

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۝

پنجابی

ستویں جماعت لئی

(ترمیم شدہ)

پنجاب کرکولم اینڈ ٹیکنیکل بورڈ، لاہور

جملہ حقوق بحق پنجاب کریکولم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور محفوظ ہیں۔

تیار کردہ: پنجاب کریکولم اینڈ ٹیکسٹ بک بورڈ، لاہور

قومی کمیٹی برائے جائزہ کتب نصاب کی تصحیح شدہ۔

اس کتاب کا کوئی حصہ نقل یا ترجمہ نہیں کیا جاسکتا اور نہ ہی اسے ٹیسٹ پیپر، گائیڈ بکس،

خلاصہ جات، نوٹس یا امدادی کتب کی تیاری میں استعمال کیا جاسکتا ہے۔

مؤلف: راجا رسالو (مرحوم)

نگران: محمد اشرف رانا

ڈائریکٹر مسودات: ڈاکٹر مبین اختر

ڈپٹی ڈائریکٹر گرافکس / آرٹسٹ: عائشہ وحید

کمپوزر / ڈیزائنر: قادری گرافکس (عاطف مجید)

تاریخ اشاعت ایڈیشن طباعت تعداد قیمت

اول

فہرست

صفحہ نمبر	نال لکھاری	نظم	نال مضمون	نمبر شمار
1	میاں محمد بخش رحمۃ اللہ علیہ	نظم	حمد	1
2	رفعت سلطان	نظم	نعت	2
3	غفران سید	مضمون	ساڈے پیار نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم	3
6	نذیر چوہدری	نظم	قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ	4
7	ریاض احمد شاہ	مضمون	وگدی اے راوی	5
9	عبد الکریم قدسی	نظم	ساڈا پاکستان	6
11	ساتی گجراتی	مضمون	حضرت سلطان باہو رحمۃ اللہ علیہ	7
13	حکیم ناصر	نظم	سپاہی	8
15	پروفیسر عاشق رحیل	مضمون	حضور نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم	9
17	ڈاکٹر سید اختر حسین اختر	مضمون	حضرت سخی سرور رحمۃ اللہ علیہ	10
19	شفقت تنویر مرزا	مضمون	14- اگست	11
21	بشیر منذر	نظم	کھوہ پیا وگدا	12
22	تنویر ظہور	مضمون	عید الفطر	13
24	علی اکبر عباس	نظم	گیت	14
26	ڈاکٹر محمد اسلم رانا	مضمون	بدردی جنگ	15
28	مُنیر نیازی	نظم	نظم	16
29	عبد الکریم قدسی	مضمون	سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ	17
31	محمد افضل	مضمون	تن نائویں	18
34	سمیع اللہ قریشی	مضمون	سچے یا رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے	19
37	اکبر لاہوری	نظم	دو غلے	20
38	پروین ملک	کہانی	نشے نال زہر	21
40	جاوید احسن	نظم	آڈ بالو	22

صفحہ نمبر	ناں لکھاری	نظم	ناں مضمون	نمبر شمار
41	ڈاکٹر مرزا حامد بیگ	مضمون	پہاڑاں نی ملکہ	23
44	اکمل عیسیٰ	مضمون	امریکہ وچ لاہور	24
46	باقی صدیقی	نظم	بک بوٹا	25
48	ڈاکٹر شہباز ملک	مضمون	دب کے واہ تے رَج کے کھا	26
50	پروفیسر سجاد حیدر پرویز	مضمون	پیٹوں	27
52	ڈاکٹر رشید انور	نظم	پھلاں دا مشاعرہ	28
55	اے۔ ڈی اعجاز	مضمون	ساڈ اپنڈ	29
58	حافظ عبد الحمید سرشار	مضمون	سائنس دیاں برکتاں	30
60	اشرف پال	مضمون	ہرن مینار	31
63	سُلطان کھاردی	نظم	ماں	32
64	سلیم خاں گمی	مضمون	ساڈی زمین	33
66	زاہد حسین انجم	مضمون	چن دی سیر	34
69	سید یعقوب مومن	نظم	پکھی واسن	35
71	ظفر لاشاری	مضمون	روہی	36
74	بابو جاوید گرجا کھی	مضمون	ایگا	37
76	مسعود ہاشمی	نظم	پیار	38
78	سید محمد اسلام شاہ	مضمون	تحریک پاکستان وچ عورتاں دا حصہ	39
80	راجا رسالو	مضمون	اُچیاں لمیاں ٹاہلیاں	40
82	انور مسعود	نظم	ہالیا	41
83	غلام مصطفیٰ بسمل	کہانی	حلال دی روٹی	42
86	حکیم ارشد شہزاد	مضمون	صحت نہیں تے کجھ نہیں	43
88	اقبال صلاح الدین	نظم	گڈی	44
90	الیاس گھمن	مضمون	سائنس دی ترقی	45
92	اختر ہاشمی	مضمون	دیس دے پتے	46
94	راجا رسالو	کہانی	منجوس	47

حمد

اول حمد ثنا الہی جو مالک ہر ہر دا
 کام تمام میسر ہوون نام اوہدا چت دھریاں
 قدرت تھیں جس باغ بنائے جگ سنسار تمامی
 اکناڈے پھل مٹھے کیتے پت اوہناڈے کوڑے
 ایس عجائب باغے اندر آدم دا رُکھ لایا
 رحمت دا جد پانی لگا تاں ہويا ایہہ ہریا
 واہ وا خالق سرجن ہارا مکاں، جن، انساناں
 کُن اوہدی نوں کوئی نہ پُہتا عاقل، بالغ، داناں
 اس دا نام چتارن والا ہر میدان نہ ہردا
 رحموں سَنکے ساوے کردا قہروں ساڑے ہریاں
 رنگ برنگے بوٹے لائے کُجھ خاصی کُجھ عامی
 اکنانڈے پُھل کاری آؤن نفع پھلاں دے تھوڑے
 معرفت دا میوہ دے کے واہ پھل دار بنایا
 ہر ہر ڈالی نے پُھل پایا سر دھرتی جد دھریا
 اربعہ عناصر تھیں جس کیتا گونا گوں حیواناں
 در جس دے سر سجدے سُنے لوح قلم آسماناں

آپ مکانوں خالی اُس تھیں کوئی مکان نہ خالی

ہر ویلے ہر چیز محمد رکھ دا نت سنبھالی

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
نام چتارن والا	ناں لین والا	ساوے	ہرے، سبز	چت	من، دل، دھیان	رُکھ	درخت	رحموں	رحمت نال

مشق

- 1- ایس حمدنوں زبانی یاد کرو۔
- 2- شاعر نے پنہویں تے چھینویں شعروچ جو کجھ آکھیا اے اوہنوں کھول کے دسو۔
- 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے دسو تے سوہنے سوہنے فقرے بناؤ۔

ساوے، سرجن ہارا، عاقل، مکان

نعت

زمانے توں نرالی شان تیری
 خُدا دی معرفت پہچان تیری
 میں بھل کے وی کدی بھلیاں نہ تینوں
 ہے دل وچ یاد ہر ہر آن تیری
 تو سلطاناں دا ہیں سلطان مولاً
 کرن تعریف سبھ سلطان تیری
 فرشتے دیکھ کے حیران ہوندے
 عبادت صاحب قرآن تیری
 ہمیشہ معاف کیتا دشمنان نوں
 ادا ایہہ کر گئی حیران تیری
 توں خاکی وی ہیں ٹوری وی ہیں مولاً
 نہ سمجھن رمز ایہہ انسان تیری
 کرم تیرا خیالاں توں اگیرے
 عطا ہے رفعت سلطان تیری

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
نرالی	وکھری	ہر ہر آن	ہر ویلے	اگیرے	اگے

مشق

1- ایہہ نعت زبانی یاد کرو۔

2- تھلے دتے لفظاں دے فقرے بناؤ:

شان، عبادت، ست آسمان، خاکی، ٹوری

ساڈے پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم (12) باراں ربیع الاول نوں پیر دھاڑے دی پیاری سویر ویلے عرب دے مشہور تے مبارک شہر وِچ بی بی آمنہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا دے گھر پیدا ہوئے۔ اوس ویلے عیسوی کیلنڈر دا پنج سواکتر وَاں (571) ورہا سی۔ پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے پیدا ہون توں (4) مہینے پہلاں ای اوہناں دے باپ حضرت عبد اللہ رب نوں پیارے ہو چکے سن۔ جدوں حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے دادا حضرت عبدالمطلب ہوراں نوں اپنے پوترے دے پیدا ہون دا پتا چلیا تے اوہناں اپنے پوترے داناں محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رکھایتے آکھاپئی میرے پوترے دے ناں دیاں دُھاں سارے جگ تے پین گیاں۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی اتاں جی نے حضور داناں احمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) رکھیا۔ ایہہ گل اوہناں نوں سنے وِچ دی گئی سی پئی اوہناں دے گھر اک لعل پیدا ہون والا اے جس داناں محمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) تے احمد (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) ہووے گا۔

اصل وِچ ایہو محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نہیں جیہناں دے دُنیا تے آون دی دُعا حضرت ابراہیم علیہ السلام ہوراں منگی سی۔ ایہو احمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نہیں جیہناں دے ایس جگ تے آن دی خوش خبری حضرت عیسیٰ علیہ السلام ہوراں سنائی سی۔ ایس پاروں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے جنم اُتے عبدالمطلب ہوراں رَج رَج کے خوشیاں منائیاں۔ اوہناں اپنے پوترے نوں کچھڑ لے کے کعبے وِچ آکے بال دی وڈی عمر تے اُچے مرتبے لئی دُعا منگی۔

عرباں دی ریت مُوجب آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں دائی حلیمہ سعدیہ نے پالیا پوسیا۔ جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ذرا سیانے ہوئے تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں چار ورہے دی عمر وِچ حضرت بی بی آمنہ دے حوالے کیتا گیا پر ایسے عمرے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی اتاں جی وی رب نوں پیاری ہو گئیاں۔ ہُن آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے دادا جی کول سن۔ اوہناں اپنے پیارے پوترے نال بڑے لاڈ چاہ کیئے۔ پر رب دی مرضی، جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی عُمر مبارک (8) اٹھ ورہے دی ہوئی تے پیارے دادا ہوری وی رب کول چلے گئے۔ ہُن آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوری اپنے سنے چاچے حضرت ابوطالب دے حوالے ہوئے۔ پیارے نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے چاچے ہوراں دے نال سوداگری اُتے وی جاندے ہوندے سن۔ ہولی ہولی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گبھر و جوان ہو گئے۔

عرب دے لوکی بڑے لڑاکے تے ضدی سن۔ نکلیاں نکلیاں گلاں دا ودھان کر کے لہولہان ہو جاندے سن۔ اک واری عرب دے دو کوڑمیاں ”بکر“ تے ”تغلب“ وِچ گھوڑ دَوڑ اُتوں جھگڑا ہو پیا تے (40) چالی ورہے تیک اوہناں دی لڑائی ہوندی رہی۔ ایسے طراں فجار دی لڑائی وی بڑا چر ہوندی رہی۔ ایس لڑائی وِچ بنو ہاشم خاندان وٹوں حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی نال سن۔ پر نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوری ایہناں لڑائیاں، جھگڑیاں نوں مُدھوں ای چنگا نہیں سن سمجھدے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بڑے نرم دل تے امن دے حامی سن۔ وڈیاں دا ادب، نکلیاں نال پیار تے غریباں نال سدا ہمدردی کردے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے کدی وی کسے کمزور بندے اُتے ہتھ نہیں سی چُکیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا حکم سی پئی کسے زانانی، بڈھے تے بال اُتے ہتھ نہ چُکیا

جائے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنی مٹھی بولی نال دو جیاں دا دل موہ لئیدے سن۔

عرب جاہل تے ظالم سن۔ اوہ جمدیاں دھیاں نو جیندیاں دَب دیندے سن۔ یتیمیاں دا حق کھوہ لئیدے سن۔ لٹ مار کردے سن دھرتے دھکے شاہی اوہناں دی عادت بن چکی سی۔ پتھراں تے رکھاں دی پوجا کردے سن۔ رب دے شریک بنان وچ اوہ حدوں لنگھ چکے سن اخلاقی بُرائیاں اوہناں دا دین ایمان بن چکیا سی۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ایہناں گلاں ٹوں ویکھ ویکھ کے بڑے حیران تے پریشان ہوندے رہندے سن تے ہر ویلے لوکاں دی جھلیائی لئی سوچدے رہندے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ذات سبھ تھیں وکھری سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے کدی کسے نال جھوٹھ نہیں سی بولیا۔ کدی جھوٹھا وعدہ نہیں سی کہیتا۔ ایس پاروں لوکاں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں ”الصادق“ دا لقب دیتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں چنگیاں صفتاں پاروں ہر سخن دشمن آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال پیار کردا سی۔

عرب دے بوہتے لوک سوداگری کردے سن۔ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی سوداگری کردے رہے۔ سگوں ایس سوداگری وچ ای حضرت نبی بی حضرت خدیجہ رضی اللہ تعالیٰ عنہا ہوراں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی ایمانداری، نیکی تے سچائی ٹوں ویکھ کے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے نال نکاح کر لیا۔

جدوں آپ سرکار صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی عمر مبارک (40) چالی ورہے دی ہوئی تے اک دیہاڑے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عبادت کرن لئی غار وچ بیٹھے، سوچ وچارتے اللہ سچے دی یاد وچ رُجھے ہوئے سن اک فرشتہ ظاہر ہو یا جیہندا ناں جبرائیل علیہ السلام سی۔ جبرائیل علیہ السلام نے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں آکھیا پڑھو۔ آپ نے فرمایا میں پڑھ نہیں سکدا۔ فرشتے نے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں اپنی چھاتی نال لایا تے اللہ دا ایہہ کلام سنایا:

”پڑھناں رب اپنے دے نال جس نے پیدا کیتا۔ اوس پیدا کیتا بندے ٹوں رت دے لو تھڑے تھیں۔ پڑھ! پئی تیرا رب اے بڑا کرماں والا جس نے قلم نال علم دیتا۔ جس علم دتا بندے ٹوں جیہڑا کجھ وی نہیں جاندا سی۔“

حضرت جبرائیل علیہ السلام فرشتے نے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں دسیا پئی اوہ رب وٹوں رسول متھے گئے نیں۔ نے ہُن اوہ رب دے حکماں ٹوں لوکاں تک اپڑان گے۔ ایس پاروں نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے لوکاں ٹوں دسیا سچا رب اکو اے۔ اوہ سبھ تھیں وڈا اے۔ اوسے دی کُل خدائی اے۔ اوہو ماردا تے جو اندا اے۔ اوہو دھیاں پُتر دیندا اے۔ اوہو ہر شے دا مالک اے۔ اوہو حاجتاں پوریاں کردا اے۔ ایس پاروں رب دے کتیاں تے قدرتاں وچ کسے ہو ردی سانجھ سمجھنا کُفر تے شرک اے۔

ایہہ گلاں سنن دی دیر سی کتے دے لوکاں دے کن کھڑے ہو گئے تے آکھن لگے پئی ایہہ نے ساڈے تن سوسٹھ بتاں دی نندیا کر رہیا اے۔ ساڈے وڈیاں دی مٹی پُٹ رہیا اے۔ بس فیر کیہی سی آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سخن، آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ویری بن گئے۔ قریش تے دوجے کافراں نے اُت دا زور لا کے حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں ستان اُتے لک بنھ لیا۔ تاں جے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اک تھک کے اوہناں دے بتاں ٹوں ماڑا چنگا آکھنا چھڈ دین۔ پر حق، حق اے۔ ایس پاروں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں بڑی ہمت تے جرأت نال ساریاں اوکڑاں نے اوکھیاں دامتقالبہ کیتا۔ جدوں

کافراں تے مشرکاں نے سچی سرکار صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں دکھاں تے ستان ولوں حد کر دتی تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے رب کریم دے حکم نال مکہ چھڈ کے مدینے ٹر جان دامتا پکالیا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سچے سنگی حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ مدینے جان لئی تیار ہو گئے۔ جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مدینے اپڑے تے مدینے والیاں نے ہسدے متھے جی آئیاں نوں آکھیا تے خوشی منائی۔

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے مدینے وچ سچے رب دے دین اسلام دا پرچار شروع کیتا تے لوکاں نے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سچائی تے نیکی ویکھ کے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا پورا پورا ساتھ دتا، ابو جہل ورگیاں حق دیاں ویریاں نوں ایہہ گل نہ سکھائی۔ اوہناں حق دی گل مٹان لئی مدینے اُتے دو وار حملے کیتے۔ اُحد نے بدر دیاں لڑائیاں ہوئیاں۔ اوڑک حق دی جت ہوئی۔ حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بڑے نڈر تے بہادر سن۔ کفر تے اسلام دیاں ایہناں لڑائیاں وچ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ددھ چڑھ کے حصہ لیا۔

عرب دے بدو سبھ تھیں گھٹیا نے کمینے سمجھے جان دے سن، پر آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں نوں حق تے سچ دا اوہ ہتھیار دتا جس نال اوہ لوک اپنے علم، عمل تے ایمان دے سچے ہیرے موتی دُنیا وچ ونڈن لگ پئے۔ پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ساری حیاتی رب کریم دیاں حکماں دا پرچار کیتا نے اوہناں حکماں تے آپ وی عمل کر کے دکھایا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ساری حیاتی تنگی تے سادگی نال گزار دتی پر دوجے دے حق تے ہتھ نہیں ماریا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے بھل مانی دیاں اُچیاں مثالیں قائم کیتیاں۔ اوڑک ساڈے پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم (12) باروں ربیع الاول یاراں ہجری نوں اللہ نوں پیارے ہو گئے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
پوترا	پُتر دا پُتر	کوڑما	خانداں، بُر	دھرو	زیادتی	کچھڑ	گود	اوکڑاں	مصیبتاں	رُجھے	مصروف	دل موہنا	دل جت لینا

مشق

- 1- پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم معنے کیہڑے مہینے کس شہر وچ پیدا ہوئے؟
- 2- پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں نوں کس کس نے پالیا؟
- 3- پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں نوں جبرائیل علیہ السلام نے کیہ پڑھایا سی؟
- 4- پیارے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوراں نوں لوکاں کیہ کیہ لقب دتے؟

قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ

ساہ گھٹیا سی غیراں جد آزادی دا
 سستی ہوئی قوم جگائی قائد نے
 ہمت، غیرت دتی نکلے وڈے ٹوں
 کھنڈیاں ہوئیاں آسے پاسے لوآں ٹوں
 دین اسلام دا نعرہ لایا قائد نے
 دُھن دا پکا بھریا صدق یقیناں دا
 عزم ارادہ جس دا دین وی شاہی سی
 جھگڑے جھیرے سبھ مکائے ذاتاں دے
 وہم ٹوں سچ بنایا دُنیا ویہندی رہی
 دور سی ساری قوم اُتے بربادی دا
 دُنیا اپنی نوں وسائی قائد نے
 جذبہ دتا قوم دے بچے بچے ٹوں
 اک تھان کیتا کھلریاں خوشبوآں ٹوں
 قوم ٹوں سدھے رستے پایا قائد نے
 دردی ساری قوم دے نکلیاں وڈیاں دا
 اوہ نڈر اسلام دا اک سپاہی سی
 ایسے گھٹے گل اوس کالیاں راتاں دے
 پاکستان بنایا دُنیا ویہندی رہی

بیڑی بے لائی جینے بن ملاح

قائد اعظم نام محمد علی جناح

اُدکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وسائی	آباد کیتی	دُھن	ارادہ	کھنڈیاں	کھلریاں

مشق

- 1- آزادی دا ساہ گھٹن توں شاعر دی کیہ مراد اے؟
- 2- چوتھے شعر دا مطلب کھول کے دسو؟
- 3- ایس نظم توں تہا ٹوں کیہ سبق ملدا اے؟
- 4- تھلے دتے لفظاں دے معنے دسو تے اپنے فقریاں وچ ورتو۔
 کھنڈیاں، نلکیاں وڈیاں، عزم، نڈر، وہم، ملاح

وگدی اے راوی

پنجاب وچ (5) دریا وگدے نیں۔ ایسے لئی ایہنوں پنج آب یعنی (5) پنج پانیاں دی دھرتی آکھیا جاندا اے۔ ایہہ (5) پنج دریا ستلج، بیاس، راوی، چناب تے جہلم نیں۔ پاکستان بنن مگروں پنجاب دے دو حصے ہو گئے۔ اک حصہ ہندوستان وچ رہ گیا تے دوجا پاکستان وچ اے۔ اِنج ساڈے اِنج دے پنجاب وچ (4) چار ای دریا باقی رہ گئے نیں۔ ایہناں دریاواں دا پانی نہراں تے کھالیاں دے ذریعے پنڈ پنڈ تے پہلی پہلی اپڑدا اے۔ ایسے پانی دی برکت اے جے دیس پنجاب دی دھرتی دُنیا دی سبھ توں چنگی تے زرخیز دھرتی اے۔ پنجاب وچ زیادہ تر ہریاں ہریاں فصلاں تے پھلاں نال لدے ہوئے باغ نیں پر کجھ حصہ پہاڑی تے ریتلا وی اے۔ پہاڑی علاقے معدنی دولت نال مالا مال نیں۔ دُنیا وچ لُون دی سبھ توں وڈی کان پنجاب وچ اے۔ ایس توں دکھ نمک، تیل، کولا، سیمنٹ تے چوے دا پتھر وی پنجاب دے پہاڑی علاقیاں وچوں ملدا اے۔ اِنج کل نویاں نہراں کڈھ کے ریتلے یاں تھلے علاقیاں لُون واپس نیجی دے قابل بنا یا جا رہیا اے۔

پنجاب دے بوہتے لوک پنڈاں وچ رہندے نیں۔ پنڈ و بڑے سدھے تے کھرے آدمی ہوندے نیں۔ ایہناں وچ بناوٹ نہیں ہوندی۔ کسے نال دوستی کرن یا دشمنی، ہمیش کھل کے کردے نیں۔ اپنی نفرت یا پیار لُون لکانہیں سکدے۔ پنجابیاں لُون اسلام نال بڑا گوڑھا پیار اے۔ اسلام لئی اپنی جان وی قربان کرنی پوے تے کچھ نہیں ہٹ دے۔ پنجاب دیاں شہراں وچ نویاں مٹاں تے کارخانے بن رہے نیں۔ ایہناں کارخانیاں وچ عام ورتوں دیاں چیزاں مشیناں نال بن دیاں نیں۔ کارخانیاں تے فیکٹریاں وچ کم کرن والے بوہتے لوک پنڈاں چوں آئے ہوئے نیں۔ ایہناں لوکاں دی محنت نال ای ایہہ مٹاں تے کارخانے ترقی کر رہے نیں۔

پنجاب دے بال پڑھن لکھن دے نال نال کھیڈاں دے وی بڑے شوقین نیں۔ پٹھو گرم، شٹاپو، لیکاں مارن، چھوپن چھپائی، لکھن میٹی، کوکلا چھپاکی، رسہ ٹینا ککلی، تھال، ٹہناں تے گڈے گڈی داویا ہالاں دیاں عام کھیڈاں نیں۔ ایہہ کھیڈاں ورزش دا کم وی دیندیاں نیں تے زندگی وچ چوکنے تے ہوشیار ہون دا سبق وی سکھاندیاں نیں۔

پنجاب دُنیا دا اک بوہت پرانا علاقہ اے۔ ایتھے بولی جان والی پنجابی زبان وی بوہت پرانی اے۔ پنجاب دے واسی صدیاں توں اپنے رہن سہن، مل ورتن تے زندگی دے ہور سارے کم ایسے زبان راہیں سار دے آرہے نیں۔ بابا فرید شکر گنج رحمۃ اللہ علیہ، سلطان باہو رحمۃ اللہ علیہ، لکھے شاہ رحمۃ اللہ علیہ، تے میاں محمد بخش رحمۃ اللہ علیہ جیسے کئی ہور درویشاں تے ولیاں نیں پنجابی زبان وچ شاعری کیتی اے۔ پنجابی شاعری وچ بندیاں لُون نیک بنن تے دوجے لوکاں نال پیار محبت نال رہن دا سبق دتا گیا اے۔ دشمن دا ڈٹ کے مقابلہ کرن تے ہر کم لئی محنت کرن دی نصیحت وی پنجابی شاعری وچ عام ملدی اے۔ پنجابیاں لُون شاعری نال بڑا گوڑھا پیار اے۔ پنڈاں وچ وسن والے عام لوکاں نے لکھاں کروڑاں شعر آپ ای بنا لئے ہوئے نیں۔ وڈے تے وڈے، پتھیاں نے وی اپنیاں کھیڈاں لئی کوتر سوگون بنا لئے ہوئے نیں۔ کڑیاں جدوں ککلی پاندیاں، تھال کھیڈ دیاں یاں پینگھ جھوٹ دیاں نیں تے

ون سونے گون گاندیاں نیں۔ ایسے طراں منڈے وی اپنیاں کھیڈاں وچ کئی گیت گاؤندے نیں۔ جویں کالیباٹاں کالے روڈ، مینہ و سادے زور و زور، یاں جھنڈا جھنڈا ریا کناں کو بھار، اک مٹھ چک لے دوجی تیار۔

پنج دریاواں دی دھرتی دے واسی دریاواں وانگ ای کھلے ڈٹھے مزاج دے مالک نیں۔ پنجابی بڑے جگرے تے حوصلے والے لوک نیں۔ نوکری یا پارٹی گھروں بارگئے ہوئے پنجابی ہر دیس وچ نظر آؤندے نیں۔ پنجابیاں دی بہادری تے دلیری ساری دُنیا وچ مٹی پر مٹی اے۔ ایہو وجہ اے جے ساری دُنیا وچ پنجاب دے فوجی تے پہلوان بڑے مشہور نیں۔ محنت کرن وچ پنجاب دیاں زنانیاں وی کسے توں گھٹ نہیں۔ پنڈاں دیاں عورتاں واہی بیٹی دے سارے مکاں کاراں وچ برابر دی محنت کردیاں نیں۔ فیر چکی پینا تے دُدھر رُکنا جیہے کم نیں پئی دُنیا وچ شاید ای کسے ہو رقوم دیاں عورتاں ایسے سخت کم کرسکدیاں ہوں۔

پنجاب اُتے کئی حملے ہوئے نیں پر پنجابیاں نے ہمیش بڑی بہادری تے دلیری نال ایہناں دامقابلہ کیتا تے دشمنانوں سرسٹ کے نسن اُتے مجبور کیتا اے۔

پاکستان بناون وچ پنجابیاں نے بڑی قربانیاں دتیاں سن۔ تے ہُن اوہ ایس دی خوشحالی تے ترقی لئی سخت محنت کر رہے نیں۔ تاں جے اپنے پیارے ملک پاکستان وچوں بھگھکھ، ننگ تے غریبی ختم کیتی جاسکے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
آب	پانی	کھال	اوہ نالہ جیہدے نال نہر دا پانی کھیت تک جاندا اے	معدنی دولت	معدنیات، زمین کھود کے کڈھیاں ہونیاں دھاتاں وغیرہ
		ورتوں دیاں	ورتن والیاں، استعمال دیاں	کان	اوہ جگہ جتھوں زمین کھود کے دھاتاں کڈھدے نیں
کوترسو	اک سو اک	واسی	وَسَن والے		

مشق

- 1- پنجاب دیاں فصلاں تے معدنیات دے ناں دسو۔
- 2- شہر دیاں کارخانیاں وچ جیہڑیاں چیزاں بن دیاں نیں اوہ اپنے استادیاں وڈیاں تُوں پچھ کے اپنی کاپی وچ لکھو۔
- 3- تسیں کیہڑیاں کیہڑیاں کھیڈاں کھیڈ دے او؟ کسے اک کھیڈ بارے دسو پئی اوہ کویں کھیڈی جاندی اے؟
- 4- پنجابی شاعری کیہ سبق سکھاندی اے؟
- 5- پنجابی لوکاں دے مزاج بارے تسیں کیہ جاندے او؟

ساڈا پاکستان

جدوں تیکر باقی اے دھرتی، جد تیکر آسمان
اوہدی تائیں قائم رہے گا ساڈا پاکستان
ایہہ دھرتی اقبال دے سچے خواباں دی تعبیر
قائد اعظم دے اڈم دی من موہنی تصویر
عزماں دے لشکارے ایہدے مکھڑے نوں چکاوَن

جد تیکر باقی اے دھرتی ، جد تیکر آسمان
اوہدوں تائیں قائم رہے گا ساڈا پاکستان

سندھ، بلوچستان تے سرحد نالے ایہہ پنجاب
دیس دے باغ ہر بوٹے تے لگے ہوئے گلاب
ایہدی رُکھ نوں ہور ودھاندے، اُچی کر دے شان

جد تیکر باقی اے دھرتی، جد تیکر آسمان
اوہدوں تائیں قائم رہے گا ساڈا پاکستان

ایہدے دریا ستلج، راوی ، جہلم سندھ، چناب
مالی وانگوں پیلی پیلی کر دے نیں سیراب
سونے رنگیاں فصلاں اُگن خوش خوش نیں کرساں

جد تیکر باقی اے دھرتی، جد تیکر آسمان
اوہدوں تائیں قائم رہے گا ساڈا پاکستان

حضرت سلطان باہو رحمۃ اللہ علیہ

سلطان العارفین حضرت سلطان باہو رحمۃ اللہ علیہ ضلع جھنگ دے وسنیک سن۔ آپؒ مغلاں دے وچکارے سے 1039ء ہجری وچ پیدا ہوئے۔ اوس زمانے ہندوستان اتے شاہجہان بادشاہ دی حکومت سی۔ آپؒ قوم دے اعوان سن۔ آپؒ دے پیوداناں حضرت بازید محمدسی، جیہڑے اپنے زمانے دے اک مشہور تے منے پرمنے اللہ لوک تے درویش مردن۔ اوہ قرآن مجید دے حافظ، شریعت دے پابند، نیک پاک تے پرہیزگار سن۔ آپؒ دی ماں داناں بی بی راستی سی۔ اوہ وی اپنے زمانے دیاں مشہور ولی سن۔ اوہناں نے بچپن وچ ہی آپؒ دی جسمانی، روحانی، ظاہری تے باطنی پرورش وچ کسے قسم دی کسر نہیں چھڈی۔ آپؒ اپنی ماں دے بارے وچ فرماندے نیں۔

”میری ماں راستی دی روح اُتے اللہ دی رحمت ہووے، جیہنے مینوں حق سچ دی راہ دتی“

آپؒ پیدائشی ولی ہون دے نال فارسی عربی دے بڑے وڈے عالم وی سن۔ جوان ہوئے تے ملتان جا کے حضرت بہاؤ الحقؒ دے دربار تے چلے کشتی کیتی۔ (30) تیبہ سال دی عمر وچ دلی ٹرگئے تے شاہ عبدالرحمنؒ دے مرید ہو گئے۔ اک تے درویشی ماں پیوولوں ورثے وچ ملی سی تے دو بے مرشدی نگاہ دے فیض تے اثر نے آپؒ دی زندگی تصوف دے گوڑھے رنگ وچ رنگ دتی۔

آپؒ نے تصوف دے موضوع اُتے فارسی وچ (144) کتاباں لکھیاں، پر جیہڑی شے نے اوہناں نوں ادب دی دنیا وچ ہمیش دی زندگی دتی اوہ اوہناں دی مادری زبان پنجابی اے۔ آپؒ نے پنجابی زبان وچ شاعری کر کے پنجابی ادب دامان ودھایا تے ایہنوں اوس درجے تک پہنچا دتا کہ ایہہ صوفیاں تے اللہ لوکاں دے دلی جذبیاں دے اظہار واسیلہ بن گئی۔ آپؒ نے پنجابی شاعری بیتاں دی صورت وچ کیتی اے۔ آپؒ دے کلام دا مجموعہ ”ابیات باہو“ دے ناں نال مشہور اے۔

کیوں جے آپؒ صوفی بزرگ سن تے شرع دے وی پابند سن۔ ایس لئی آپؒ نے اپنی شاعری وچ توحید، رسالت تے مرشدی ذات اُتے چوکھازور دتا اے۔ ایہہ (3) تے موضوع آپؒ دی شاعری دی جان تے آپؒ دی زندگی دا نچوڑ نیں۔ آپؒ اللہ تے اللہ دے رسول دے سچے عاشق سن۔ آپؒ کوئی کم شریعت دے خلاف نہیں سن کر دے۔ نماز روزے دے بڑے پابند سن۔ خود چنگے تے نیک کم کر دے تے لوکاں نوں وی نیک تے چنگے کم کرن دی نصیحت کر دے سن۔ آپؒ دافرمان اے۔ ”جیہنے اللہ نوں منیا تے حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دارستہ اختیار کر لیا اوہ دنیا تے وی کامیاب اے تے آخرت دے غماں تھیں وی بری اے“

آپؒ نے اللہ دی ذات نوں پچھان لئی مرشدی ذات نوں بوہت اہمیت دتی اے۔ آپؒ فرماندے نیں کہ اللہ دی پچھان مرشد دے لڑ لگیاں بنا نہیں ہو سکدی۔ دنیا وچ مرشدی ذات ای اوہ ذات اے جیہڑی بندے دامل اللہ دانال کراندی اے۔ مرشدی ذات پاک نے ای آپؒ دے من وچ اللہ دے نال دادیوالبایا، جیہدے چانن پاروں آپؒ دالوں لوں روشن ہو گیا۔ ایسے لئی آپؒ بڑے خلوص نال دلوں بہ جاؤں اپنے مرشد نوں ہمیش جیوندے رہن دی دعا دیندے نیں۔

آپؑ نے ایس فانی دُنیا تے اگلی آون والی دُنیا یعنی آخرت ول وی چوکھا دھیان دِتا اے۔ آپؑ نے ایس دُنیا دی ڈاڈھے سخت لفظاں وچ ننڈیا کیتی اے۔ آپؑ فرماندے نیں کہ ایہہ اک اجیہی پلیتی اے جیہنوں کناں مل مل کے پئے دھوئے۔ کدے وی پاک نیں ہوسکدی۔ جیہڑا بندہ ایس دُنیا دے پچھے لگ کے اپنی آخرت دی زندگی ٹوں بھل بھلا جاندا اے، آپؑ اوہنوں چنگا نہیں سمجھدے۔ آپؑ دافرمان اے کہ دنیا دی محبت، انسان دامونہہ اپنے اصلی گھر، آخرت ولوں موڑ دیندی اے تے اخیر نہ آپؑ ہتھ اؤندی تے نہ اوہنوں اگلے پاسے جوگا چھڈدی اے۔

آپؑ دی ساری زندگی نیک کرداری تے نیک کماں دا پرچار وچ گزری۔ آپؑ 1102ء ہجری وچ جمادی الثانی دی پہلی تاریخ جمعے دی رات ٹوں (63) تریسٹھ ورہے دی عمر وچ اللہ ٹوں پیارے ہو گئے۔ آپؑ دامزار ضلع جھنگ تحصیل شورکوٹ وچ تھانہ گڑھ مہاراجہ توں دو میل دور جنوب مغرب ول واقع اے۔ جتھے آج وی لکھاں لوک حاضری دیندے نیں۔ آپؑ دا پنجابی کلام نہ صرف پنجاب سگوں پاکستان دے دوجے حصیاں وچ بڑے شوق نال پڑھیا جاندا اے۔

کلام دامونہہ:

چڑھ چناں تے کر روشنائی ذکر کریندے تارے ہو
گلیاں دے وچ پھرن نماں لعلاں دے ونجارے ہو
شالا مسافر کوئی نہ تھیوے ککھ جنہاں توں بھارے ہو
تاڑی مار اڈا نہ باہو آسین آپے اڈن ہارے ہو

اوکھے لفظاں دے معنی

لفظ	معنی	لفظ	معنی	لفظ	معنی	لفظ	معنی	لفظ	معنی	لفظ	معنی
وسینک	سن والے	وچکار	درمیان	سماں	زمانہ، دور	نمانے	بے بس	ونجارے	بیوپاری	تاڑی	تالی

مشق

- 1- حضرت سلطان باہور رحمۃ اللہ علیہ کیہڑے سن وچ پیدا ہوئے؟
- 2- حضرت سلطان باہور رحمۃ اللہ علیہ ہوراں نے پنجابی توں وکھ ہور کیہڑی زبان وچ شاعری کیتی اے؟
- 3- حضرت سلطان باہور رحمۃ اللہ علیہ دامزار کتھے واقع اے؟
- 4- حضرت سلطان باہور رحمۃ اللہ علیہ دے سہ ہندوستان اُتے کس بادشاہ دی حکومت سی؟
- 5- حضرت سلطان باہور رحمۃ اللہ علیہ نے فارسی وچ کنیاں کتاباں لکھیاں؟

سپاہی

تو ایں اپنے دیس دا رکھا   توں ایں اپنے دیس دی آن
 دیس اُتوں توں وار دتی اے   اپنی دُنیا اپنی جان
 دیس دی سیوا تیرا ایمان
 دیس لئی توں چھڈ دتا اے   اپنا گھر تے گھر دا چین
 اپنی ماں، پیو، بھیناں، بھائی   بابے، چاچے ساک تے سین
 اپنے سارے سجن، بیلی   سارا ٹبر سارا مہین
 لعلاں ورگے پُتر دھیاں   ہیرے ورگی نار جوان
 دیس دی سیوا تیرا ایمان
 اپنی جان تلی تے دھر کے   لا بیٹھوں سر دھڑ دی بازی
 جانوں پیارے دیس لئی توں   جان دین تے ہو گئیوں راضی
 جدوں شہید ہوں تے ڈٹیوں   دُنیا تینوں من لیا غازی
 توں ایں دیس دا رکھا   تیرا رکھا رب رحمان
 دیس دی سیوا تیرا ایمان
 جدوں حیاتی گھوک سویں تے   موت نال توں ہسیں کھیلیں
 ناگ وانگوں سرحد اپنی تے   دشمن دے سینے تے پھیلیں
 جھکڑ، مینہ، گرے تے پھانڈے   دُھپاں، پالے سرتے جھیلیں
 دیس توں اپنا کجھ سمجھ کے   اپنا فرض توں لیا پچھان
 دیس دی سیوا تیرا ایمان

اُدکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وارِ دِتی	قربان کیتی	لعل	قیمتی موتی	نار	عورت
گھوک سونا	مٹھی نیندرے سونا	جان تلی تے دھرنا	دلیری تے ہمت دکھانا	رحمان	رحم کرن والا
مہین	خاندان	جھیلنا	برداشت کرنا	ڈٹنا	پکے پیریں کھلونا
ساک نے سین	رشتے دار				

مشق

- 1- سپاہی اپنے دیس دی رکھوالی لئی کیہ کجھ کردا اے؟
  - 2- ”ناگ“ دا ہم آواز لفظ ”راگ“ ایس طراں دے پنج ہور الفاظ لکھو۔
  - 3- سپاہی تے مضمون لکھو۔
  - 4- پیٹھاں دتے ہوئے محاوریاں دے معنے لکھو تے فقریاں وچ ورتو۔
- جان وارنا، جان تلی تے دھرنا، سردھڑ دی بازی لانا، گھوک سونا، فرض پچھانا

حضور نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی مدینے وچ آمد

رسول کریم حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مکے توں ہجرت کر کے مدینے شریف اُپڑے تاں او تھے دے وسنیکاں وچ خوشی دی اک لہر دَوڑ گئی۔ لوکاں نے دفاں وجا و جا کے اوہناں دے ساتھیوں اُکھیا۔ ہر بندہ نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اُنوں اپنے گھر لے جان دی سعادت حاصل کرنا چاہندا سی۔ رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کسے دادل نہیں توڑنا چاہندے سن۔ اوہناں ایس مسئلے اُنوں اک من کچھویں طریقے نال حل کیتا۔ اوہناں آکھیا۔ ”دیکھو بھراؤ! میں او تھے ٹھراں گا جتھے میری اونٹنی بہہ جاوے گی۔ رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی میزبانی دی سعادت حضرت ایوب انصاری دے حصے وچ آئی کیوں جے اونٹنی اوہناں دے گھر ساہمنے رک گئی سی۔ حضرت ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ اُنوں اپنے چنگے بختاں اُتے انتاں دی خوشی ہوئی۔ رسول پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اوہناں دے گھر (7) مہینے رہے۔

مدینے آکے مسلماناں نے سکھ داساہ لیا۔ اوہناں دیاں پریشائیاں گھٹ گئیاں۔ ہُن اوہ ہر طراں آزاد سن تے اپنے من مرضی دے کم کار کر سکدے سن۔ کوئی تجارت وچ رُجھ گیا تے کوئی لوہاراں تر کھاناں داکم کرن لگ پیا۔ روزی مکاؤن دے نال نال اوہ اسلام دی تبلیغ وی کردے رہے۔ اللہ دے پیغام نوں لوکاں تائیں اُپڑانا اوہ سبھ توں وڈا فرض سمجھدے سن۔

جدوں ہر بندہ اپنے کم کرن لگ پیا اوہناں اُنوں اک اجیہی تھاں دی لوڑ پئی جتھے اوہ کٹھے مل پٹھن۔ صلاح مشورے کر سکن۔ اللہ تعالیٰ دی عبادت کر سکن۔ مسلمان جتھے رہندے سن اوہدے کول ای بنو بختاں دی خالی زمین پئی سی۔ ایہہ زمین دو یتیم بالال دی سی۔

رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں اُنوں اپنے کول سدیا تے زمین خریدن بارے گل بات کیتی۔ اوہ بال بوہت خوش ہوئے۔ اوہناں زمین دامل لین توں انکار کردتا تے آکھیا اوہ ایس زمین دی قیمت اللہ کولوں لے لین گے۔ پر رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یتیموں دی ایہہ تھاں پیسے دتے بغیر نہیں سن لینا چاہندے چنانچہ حضرت ایوب انصاری رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہوراں بالال اُنوں ایہہ امل دے دتاتے اتھے مسیت بناون دیاں تیریاں شروع کردتیاں گئیاں۔ زمین اُنوں پدھر کیتا گیا۔ ایہدے وچ اُگیاں جھاڑیاں بے فالتو رکھ وڈھ دتے گئے۔ مسیت بناون دے کم وچ رسول اکرم وی دو بے لوکاں دے نال شامل سن، دو جہاناں دے آقا حضرت محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے ہتھاں نال پتھر چکدے تے صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم دے نال نال کم کردیاں ایہہ دُعا پڑھدے جاندے سن۔

”اے اللہ آخرت دی بھلائی ای اصلی بھلائی اے۔ توں انصارتے مہاجرین دی مدد فرما“

کچیاں کندھاں اُتے کھجور دے شہتیر پا کے چھت پادتی گئی۔ پیٹھ کھجور دیاں تھمیاں سن۔ چھت اُتے وی کھجور دیاں شاخاں تے پتیاں دی ورتوں کہیتی گئی سی۔ ایہہ مدینے دی سبھ توں پہلی مسیت سی۔ ایس طراں وس مسیت دی مہر رکھ دتی گئی۔ جیہڑی آج کل اک اُچی شان والی مسجد نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اکھواندی اے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
دفاں	نقارے	انتاں دی	بوہت ساری	اسلام دی تبلیغ	اسلام قبول کرن دی دعوت دینا
ہجرت	اک تھان توں دوجی تھان جانا	سعادت	خوش نصیبی	وسنیکاں	وسن والے
بنو نجاہ	اک عرب قبیلے داناں				

مشق

- 1- مدینے وچ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سبھ توں پہلاں کس صحابی دے گھر ٹھہرے؟
- 2- مسیت لئی جگہ کس طراں حاصل کہیتی گئی؟
- 3- مسیت بناؤں ویلے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کیہ دعا پڑھدے سن؟
- 4- مسیت بناؤں لئی کریمہ کریمہ سامان ورتیا گئی سی؟

حضرت سخی سرور رحمۃ اللہ علیہ

میلے ٹھیلے تے تہوار کسے وی قوم دے سانجے وسیبے وچ بڑی اہمیت رکھدے نیں۔ ایہناں راہیں قوم دی رہت بہت دا پتا لگدا اے۔ (5) پنجاب دریاواں دی دھرتی پنجاب دا وسیب اڈھوں ای واہی بیجی دے دوالے گھمدار ہیا اے۔ مشینی دور توں پہلاں دے پنجاب دے وسنیکاں ٹوں اپنی روزی کماؤن لئی ڈاڈھی سخت سخت کرنی پیندی سی۔ بس انج ای سمجھو اوہناں ٹوں مٹی نال رل کے مٹی ہونا پیندا سی۔ ایس محنت دا تھکیواں لاہن لئی ریڈیو، ٹیلی ویژن تے سننیا ورگیاں شیواں نہ ہون پاروں اوہناں ٹوں میلیاں دا ای سہارا لینا پیندا سی۔

ایہہ میلے دو طراں دے ہوندے سن یعنی موسمی میلے تے عرس۔ عرس بزرگاں دی یاد وچ عام طور تے اوہناں دیاں ڈھیریاں اُتے منائے جاندے نیں۔ پنجاب دے پچھے ہوئے بزرگان وچوں اک بڑے مٹے پر مٹے بزرگ جناب سید احمد سلطان المعروف لکھ داتا سخی سرور رحمۃ اللہ علیہ ہو گزرے نیں جیہناں دی یاد وچ وزیر آباد وچ ”دھونکل“ دا میلہ تے لاہور وچ ”قدم ماں دا میلہ“ ورگے مشہور میلے منائے جاندے نیں۔

حضرت سخی سرور رحمۃ اللہ علیہ دے وڈیرے جناب رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے روضے دے مجاوراں وچوں سن۔ آپؐ دے والد جناب زین العابدین ہوری سلطان ناصر الدین محمود دے زمانے وچ تشریف لیائے ملتانوں (20) ویہہ کلومیٹر چڑھدے ول قصبہ شاہ کوٹ وچ ڈیرا لایا۔ اتھے ای جناب سخی سرور رحمۃ اللہ علیہ پیدا ہوئے۔

آپؐ بال پنے توں ای ذہین سن۔ لاہوروں دینی تعلیم حاصل کیتی۔ لاہور وچ ایہناں دا حجرہ آج وی شاہ عالمی دروازے دے باہر اک مکان دے تھلے موجود اے۔

تعلیم توں فارغ ہو کے آپؐ نے دین اسلام دی تبلیغ کرن داکم اپنے ذمہ لیا۔ آپؐ نے بلوچستان، سندھ، صوبہ سرحد، کشمیر تے پنجاب کے کونے کونے وچ پچھ کے کنیاں منکراں نوں مسلمان کیتا۔ آپؐ بڑے سخی تے رحمدل سن۔ ایسے لئی حضرت سخی داتا دے نال مشہور ہوئے۔ آپؐ دامزار ڈیرہ غازی خاں توں لیہندے پاسے کوہ سلیمان دے دامن وچ بنیا ہویا اے۔ ایہہ تھاں آپؐ دے نال اُتے سخی سرور اکھواندی اے۔ ایہدے نال ای درہ سخی سرور اے جیہڑا کدی قندھارتے ڈیرہ غازی خاں دے وچکار اک تجارتی رستے داکم دیندا سی۔

شہر شہرتے پنڈ پنڈ پھر دے پھر اندیاں آپ وزیر آباد دے لاگے قصبہ دھونکل وچ پجے تے ایتھے ڈیرہ لا لیا۔ ایتھے آپ دیاں کئی کرامتاں ظاہر ہوئیاں۔ دھونکل وچ مسیت، اک چشمہ تے اک تالاب آج وی اوہناں دی یادگار نیں۔ ایتھے آپ نے چلہ کٹیا تے ایسے چلے دی یاد مناؤن لئی ایتھے ہر سال دیسی مہینے دے پہلے ہفتے وچ ”دھونکل دامیلا“ شروع ہو کے پورے چالی دن لگا رہندا اے۔ ایسے میلے نوں ویکھن لئی آل دوالے دے ہزاراں لوکی آؤندے نیں تے میلے وچ دور دور تیک پھیلیاں ہوئیاں ون سونیاں دکاناں اُتے لین دین کردے نیں۔ کھان پین والیاں شیواں خرید کے کھاندے نیں۔ گھراں وچ ورتیاں جان والیاں کئی چیزاں وی گھر لے جان دے نیں۔ انج ایس میلے اُتے ڈھیر سارا کاروبار ہوندا اے۔

جناب سخی سرور رحمۃ اللہ علیہ دی یاد وچ ایہناں ای دنوں وچ لاہور دے مستی دروازوں باہر سرکلر روڈ تے وی اک میلہ لگدا اے جیہنوں ”قدماں دامیلا“ آکھدے نیں۔ جیہدے وچ کسے سسے تاں بڑی گہما گہمی ہوندی سی آج کل اپنی رونق نہیں رہ گئی۔

آوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وسیبہ	رہن سہن	ڈھیریاں	قبراں، مزار	منے پر منے	مشہور

مشق

1- تھلے دتے سوالاں دے جواب لکھو:

(الف) پنجاب وچ کینیاں قسماں دے میلے لگدے نیں؟

(ب) حضرت سخی سرور رحمۃ اللہ علیہ کتھے پیدا ہوئے سن؟

(ج) آپ رحمۃ اللہ علیہ دے وڈیرے کون سن؟

(د) آپ رحمۃ اللہ علیہ دے مزار کتھے وے؟

(ر) قدماں دامیلا کتھے لگدا اے؟

2- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو:

وسیبہ، وسنیک، منے پر منے، چلہ کٹنا، گہما گہمی

14- اگست

14- اگست نوں آزادی دادیہ ہاڑا وی آکھیا جاندا اے تے ”یوم آزادی“ وی سدیا جاندا اے۔ ایس دیہاڑے 1947ء وچ جیہڑے علاقیاں نوں آزادی ملی، اوہناں داناں پاکستان رکھیا گیا۔ پاکستان دی منگ آج دے پاکستان، بھارت تے بنگلہ دیش دے مسلماناں تے رل کے کیتی سی۔ انگریزاں نے راج پاٹ مسلماناں کولوں کھویا سی۔ مسلمان صدیاں تائیں ایس ان ونڈے ملک دا حاکم رہے سن۔ جس ویلے ایتھے دے لوکاں آزادی دی منگ کیتی۔ اوس ویلے ہندوستان وچ دو وڈیاں جماعتاں سن۔ اک مسلم لیگ تے دوجی کانگریس، مسلم لیگ مسلماناں دی نمائندہ جماعت سی تے کانگریس ہندو آں دی۔ اوہناں دناں وچ جتھے ہندو رہندے سن، او تھے مسلماناں دے حق مارے جانداں سن۔ علامہ اقبال رحمۃ اللہ علیہ تے دوجے مسلمان آگواں ایہدا بہہ اُپاسو چیا کہ جیہناں صوبیاں اندر مسلمان بوہتے نیں او تھے مسلماناں دا ملک بنا دتا جاوے تے جتھے ہندو بوہتے نیں او تھے اوہناں نوں آزادی دے دتی جاوے۔ ایہنوں دو قومی نظریہ آکھیا جاندا اے۔ ایسے نظریے دے تحت 14- اگست 1947ء نوں پاکستان بن گیا۔ ایسے کارن 14- اگست نوں آزادی دادیہ ہاڑا آکھیا جاندا اے۔

ایس دیہاڑے شروع فجر دی نماز نال ہوندا اے، جدوں مسیتاں وچ نماز مکروں دعاواں منگیاں جانیاں نیں اللہ کول عرض کیتی جاندا اے پئی ملک نوں تگڑا تے خوشحال کر۔ جیہناں ایس آزادی لئی اپنیاں جاناں تے مال متاع قربان کیتا، اوہناں دیاں روحاں نوں ثواب پہنچایا جاندا اے۔ ایس دیہاڑے سارے ملک اندر چھٹی ہوندا اے۔ سرکاری عمارتاں اُتے پاکستانی جھنڈا لہرایا جاندا اے۔ جھنڈے نوں سکاوٹ، سکولوں دے بچے، رضا کار، پولیس تے فوج والے سلامی دیندے نیں۔

ایس دیہاڑے اخباراں دے خاص ایڈیشن چھپ دے نیں جنہاں اندر دسیا جاندا اے پئی مسلماناں کوں آزادی حاصل کیتی۔ کوں ایس ویلے تائیں ایہدی پالنا کیتی۔ ملک نوں کتھوں لے کے ٹرے، ہُن کتھوں تیک اپڑے تے اگے ودھن دے کیہ منصوبے نیں۔ ریڈیو والیاں وی ایس دیہاڑے خاص پروگرام بنائے ہوندے نیں۔ بالوں لئی خاص پروگرام ہوندے نیں۔ ٹیلی ویژن اُتے وی گلاں باتاں تے ڈرامیاں راہیں آزادی دی کتھا دتی جاندا اے۔ حالے اوہ لوک زندہ نیں جیہناں غلامی توں آزادی تک دے پینڈے مارے ہوئے نیں۔ ایس واسطے اوہناں نال انٹرویو کیتے جانداں نیں۔

شہراں تے پنڈاں تھانواں دے سکولوں دے خاص اکٹھے ہوندے نیں۔ اوہناں وچ 14 اگست بارے تقریراں دے مقابلے وی ہوندے نیں۔ خاص مہمان یا استاد اوہناں نوں ایس دیہاڑے دی وڈیائی تے عظمت بارے گلاں باتاں دسدے نیں

تے اوہناں توں آس رکھدے نیں پئی اوہ وڈے ہو کے اپنے وطن دی آزادی تے آزاد ملک داناں ودھان گے۔ ایس دیہاڑے کھیڈاں دے وی مقابلے ہوندے نیں۔ پنڈاں تھانواں تے شہراں اندر 14 اگست بارے بنائیاں گئیاں فلماں دی دکھائیاں جانڈیاں نیں۔ پاکستان بناؤن والے قائد اعظم محمد علی جناح رحمۃ اللہ علیہ دیاں متاں وی دستیاں جانڈیاں نیں۔

بالاں توں دکھ سیاسی جماعتاں، ادبی سماجی انجمنیں خاص اکٹھ کر دیاں نیں، جیہناں اندر تقریراں ہوندیاں نیں۔ آزادی بارے گل بات کیتی جانڈی اے تے ایہہ وی دسیا جاندا اے پئی اسیں کئی کو ترقی کیتی اے تے بے تھوڑی ترقی کیتی اے تے اگے کس سبھتے چچ چالے نال بوہتی کر سکے ہاں۔

کئی لوکی تے ایس دیہاڑنوں دیگاں وی پکاندے نیں۔ ختم دلاؤندے نیں۔ رت داکھن ادا کرن لئی ایہہ دیگاں غریب لوکاں وچ ونڈیاں جانڈیاں نیں۔ سکولاں اندر پھل تے مٹھائی ونڈی جانڈی اے، 14 اگست دی رات ٹوں پورے ملک اندر سرکاری تے غیر سرکاری عمارتاں اُتے چراغاں وی کیتی جانڈی اے، بازار تے گلیاں سجائیاں جانڈیاں نیں تے انج ادھی ادھی رات تائیں آزادی دی خوشی منائی جانڈی اے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
دیہاڑ	دن	اکٹھ	جلے	اُپا	حل
کتھا	کہانی	نگرا	مضبوط	سبھتے چچ چالے	طور طریقے

مشق

- 1- مسلماناں کولوں راج کینے کھویا سی؟
  - 2- 14 اگست ٹوں پاکستان دے لوک کیدو عامنگدے نیں؟
  - 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں ٹوں اپنے فقیریاں وچ ورتو
- پاکستان، سندھ، بلوچستان، جھنڈا، سکاؤٹ، چراغاں

کھوہ پیا وگدا

کھوہ پیا وگدا
 ریں ریں کردا چیں چیں کردا
 بڑا چنگا لگدا
 لمیاں آڈاں دے وچ پانی ٹردا سپ دی ٹور
 جنگل دے وچ منگل ہو یا نچدے مور چکور
 اچا ہو یا شملہ، فصلاں دی پگ دا
 کھوہ پیا وگدا
 ٹنڈاں وچوں پانی نکلے جویں دُدھ دی دھار
 دُدھ پی کے پھل کلیاں ہسدے، ہسدے شوخ بہار
 ایہہ ہاسا ہردل ٹوں ٹھگدا
 کھوہ پیا وگدا
 پانی چم چم چکاں مارے، جویں تاریاں دی لو
 باگیں لکن میٹی کھیڈے، پھلاں دی خشبو
 کھوہ دے اندر، دیوا کوئی جگدا
 کھوہ پیا وگدا

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
شملہ	پگ دا طرہ	آڈاں	تکلیاں نکلیاں کھالیاں	ریں ریں، چیں چیں	کھوہ چلن دیاں آوازاں

مشق

- 1- پانی دی ٹور ٹوں سپ دی ٹور کیوں آکھیا گیا ہے؟ 2- فصلاں دی پگ دے شملے توں کیہ مراد ہے؟
- 3- شاعر نے ٹنڈاں وچوں نکلدے ہوئے پانی نوں دُدھ دی دھار کیوں آکھیا ہے؟
- 4- پھلاں دی خشبو باگاں وچ لکن میٹی کوں کھیڈ دی ہے؟

عید الفطر

شام داویلا اے۔ کھیتاں تے میداناں اُتے بڑی چہل پہل اے۔ سبھ نکلے وڈے لہندے ول آسمان تے نظراں لائی کھلو تے بڑے چاء نال کچھ لہر رہے نیں۔ اصل وچ آج رمضان شریف دے اُنٹی (29) روزے پورے ہو گئے نیں تے لوکی چن وکھر رہے نیں۔ جے آج چن نظر آ جاوے تے کل عید ہووے گی۔ جے آج نہ چڑھیا تے پرسوں دی عید پکّی اے۔ جدوں چن نظریں آ گیا تے فیر عید دیاں تیاریاں شروع ہو جان گئیاں۔ بال چن وکھ کے وڈیاں ٹوں آ کے سلام کرن گے تے دعاواں لین گے۔ کدھرے مہندیاں گھولیاں جان گئیاں۔ کدھرے نوایاں جوڑیاں ٹوں سنوار کے عطر پھیل لا کے رکھیا جاوے گا۔

عید دی خوشی ساریاں مسلماناں ٹوں بوہت ہوندی اے۔ بالاں ٹوں خاص کر کے بڑا چاء چڑھدا اے۔

اسلام وچ دو وڈے دیہاڑ نیں، اک عید الفطر تے دو جا عید الاضحیٰ، جیہنوں عید قربان وی آکھدے نیں۔ عید الفطر نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تے عید الاضحیٰ، حضرت ابراہیم علیہ السلام دے مبارک کماں دی یادگار نیں۔ پہلی عید الفطر اک ہجری وچ منائی گئی۔ عید دی خوشی بندیاں دی اپنی خوشی نیں۔ ایہہ اللہ پاک دا حکم اے جے رمضان شریف دے مکن تے عید مناو۔ لغات وچ عید دے معنے واپس آؤنا اے۔ کیوں جے ایہہ دیہاڑ ہر ورہ آؤندا اے، ایس لئی ایہنوں عید آکھدے نیں۔ قرآن شریف وچ ایہنوں خوشی دے معنیاں وچ لٹا جاندا اے۔

عید الفطر ٹوں چھوٹی عید تے سیویاں دی عید وی آکھدے نیں۔ اصل وچ ایہہ ایس خوشی وچ منائی جاندی اے کہ اللہ تعالیٰ نے مسلماناں ٹوں روزے رکھن تے ایہناں دا ثواب کھٹن دا موقع دتا۔ رمضان شریف اوہ پاک تے برکتاں والا مہینہ اے، جس وچ قرآن شریف نازل ہو یا۔ اسلام اک ایسا پاک تے صاف ستھرا دین اے کہ ایہدے وچ خوشی ہووے یا غم، ہر موقعے اُتے بندیاں ٹوں رب دے فضل تے کرم ٹوں چیتے کرایا جاندا اے۔ عید الفطر دی خوشی انج منائی جاندی اے پئی پہلاں سارے لوکی عید گاہ وچ اکٹھے ہو کے عید دی نماز پڑھدے نیں۔ فیر امام صاحب خطبہ دیندے نیں۔ فیر دامنگ کے لوکی اک دو جے ٹوں عید مبارک آکھدے نیں تے گلے ملدے نیں۔ ایہہ کوئی ایویں فضول رسم نہیں۔ اصل گل ایہہ وے کہ اسلام ساریاں مسلماناں ٹوں ہر موقعے اُتے مل ورتن دی جاچ سکھاندا اے۔ عید دی نماز کلیاں گھر وچ نہیں ہوندی سگوں سارے مسلمان بھرانواں نال اکٹھے ہو کے عید گاہ وچ پڑھی جاندی اے۔ ایسے طراں فطرانہ ادا کرن دا حکم اے تاں جے اوہ مسلمان بھرا جیہناں دا ہتھ کچھ تنگ اے، اوہ وی عید دیاں خوشیاں وچ شامل ہو سکے۔ عید دی نماز پڑھن توں پہلاں فطرانہ ادا کرنا ضروری اے۔ رمضان دے مہینے وچ وی فطرانہ دتا جا سکدا اے۔ پر جے کوئی مجبوری ہووے تے فطرانہ عید دی نماز توں مگروں وی دین وچ کوئی حرج نہیں۔

جس ویلے مسلمان اک دو جے ٹوں گلے ملدے نیں تے انج اک پاسے امیری غربتی دا فرق مٹ جاندا اے تے دوجا ایس نال بھائی چارا دھدا اے۔ عید دے دن نہانا، صاف ستھرے کپڑے پانے تے تَشْبُو لاکے عید گاہ جانا حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سنت اے۔ عید دی سبھ توں ودھ خوشی بچیاں ٹوں ہوندی اے۔ اصل وچ عید دی رونق وی بچیاں نال ای ہوندی اے۔ بچے عید

توں کئی کئی دن پہلاں تیا ریاں کرن لگ پیندے نیں۔ ایہناں دے ماپے وی چائیں چائیں ایہناں دیاں سدھراں پوریاں کرن لئی کدھرے کپڑے خریدن جا رہے نیں، کدھرے نویاں جتیاں تے کدھرے کھان پین داساماں۔ کیوں جے اجیہے موقعیاں تے بچیاں دی خوشی دا خیال رکھنا عنت نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اے۔ ایس لئی کہ رسول پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وی بچیاں دا بڑا خیال رکھ دے سن۔ اک وار حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم عید دی نماز پڑھ کے واپس آ رہے سن کہ آپ نے اک بچے نوں دیکھیا جیہڑا دو بچیاں نال رل کے خوشی نہیں سی منا رہیا۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اوہدے کول گئے تے اوہنوں پیار کیتا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہدے کولوں پچھیا کہ توں میلے کپڑے کیوں پائے ہوئے نیں، نالے توں دو بچیاں نال عید دیاں خوشیاں وچ شامل کیوں نہیں ہويا۔ بچہ رون لگ پیا تے آکھن لگا ”میں یتیم آں میرے کول نہ جنگے کپڑے نیں تے نہ کھان پین نوں پیسے“ ایس یتیم بچے دیاں گلاں سن کے رحمت دوعالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں اکھاں وچ اتھر آ گئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا کہ ”آج توں میں تیرا پیا آں“ حضور اوہنوں اپنے نال گھر لے گئے۔ اوہنوں جنگے کپڑے پوائے تے چنگا کھانا کھوایا۔

پاکستان دے بانی حضرت قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ اُتے قوم دے ناں خصوصی پیغام دیندے ہوندے سن۔ ایہہ پیغام اوہوں وی تے ہُن وی مشعل راہ نیں۔ اک عید تے قوم دے ناں اپنے پیغام وچ قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ نے فرمایا:

’انشاء اللہ مسلماناں دے دن بدل جان گے۔ ایس ساریاں رکاوٹاں دا مقابلہ کراں گے۔ ایتھوں تک کہ آگ دے لانبواں نوں وی پار کر کے اگانہ نکل جاواں گے۔ راہ وچ سانوں ناکامیاں نال واہ پوے گا، پر کائی شے ساڈے رستے وچ رکاوٹ نہیں بن لگی۔ کوئی چیز سانوں دبا نہیں سکے گی“

تاریخ گواہ اے کہ قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ دی پیش گوئی حرف بہ حرف پوری ہوئی۔ پاکستان بنان وچ کوئی اوکڑ وی مسلماناں دا راہ نہ ڈک سکی تے آج ایس اک آزاد اسلامی مملکت وچ پورے مذہبی جوش و خروش تے عقیدت احترام نال عید منانے آں۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
لہندے ول	مغرب ول	چاء	خوشی	چیتے	یاداں
سدھراں	خواہشاں	لانبو	شعلے	مل ورتن	میل جول

مشق

تھلے دتے سوالاں دے جواب دیو:

- 1- عید دے معنے کیہ نیں؟
- 2- عید گاہ جان توں پہلاں کیہڑیاں گلاں دا خیال رکھنا ضروری اے؟
- 3- عید کیوں منائی جاندی اے؟
- 4- عید دے دن بارے قائد اعظم رحمۃ اللہ علیہ دا کیہ پیغام اے؟

گیت

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

اس ویہڑے میں کھیڈاں ملاں، اس وچ روواں گاواں
ایتھے ای بہہ کے سُننے کتاں، دوہراں کھیں بناواں
جیون کیاری ایہدے وچ میں رنگ و رنگ کھڑائی

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

کندھاں ٹوں میں آن اکھ دے پوچے مار سنواراں
سدھراں دی اک ویل چڑھاواں، پُھل مُراد ہزاراں
ایہناں پُھلاں دی خُشبو میں سارے جگ ورتائی

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

اس بوہے چوں نیوں کے لنگھن، ساریاں دُھپاں چھانواں
ایہہ مینوں لگن نہ دیندا جگ دیاں تتیاں داواں
اس بوہے دے اندر بیٹھاں میری کل خدائی

ویہڑا میری ماں دی گودی، کندھاں میرے بھائی
بوہا میرا باپ کھلوتا، اس گھر دی وڈیائی

اُدکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وڈیائی	بڑائی، عزت	آن	عزت	انکھ	غیرت
سدھراں	آساں اُمیداں	نیوں کے	جھک کے	تتیاں واواں	گرم واواں مراد مشکلاں

مشق

- 1- ایس گیت توں زبانی یاد کرو۔
- 2- ایس گیت توں کیہ نتیجہ نکل دا اے؟ اپنے لفظاں وچ لکھو۔
- 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
گودی، کیاری، آن، انکھ، ویل، بُوہا، مُشبو

بدر دی جنگ

اسلام داناں اُچا کرن لئی تے اللہ تعالیٰ دا پیغام تھان تھان اپڑان لئی رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جیہڑیاں جنگاں وچ شریک ہوئے اوہناں وچوں اک جنگ بدر دی اے۔

مسلمان کافراں دے ہتھوں تنگ آکے مکے توں مدینے چلے گئے۔ فیروی مکے دے قریش مسلماناں نوں نقصان پہچان لئی اوہناں نال کسے نہ کسے بہانے لڑن لئی ہر ویلے تیار ہوندے سن۔ مسلماناں دی ترقی اوہناں نوں چنگی نہیں سی لگدی، ایس لئی اوہ مسلماناں نوں ختم کرن لئی دن رات جنگی تیاریاں وچ لگے رہندے سن۔

اوہناں دناں وچ قریش دے قافلے ہر سال گرمیاں وچ ملک شام ول تجارت لئی جاندے سن قریش دا اک تجارتی قافلہ شام توں واپس آرہیا سی۔ ایس قافلے دا سردار ابوسفیان سی۔ کسے نے ایہہ افواہ پھیلا دتی کہ مسلمان ایس قافلے نوں لٹنا چاہندے نیں۔ ابوسفیان نے جدوں ایہہ افواہ سنی تے اوہنے اک سوار نوں مکے بھیجا جیہنے جا کے مکے دیاں لوکاں نوں مسلماناں دے خلاف بھڑکایا قریش اگے امی بہانہ لہندے سن۔ ایہہ گل سن کے قریش دا اک ہزار دالشکر بدر دے میدان وچ اپڑ گیا۔ ایس لشکر وچ سو (100) نالوں ودھ سوار سن تے لڑائی دا دو جاساماں وی کافی سی۔ بدر مدینے توں کوئی اک سو اٹھتی (129) کلومیٹر دور اے جتھے قریش پہلاں اپڑ گئے تے اوہناں جنگی حساب نال چنگیاں تھانواں تے قبضہ کر لیا۔

رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں جدوں پتالگا کہ قریش دی فوج آگئی اے تے اوہناں مسجد نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وچ ساریاں مسلماناں نوں اکٹھا کیتا۔ سارے مسلماناں نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے حکم اُتے اپنیاں جاناں وی قربان کرن دا عہد کیتا۔

رمضان دی باراں (12) تاریخ نوں رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اپنے تن سو تیراں جاں نثاراں نوں نال لے کے مدینہ توں نکل کے بدر دے میدان ول ودھے۔ مسلماناں نے بدر وچ اپڑ کے پانی دے اک چشمے اُتے قبضہ کر لیا۔ اوس رات بارش وی ہوئی جیہدے نال پانی کافی جمع ہو گیا جیہڑا مسلماناں نے اپنے وضو لئی جمع کر لیا۔ رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے رات نوں رب تعالیٰ اگے ایہو دعا کیتی ”اے اللہ توں جیہڑا وعدہ میرے نال کیتا اے، اوہنوں پورا فرما! آج ایہہ تیرے بندے دُنیا توں مٹ گئے تے قیامت تک تیراں لین والا کوئی نہیں رہوے گا۔“

ایہہ دُعا کرن توں بعد رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فوج نوں تھاوں تھائیں کھلاریا تے اپنے جان نثاراں نوں ایہہ

ہدایتاں دتیاں:

- 1- مسلمان صف بندی نہ توڑن۔
- 2- اوس ویلے تک لڑائی نہ کرن جدوں تک آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اجازت نہ دین۔
- 3- دشمن دور ہووے تے تیر چلا کے ضائع نہ کیتا جاوے۔

4- دشمن زد وِچ آوے تے تیر چلان، جے دشمن نیڑے آجاوے تے پتھراں نال مارن، جے ہور نیڑے آجاوے تے نیزے نال روکن تے جے بالکل نیڑے آجاوے تے تلوار کولوں کم لین۔

ستاراں (17) رمضان دو (2) ہجری ٹوں بدر دے میدان وِچ کھلی جنگ ہوئی جیہدے وِچ مکے دے کئی مشہور سردار مارے گئے۔ ایہناں وچوں عتبہ، ولید، شیبہ، عبیدہ بن سعید تے امیہ بن خلف سر کڈھویں سردار سن۔ ابو جہل وی ایسے جنگ وِچ ماریا گیا، جیہنوں مدینے دے دو نو عمر بہادران حضرت معوز رضی اللہ تعالیٰ عنہ تے حضرت معاذ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے قتل کیتا۔ باقی کافراں جدوں اپنے وڈے وڈے سردار ڈھیری ہوندے ویکھے تے اوہ میدان چھڈ کے نس اٹھے۔ ایسے لڑائی وِچ ستر (70) کافر مارے گئے تے ستر (70) دے قریب قیدی بنائے گئے۔ مسلماناں دے اک درجن دے قریب سپاہی شہید ہوئے۔

سارے قیدی دو دو چار چار مسلماناں وِچ ونڈ دتے گئے۔ مسلمان قیدیاں ٹوں کھانا کھواندے سن پر آپ کھجوریاں کھا کے گزارہ کر دے سن۔ جیہڑیاں قیدیاں کول کپڑے نہیں سن اوہناں ٹوں کپڑے دتے گئے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
مٹ گئے	ختم ہو گئے	ڈھیری ہو جانا	مر جانا	جان نثار	جان قربان کرن والے

مشق

- 1- جنگ بدر وِچ مسلماناں دی تعداد کئی سی؟
- 2- لڑائی شروع ہون توں پہلاں رسول کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے کید دعائیگی سی؟
- 3- اوہناں دو نو عمر صحابیاں دے ناں لکھو جیہناں ابو جہل ٹوں ماریا سی؟
- 4- ایس جنگ وِچ کتنے مسلمان شہید ہوئے تے کتنے کافر مارے گئے؟
- 5- مسلماناں نے قیدیاں نال کیہ سلوک کیتا؟

نظم

گذری رات تے دسیا سورج   نچلاں   ورگا   رنگلا   سورج
 پپلاں کچھے اڈ دے بدل   بدلاں   کچھے   ہسدا   سورج
 دو حداں دی قید دے اندر   چڑھدا   ڈھلدا   رہندا   سورج
 لگدا اے جویں دو سورج نیں   اک   ظاہر   اک   لکیا   سورج
 گرمیاں وچ ایہہ دشمن لگدا   ٹھنڈ   وچ   یار   پُرانا   سورج
 سوچو جے تے سمجھ نہیں آندا   روز   ایہہ   آندا   جاندا   سورج
 آج مینر آسیں شامیں تکیا
 لال   گلابی   ہویا   سورج

لفظ	معنی	لفظ	معنی	لفظ	معنی
رنگلا	رنگدار	شامیں	شام ویلے	لکیا	چھپا

مشق

- 1- نظم وچ چیہڑے سورج دے رنگ دے گئے نیں، اوہ اپنی کاپی تے لکھو۔
- 2- نظم زبانی یاد کرو۔
- 3- ”دو حداں دی قید دے اندر“ توں شاعر دا کیہ مطلب اے؟
- 4- گرمیاں وچ سورج دشمن کیوں لگدا اے؟
- 5- تھلے دتے ہوئے لفظں دے معنی لکھو تے فقرے بناؤ۔

رنگلا، پپلاں، دشمن، ٹھنڈ، شامیں، لال

سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ

سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہوراں دے والد ضلع بھکر دے رہن والے سن۔ آپ دے والد اسلام دی تبلیغ کردے ہوندے سن۔ کدی کسے شہر تے کدی کسے شہر۔ ایسے فرض لئی اوہ جنڈیالہ شیر خالص شیخوپورہ وچ آئے تے ایتھے ای رہن لگ پئے۔ ایتھے ای اللہ نے اوہناں نوں دوپٹر دتے۔ وڈے داناں وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ تے چھوٹے داناں قاسم شاہ رکھیا۔ دوہاں بالاں نے ذرا ہوش سنبھالیاتے اوہناں نوں پنڈ دی مسیت وچ قرآن شریف دی تعلیم لئی بھیج دتا گیا۔

ایس توں فارغ ہو کے سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ قصور وچ حافظ سید غلام مرتضیٰ دی خدمت وچ حاضر ہوئے۔ قرآن شریف دی تفسیر، فقہ، حدیث تے دین دُنیا دے باقی علم حاصل کیتے۔ جدوں ایہہ علم حاصل کر چکے تے استاد نے فرمایا کہ ہُن باطنی علم دی خاطر کوئی مرشد پھڑو۔ فیر آپ نے حضرت بابا فرید شکر گنج رحمۃ اللہ علیہ نوں روحانی مرشد من کے اوہناں دے دربار دے گدی نشین دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ ایس توں بعد مرشد دے حکم موجب جگہ جگہ اسلام دی تبلیغ کردے رہے تے ایسے لئی اوہ ملکہ ہانس پہنچے۔ پنڈوں باہرای اک مسیت وچ ڈیرالایاتے اوتھے درس وغیرہ دا سلسلہ شروع کر دتا۔ جیہڑی مسیت ورہیاں توں بے آباد سی، اوتھے رونقاں لگ گئیاں۔ لوک دوروں نیڑیوں نماز تے درس واسطے آؤن لگ پئے۔ ایتھے ای بیٹھ کے سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہوراں اپنے دوستان دی فرمائش تے ہیر دی کہانی لکھی۔

بھانویں ایس توں پہلاں وی شاعراں نے ایس کہانی نوں نظم کتیا ہو یا سی، پر جیہڑے سچے تے سوہنے طریقے نال ایس قصے نوں وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہوراں شعراں دے روپ وچ ڈھالیا اے، اوہدے نال لوک باقی ہیراں نوں بھل بھلا گئے۔ صرف وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی ہیراں دے دلاں وچ وس گئی۔ ایہو وجہ اے آج وی وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی ہیراں پنجابی دی عظیم کتاب نیا جاندا اے۔

سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ بلھاں تے آؤندیاں ای ہیراں ذہن وچ آجاندا اے۔ ہیر دی کہانی تے وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ داناں انج اک مک ہو گئے نیں کہ دوہاں نوں اک دوجے توں وکھ کیتا ای نہیں جاسکدا۔ وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی شاعری نے جیہڑے سے وچ اکھ کھولی، اوہ سماں ڈاڈھا بے امنی، بد لحاظی نے افراتفری داسی۔ نادر شاہ تے احمد شاہ ابدالی دے حملیاں نے زندگی تے زندگی نال تعلق رکھن والی ہر چیز نوں ہلا کے رکھ دتا سی۔ اخلاقی قدراں ڈانواں ڈول ہو گئیاں سن۔ شریکے برادری رشتے ناتے، آپس دی سانجھ تے ننگھی ننگھی بھائی والی مکدی جارہی سی۔ اک دوجے دی عزت تے احترام دلاں وچوں مٹ دے جارہے سن۔ خود غرضی،

حرص تے آپادھاپی نے ہر پارسے ڈیرے لائے ہوئے سن، اوس ویلے دے ماحول دی تصویر وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ ہوراں سوہنے انداز وچ کھچی اے، تے اوس معاشرے دے بُرے کرداراں اُتے بڑی طنز کیتی اے۔

سید وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ اک عظیم شاعر تے اُونہاں دی شاعری زندگی دی شاعری اے۔ جد تا میں ایس دھرتی اُتے زندگی دا پرچھانواں لبھدا رہوئے گا، وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دی شاعری ہو روئی نکھر نکھر کے اپنا آپ منواندی رہوئے گی۔
وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ دے کلام دی ونگی ویکھو:

پُتر تخت ہزارے دے چوہدری دا رانجھا ذات تے جٹ اصیل ہے جی
اودھا بوپڑا مکھ تے نین نئے کوئی چھیل جیہی اودھی ڈیل ہے جی
متھا رانجھے دا چمکدا نور بھریا سخی جیودا نہیں بخیل ہے جی
گل سوہنی پرہے دے وچ کردا کھوجی لائی تے نیاؤں وکیل ہے جی

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
اصیل	شریف	ڈیل	بُجّہ	چھیل	سوہنا	آپادھاپی	خود غرضی	مرشد	ہدایت دین والا، پیر

مشق

- 1- وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ کتھے پیدا ہوئے سن؟
- 2- وارث شاہ رحمۃ اللہ علیہ نے اپنی کتاب وچ کیہڑی کہانی لکھی اے؟

تن نائوین

سلطان ناصر الدین رحمۃ اللہ علیہ

ایہہ دلی دے بادشاہ سلطان اتمش دا رنگا پتر تے ہندوستان دی ملکہ رضیہ سلطانہ دا رنگا پتر اسی۔ بڑانیک تے فرشتہ سیرت انسان، پکا نمازی تے پرہیزگار۔ ایس جنہاں چر ہندوستان تے راج کیتا، ملک دے خزانے وچوں اک پیسہ وی خرچ نہیں کیتا ایہہ بادشاہ ہوندا ہونیاں وی اپنی روزی آپ کماندا سی۔ قرآن مجید لکھ لکھ کے جو کچھ ملدا، اوہدے تے گزارہ کردا سی۔

سلطان ناصر الدین رحمۃ اللہ علیہ اک دن درباروں ویہلا ہو کے گھر آیا۔ اوہنے دیکھیا اوہدی ملکہ جُلھے اگے بیٹھی پھوکاں پئی ماری اے۔ اگ نہیں بلدی۔ دھوئیں نال اوہدیاں اکھاں وچوں پانی پیا وگدا اے تے بُرا حال اے۔

ملکہ نے سلطان نوں دیکھیا تے کہیا: ”میں ہندوستان دے ایڈے وڈے بادشاہ دی ملکہ ہو کے وخت نوں پھڑی ہوئی آں۔ تسیں ایہناں وی نہیں کردے جے میرا ہتھ و نڈان لئی اک نوکرانی ہی رکھ دیو۔ گھر داسارا کم دھندا مینوں آپ ای کرنا پیندا اے۔ اک گھڑی آرام نہیں ملدا۔“

سلطان نے آکھیا: ”اپنے کم تے آپ اے کری دے نیں۔ وخت آکھیاں تے کم نہیں چلدے۔ فیروی میں بڑی خوشی نال اپنی ملکہ نوں اک نوکرانی رکھ دیندا جے میری آمدنی وچ اپنی گنجائش ہوندی“

ملکہ نے آزرده ہو کے آکھیا: ”ایزیاں خزانیاں دے مالک ہونداں وی جے تسیں ایہہ آکھدے او تے ایہدا مطلب ایہہ ہو یا میرے لئی نوکرانی رکھنا ای نہیں چاہندے۔“

سلطان نے جواب دتا: بھلیے لو کے! ایہہ گل نہیں! بادشاہ ہاں، پر خزانیاں دا مالک نیں۔ ایہہ خزانے میرے نہیں، رعیت دے نیں۔ میں تے راکھا ہاں۔ میرا تے کم اے کہ دھیان رکھاں، جیہناں دے ایہہ خزانے نیں، اوہناں دی بھلائی اُتے ای خرچ ہون“

حضرت شاہ عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ

حضرت شاہ عبدالقادر رحمۃ اللہ علیہ بغداد توں کچھ دور اک پنڈ گیلان دے رہن والے سن۔ او تھے پڑھائی دا انتظام نہیں سی۔ ماں نے پڑھن لئی بغداد بھیج دتا۔ گھروں ٹرن لگیاں سلو کے وچ چالی اشرفیاں سیوں دتیاں تے اک قافلے نال رلا دتا، جیہڑا بغداد جا رہیا سی۔ ماں

نے ٹوردیاں ہوئیاں ایہہ مت دتی۔

”پتر ایہہ چالی اشرفیاں تیرے خرچ واسطے نیں۔ لوڑ ویلے کڈھ کے خرچ لیا کریں تے چنگی طراں دل لاکے پڑھیں۔
نالے اک گل یاد رکھیں، کدی جھوٹ نہ بولیں، سدا سچی گل کریں۔ سچ وچ بڑی برکت اے“

ایس قافلے نوں بغداد اپڑن توں پہلاں راہ وچ ڈاکواں گھیر لیا تے ہر بندے کول جو کجھ سی لٹ لیا۔ اک ڈاکو نے
سید عبدالقادر رحمۃ اللہ علیہ ہوراں نوں پچھیا ”کا کا! تیرے کول کجھ ہے؟“ آپ نے آکھیا: ”ہاں! چالی اشرفیاں نیں“ اوہ سمجھیا زکا بال
اے ایویں کہند اے۔ ایہدے کول کیہ ہوسکدا اے تے اوہ چلا گیا۔ فیر اک ہور نے پچھیا تے آپ نے اوہنوں وی ایہو دسیا
تے اوہ وی ہس کے چلا گیا۔

جد سارے ڈاکو مال و نڈن لئی جمع ہوئے تے ایہناں دے سردار نے پچھیا: اُج کوئی خاص گل تے نہیں ہوئی؟ اک ڈاکو
نے کہیا، ”قافلے وچ اک زکا جیہا منڈا سی، میں اوہنوں پچھیا، تیرے کول کیہ اے؟ اوس آکھیا چالی (40) اشرفیاں نیں، پر
میں سمجھیا ایویں کردا اے تے چھڈ دتا“ دو جا ڈاکو بولیا ”میں وی پچھیا سی، مینوں وی اوس نے ایہو جواب دتا سی“

ڈاکواں دے سردار نے کہیا: ”اوس منڈے نوں لیاؤ“ تے اوہ آپ رحمۃ اللہ علیہ نوں سردار کول لے آئے۔ سردار نے پچھیا:

”کا کا! تیرے کول کیہ اے؟“

آپ نے آکھیا۔ ”چالی اشرفیاں نیں“

اوس پچھیا: ”کتھے نیں؟“

آپ نے فرمایا: میرے سلو کے وچ..... ہین“

اوس آپ دی تلاشی لئی تے سچ مچ چالی (40) اشرفیاں نکل آئیاں۔ اوس حیران ہو کے آکھیا:

”تینوں پتا اے، اسیں ڈاکو آں تے سبھ کجھ لٹ لینے آں، توں ایہہ کیوں دسیا؟“

آپ نے بڑے بھولے بھا آکھیا: ”ماں نے کہیا سی جھوٹھ نہ بولیں، میں ماں دا آکھانیا اے“

ڈاکواں دے سردار اُتے ایس گل دا بڑا اثر ہو یا۔ اوہ دیاں اکھاں وچ اتھر و آگئے۔ اوہنے سارے ڈاکو نوں کہیا:

”سارا مال قافلے والیاں نوں واپس کر دیو۔ میں اُج توں ایس نیک بچے دے ساہمنے ایس کم توں توبہ کر رہیاں۔ اُج توں اُساں

لٹ ماردا ایہہ بھیڑا کم نہیں کرنا“۔

سر سید احمد خاں رحمۃ اللہ علیہ

سر سید ساڈے اک وڈے لیڈر سن۔ اوہ کہندے نیں ”میں جدوں دس (10) بارہ (12) ورہیاں داساں کسے گلوں غصے ہو کے میں گھر دے بڈھے نوکروں چھیڑ ماری۔ میری ماں نوں میری ایس حرکت دا علم ہو یا تے بڑی ناراض ہوئی۔ اوس نے مینوں گھروں کڈھ دتا۔ میں گھروں باہر نکل کے چوک وچ آیا تے سوچن لگا۔ کیہ کراں؟ کدھر جاواں؟ اپنے وچ مامے دی نوکرائی لنگھی۔ اوہ مینوں مامے دے گھر لے گئی۔ میں مامی نوں ساری گل جادٹی۔

اگلے دن میری مامی مینوں نال لے کے میری ماں ول آئی۔ میرے قصور نوں معاف کر دین لئی آکھیا۔ پر میری ماں نے آکھیا۔ ”میں اجھے پتر نوں کدے پسند نہیں کردی، جس نوں وڈے چھوٹے دی عزت دا لحاظ خیال نہیں۔ میتھوں معافی منگن توں پہلاں اوس بڈھے نوکروں معافی منگے جیہڑا ایہدے پیودی عمر دا اے تے اگے لئی اقرار کرے کے ہروڈے دا ادب کرے گا، ہر چھوٹے دا دل رکھے گا۔

سر سید کہندے نیں: میں اوس بڈھے کولوں معافی منگی تے اقرار کیتا اگے توں اجیہی بھیڑی حرکت نہیں کراں گا“ تد میری ماں نے مینوں معاف کیتا۔“

سر سید کہندے نیں: ماں دی ایس تربیت دا ایہہ نتیجہ ہو یا جے میں نیک تے چنگے خلق والا بن گیا۔ میری دُنیا تے عاقبت سنورگئی۔ میں ترقی کردا کتے داکتے پہنچ گیا۔ ایہہ میری ماں دی چنگی پالناں دا پھل اے“

اُدکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وخت	مشکل	آزردہ	پریشان	رعیت	عام لوک	پالنا	تربیت	سلوکا	نکیاں بانہواں والا کرتا

مشق

- 1- سلطان ناصر الدین رحمۃ اللہ علیہ دی کہانی لکھو؟
- 2- حضرت عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ بارے مضمون لکھو۔
- 3- سر سید رحمۃ اللہ علیہ نے اپنے بارے جو کچھ آکھیا اوہدے توں تئیں کیہ سکھیا اے؟
- 4- کسے کم نوں ظاہر کرن والے لفظ نوں فعل آکھدے نیں، جس طراں لکھنا، پڑھنا، ایسے طراں دس فعل لکھو۔

سچے پیار رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے

جیہڑے مرداں نے نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں اکھیں ڈٹھا۔ اسلام قبولیا۔ تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی صحبت وچ بیٹھے، اوہ صحابی یاں رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سچے پیار اکھواندے نیں، ایہناں ساریاں سچیاں یاراں دے ساہمنے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی حیاتی، اٹھن پٹھن، بولن چالن، کھان پیون تے وسوں وچ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا ورتار تے سلوک سبھ کجھ سی۔ ایہو کجھ ویکھ کے ایہناں صحابیاں نے اپنیاں زندگیاں سنواریاں۔ نالے چنگے خلق، مہر محبت، لوکاں نال پریت پیار اکو اللہ سائیں دی بندگی دے درس حاصل کیتے۔ سچ دے دیوے بالے تے اپنے آسے پاسے اسلام دے نور دا چانن کھلاریا۔ نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں سچیاں یاراں وچ مکے، مدینے تے عرب دیاں ہور ناں علاقیاں دے مسلمان وی شامل سن۔ ایہناں وچ غریب امیر، اُچے تے گورے کالے، ہر رنگ تے نسل دے لوکاں رب دی ایکتا تے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی سچائی دادم بھریا۔

اسلام دے آؤن توں پہلاں عرب لوک آپ وچ نکلیاں نکلیاں گلاں اُپرنت لڑ دے مردے رہندے سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دیاں گلاں سن کے تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا عمل ویکھ کے ہولی ہولی عرباں دی وسوں کجھ دی کجھ ہو گئی۔ ہوڑ مار، دنیا دار تے کسے نوں کدے خاطر نہ لیاؤن والے اک دوجے دا دکھ واندائون والے اللہ لوک بن گئے۔

نبی کریم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سچیاں یاراں نوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نال حدوں ودھ پیار سی۔ زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ اک صحابی سن۔ اوہناں نوں مکے والیاں پھڑ لیا تے قتل کرن لئی شہروں باہر لے آئے۔ تماشا ویکھن لئی آسے پاسے بختیرے لوک اکٹھے ہو گئے۔ مکے دا اک سردار ابوسفیان وی او تھے آگیا تے زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ نوں پچھیا: ”کیوں نہ تینوں چھڈ دیئے تے تیری تھاں محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں قتل کر دیئے تاں جے توں اپنے بال بچے نال ہسدا و سدا حیاتی گزار سکین“ زید رضی اللہ تعالیٰ عنہ ایہہ گل سن کے آکھن لگے۔ ”میںوں اپنے رب دی قسم! میرا تے ایہہ وی جی نہیں کر دا جے میرے پیارے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں کدے کنڈا وی چھبے“۔ ایہہ گل سن کے لوکی حیران رہ گئے۔ تے ابوسفیان دے مومنوں وی گل نکل ای گئی۔ ”پئی جو یں محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے ساتھی اوس نال محبت کر دے نیں، انج دُنیا وچ کسے نال وی محبت ہوندی نہیں ڈھٹی“

عروہ بن مسعود اک واری مکے والیاں دے قاصد بن کے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نوں ملن آئے۔ اوہناں مکے جا کے

قریش دے سرداراں ٹوں دسیا پئی میں سفیر بن کے روم، ایران تے حبشہ دیاں بادشاہیاں وچ گیا ہاں، پراوہ عزت تے آدرکے بادشاہ دی وی ہوندی نہیں ڈھٹی، جیہڑی محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے یارا اوہناں دی کردے نیں۔ بعد وچ عروہ بن مسعود ہوراں اسلام قبول کر لیا۔

حجر رضی اللہ تعالیٰ عنہناں دے اک صحابی حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی خدمت وچ حاضر ہوئے۔ اوہناں دے سردے وال بڑے ودھے ہوئے سن۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے مونہوں نکلیا۔ ”بری گل اے“ حجر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے سمجھیا بھانویں تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے مینوں ویکھ کے ایہہ گل آکھی اے۔ جانندیاں ای وال کٹوادتے۔ ”اگلے دن مڑ حاضر ہوئے تے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے آکھیا۔ ”میں کل تہا ٹوں تے کجھ نہیں سی آکھیا پر تساں اپنے لمے وال کٹوادتے ایہہ چنگا ای کہیتا“۔

حضرت عبد اللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہندے نیں۔ اک سفر وچ کجھ بندے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے نال ساں۔ میں اک ڈپ کھڑی چادر دی بکل ماری ہوئی سی۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مینوں ویکھ کے آکھن لگے: عبد اللہ! توں ایہہ بکل کیہو جیہی ماری ہوئی اے؟“ مینوں جا پیا بے اوہ ڈب کھڑا کپڑا آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں چنگا نہیں لگا۔ گھر جانندیاں ای چادر ساڑ دتی۔ اک دن مڑ خدمت وچ حاضر ہوئے تے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے پچھیا: ”اوہ چادر کتھے بے؟“ عبد اللہ بن عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے ساری گل آکھ سنائی تے عرض کیتی: میں تہا ڈی منشاء سمجھ گیا ساں پئی مرداں ٹوں رنگ برنگے کپڑے چنگے نہیں لگدے۔ آپ رضی اللہ تعالیٰ عنہ نے فرمایا: ”چادر ساڑی کاہنوں؟ گھر وچ زنانیاں ٹوں دے دیندے، رنگ برنگے کپڑے پاون وچ اوہناں ٹوں تے کوئی حرج نہیں“ ایس توں پچھوں صحابیاں نے رنگ برنگے تے ڈب کھڑے کپڑے پاؤ نے جھڈ دتے۔ ایہہ ایہناں سچیاں یاراں دی تابع فرمانی دا حال سی۔

اک واری حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں کجھ سانجھے کم توڑ چاڑھن لئی چندے دی لوڑ پئی۔ حضرت عمر رضی اللہ تعالیٰ عنہ اپنے گھروں ساریاں چیزاں وستاں ادھیاں کر کے لے آئے تے حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سامنے آنز رکیتیاں۔ حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ گھر دا سامان لے آئے۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے پچھیا: ”تساں اپنے لئی گھر وچ کوئی شے باقی رہن دتی اے یا نہیں؟“ آکھن لگے: ”میرے ماں پیو تہا تھوں قربان، ساڈے لئی اللہ تے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ای کافی نیں۔ سانوں تسیں لہج گئے تے سبھ کجھ لہج گیا۔“

حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے یاراں وچوں وڈی عمر دے لوکاں توں وکھ نکلے بال وی دلیری تے چنگیائی وچ کسے نالوں گھٹ نہیں سن۔ حضرت عمیر رضی اللہ تعالیٰ عنہ اک چھوٹے بچے سن۔ خیر دی لڑائی وچ حصہ لین دا ایہناں ٹوں بڑا شوق سی۔ آکھ ویکھ کے لشکر دے نال جاؤن دی اجازت لے لئی۔ حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں ٹوں اپنے کولوں اک تلوار دتی۔ تلوار

عمیر رضی اللہ تعالیٰ عنہ نالوں کجھ وڈی سی فیروی گل وچ پاکے ٹرپئے، تے جنگ وچ اوہناں دا ہتھ ونڈایا۔ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے اک وڈے ویری ابو جہل ٹوں قتل کرن والے وی مدینے دے دوانصاری بال ای سن جیہناں حدوں ودھ کے ہمت تے دلیری دا ثبوت دیتا تے اپنے رب تے رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ٹوں خوش کردتا۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
حیاتی	زندگی	منشاء	خواہش	ہوڑ مار	زبردستی	آدر	خدمت

مشق

- 1- سوالاں دے جواب دیو:
  - i- حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم داناں کس طراں لئی دااے؟
  - ii- کوئی ستاں صحابیاں دے نال لکھو؟
  - iii- مکہ تے مدینے کیوں مشہور نیں؟
  - iv- خلفائے راشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم دے ناں ترتیب نال لکھو۔
- 2- صحابی کیہنوں آکھیا جاندااے؟

دو غلے

اک بندہ سی نمو جھانا، منڈی وچ کھلوتا
 آکھے مینوں لوڑی دا اے اک بندہ اک کھوتا
 کسے کہیا، لے یارا تینوں ایسی چیز دوائیے
 جو بندے دا بندہ ہووے تے کھوتے دا کھوتا
 سارے کماں تُوں اوہ تیری مرضی نال چلاوے
 جتھے آکھیں بیٹھا رہوے تے جتھے کہیں کھلوتا
 اوہنے کہیا ایہہ گل نہیں مینوں، اُکا وارا کھاندی
 اُکو جنس لوڑی دی مینوں، اٹھ ہووے یاں بوتتا
 مرجاواں پر دوغلیاں دے ویڑے پیر نہ پاواں
 بندہ اصلی بندہ لوڑاں تے کھوتا اصلی کھوتا

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
نمو جھانا	مایوس	اُکا	بالکل	اُٹھ	اُٹھ	بوتتا	اُٹھ دا بچہ	دو غلے	دو پاسے چلن والے	لوڑاں	مڑگاں

مشق

- 1- ایس نظم توں تہانوں کیہ سبق ملدا اے۔ ایہہ ویروا اپنے لفظاں وچ لکھو:
- 2- اُٹھ تے بوتے وچ کیہ فرق اے؟
- 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے فقرے بناؤ۔

لوڑ، منڈی، نمو جھانا، اُکا، جنس، دو غلے، لوڑاں

نشے ناں زہر

(ہک مکالمہ)

- جمیلہ : السلام علیکم۔ کیہ حال اے ماسی؟
- ماسی : علیکم السلام۔ آدھیے، توں کہجوں راہ بھل گئی اج؟
- جمیلہ : بس ماسی کیہ دساں، سارا کجھ تساں نے ساہمنے ای اے فصری ویلے کے تے وینی آں تاں مڑ کے آئیاں دیگر ویلا ہووینا۔ اوس ویلے تک اتنی تھک وینی آں بے وت ہلایا نہیں وینا۔
- ماسی : (اُساس بھر کے) سچ آکھنی ایں دھیے! جیہناں دیہاڑیاں ناں سلیم اس اوترے نشے نیں وگوڑے وچ آئیاں تساں ناں تاں گھرای ویران ہو گیا۔
- جمیلہ : (رونیاں رونیاں) ہے تکو۔۔۔۔۔ کم کر کر کے مینڈھیاں ہتھاں ناں چم سک گیا وہے پر سلیم آں مینڈھے تے ذرا بے ترس آیا ہووے، جیہڑے چار پیسے لھنن، مینڈھے کولوں کھس کے گھن دینا وہے، ایہہ نہیں سوچناں جاکتاں نی روٹی کہجوں ٹسی۔
- ماسی : جمیلہ! بے مینڈھی منیں تاں اُساں ہسپتال داخل کرادے، کیہ پتارت مہربانی کرے تے سلیم ناں نشہ چھٹ ونجے۔
- جمیلہ! ماسی جی! تسی بی بہوں بھولیاں گلاں کرنے او۔ میں روٹی کھانے توں درماند آں۔ اوس نی دوائی دارو کہجوں کرساں۔
- ماسی : منظور اے ناں۔۔۔۔۔ مینڈھے دیورے ناں پُتر اوہ دسنا پیا ایہا بئی ہک ڈاکٹر اے۔ اوس نشہ چھڑانے آستے ہسپتال بنایا ویاوے تے غریباں ناں علاج مفت کرناوے۔۔۔۔۔
- جمیلہ : (خوش ہو کے) سچ آکھنے او؟
- ماسی : تے ہور کیہ تینڈھے نال کوڑ مارنے نی مانہہ کیہ لوڑاے؟
- جمیلہ : فیرتسی بھراؤ منظور آں آکھسو اوہ سلیم ناں علاج کرانے آستے ڈاکٹر صاحب آں آکھے۔
- ماسی : توں حسخاش نے دانے جتنی بی فکر نہ کر۔ مینڈھے رب نے کرم نال سلیم چنگا بھلا ہو ویسی۔
-
- سلیم : توں کدھر وینی پئی ایں؟
- جمیلہ : کے تے۔ ہور کتھے ویناں؟
- سلیم : جمیلہ! تده بہوں کم کیتا۔۔۔۔۔ میں تینڈھا گھنگار آں، مانہہ معاف کردے۔ ہن میں کماساں تے توں کھاویں۔

- جمیلہ : ججتساں نی صحت اتی چنگی نہیں ہوئی ہے کہ تے ٹرنجو۔ کجھ دیہاڑے ہو رارام کر گھنو۔
 سلیم : نہیں جمیلہ! ماہنہ ونجن دے، ڈاکٹر صاحب آکھا ایہاتوں ویہلانا بہوئیں ایہہ نہ ہووے و ت نشے ہتھ و گوتیا ونجیں۔
 جمیلہ : (ڈر کے) نہیں۔۔۔۔۔ نہیں۔۔۔۔۔ اللہ نہ کرے۔۔۔۔۔ ونجوتی کے تے ونجو۔

ماسی : گھر لے آلیو! کتھے او؟

- جمیلہ! (خوشی نال) آؤ ماسی جی! لکھ آؤ۔۔۔۔۔ ہس کرسی تے بہو۔۔۔۔۔ میں تساں آستے چاء آئی آں۔
 ماسی : نہیں دھیے! چاہ کہیہ کرنی آں۔۔۔۔۔ سلیم ول ہو یا مینڈھے آستے ایہا خوشی بہوں آں۔
 جمیلہ : اس نیاں رگاں وچوں نشے ناں زہر کڈھنے آستے تساں جیہڑی مینڈھی مدد کیتی، اسی تاں کہیہ اسان نیاں اگیاں نسلان بی اس ناں دینا نہیں دے سکناں۔
 ماسی : جھلی نہ ہووے۔۔۔۔۔ میں تساں تے کوئی احسان نہیں کیتا۔ ایہہ تاں مینڈھا فرض ایہا، جیہڑا میں ادا کیتا۔
 جمیلہ : تسی پئے آکھو پر میں سلیم ایہا سمجھنے آں تساں اسان نی جان بچائی اے۔
 ماسی : چل چھوڑ ایہناں گلاں واں۔۔۔۔۔ ایہہ دس سلیم کے تے ویناں پیا؟
 جمیلہ : جی ماسی! پہلیاں مالکاں ای اس آں مڑ کے دکاناں تے رکھ گھداوے۔
 ماسی : چنگا دھیے! میں وینی آں۔۔۔۔۔ ربت تساں خوش رکھے!

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
کیکھوں	کس طراں	فضری	وسرو بیا، فجر ویلا	وگڑے	اثر تھلے
درماندی	عاجز	کوڑ	جھوٹ	وینی آں	جاندی آں

مشق

- 1- نشے ناں زہر دا خلاصہ اپنے لفظاں وچ لکھو۔
- 2- تھلے دتے لفظاں نیں فقرے بناؤ۔
 فضری، چم، کوڑ، دوائی دارو، احسان

آؤ پالو!

آؤ پالو، آؤ پالو!

جگ ماہی دا ڈیکھو بھالو

سونڑھی دُنیا، سونڑھی جالو

گھر گھر پیار دا ڈیوا پالو!

اساں اپنی پال کھڑے ہیں

تساں ہُن وت اپنی جالو!

آؤ پالو، آؤ پالو!

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
سونڑھی	خوبصورت	ڈیوا	دیوا	جالو	گزارو

مشق

- 1- نظم کوں زبانی یاد کرو۔
  - 2- نظم وچ شاعر کیا سبق ڈیتا اے؟
  - 3- تھلویں لفظاں دے فقرے بناؤ۔
- جگ ماہی دا، ڈیوا، گھر گھر

پہاڑاں نی ملکہ

ایہہ جون جولائی نی ہکی سویر نی گل اے۔ ساڈا قافلہ ہسنا کھیڈنا ترٹ کے ویلھے کوہ مری دائیں ٹریپا ہیا۔ اسان فیصلہ کیتا ہیا کہ تہاڑتپ وئجن توں پہلوں کوہ مری پہنچنا اے۔

اسکولی بس وچ ساڈے پنجابی نے استاد صاحب تے گھٹوگھٹ پنجاہ (50) نڈے ہون۔ ساڈی لاری لمی واٹ تے لگی وینی ہئی، جس نے دوہاں پاسے پھلا ہی، کا ہوتے زیتون نا جنگل بیلا ودھنا وینا ہیا۔

ایہناں نکلیاں نکلیاں بوٹیاں نے اس پیلے نال پہاڑی سلسلہ شروع ہو وینا اے۔ کوہ مری تک پہنچن واسے پہاڑیاں نے گردا گرد سڑک چکر کھانی اگے ودھنی اے۔ ہکی پاسے پہاڑیاں تے دوئے پاسے ساوا کچوچ گھاہ تے وادیاں ون۔ ایہناں وادیاں وچ کشمیر توں آنے برسائی نالے پئے وگنے وُن۔

کوہ مری آں ’پہاڑاں نی ملکہ‘ ان توں آکھنے وُن کہ ایہہ دیودار، صنوبر تے چیرھ نے اُپے اُپے درختاں نال ڈھکی ہوئی سوہنی نے سرتھی چوٹی اے۔ سطح سمندر توں گھٹوگھٹ ترے ہزار میٹر چت ایہہ آبادی پاکستان نے دارالحکومت اسلام آباد توں پنجاہ (50) کلومیٹر دور اے۔

پرانے وقتاں توں کوہ مری ہک اجیہا صحت افزا مقام اے، جتھے میدانی علاقیاں نے لوک گرمیاں نیاں چھٹیاں گزارن آوینے وُن۔ انج سیر بی ہو وینی اے تے تیز گرمیاں ناموسم بی لگھ وینا اے۔

میں لاری وچ بیٹھا ایہا کجھ پیسا سوچنا ہیاں تے میرے ہانیاں دوستاں ہاسے ٹھٹھے نال کھپ پائی ہوئی ہئی۔ ڈرائیور ہک موٹر نیاں لاری ہولے کر کے تے پیچھے دائیں مڑ کے نڈیاں واں سمجھایا۔ اوہ ٹھیک پیا آکھنا ہیا کہ خطرناک پہاڑی رستیاں تے سفر کرینیاں شور کارا نہیں کرنے۔ تاں جے ڈرائیور بے دھیانا نہ ہو جاوے۔ ہُن نڈے نجل جھے ہو کے بہ گئے تے لاری ہک وڈا موٹر کے ہوٹلاں تے دکاناں تے ساہمنے جا کھلوتی۔ نڈیاں شور پادتا۔ مری آگئی۔ چلو کوہ مری۔ باہر کھلوتے لوکی ہسن لگ پئے۔ ہکی بندے اگے ودھ کے دسیا۔ پُتر و! ایہہ کوہ مری نہیں، ’چھرا پانی‘ اے۔

چھرا پانی؟ میں ادب نال سوال کیتا۔ چاچا، ایہہ کہو جیہی جاگھ اے؟ انہاں سچے پاسے دائیں ہتھے نال اشارہ کرینیاں جواب دتا۔ اوہ ساہمنے ساملی سینی ٹوریم (Sanitorium) اے۔ اتھے دق سل نے مرینساں ناں علاج کیتا وینا اے۔ اتھے نی سرتھی آب و ہوا پھیپھڑیاں نیاں واسے اکسیر اے۔

چھراپانی وچ ساڈی لاری آں دھوتا گیا نالے انجن ناپانی پورا کیتا گیا۔ اسوں رل مل کے بہی نکلے جے ریسٹوران وچ چاء پیتی۔ اس ویلے چیرھ نے اُچے اُچے درختوں چوہ کوہ مری نیاں ماڈیاں نظریاں آئیاں ہیاں۔

چھراپانی توں ٹھیک پندرہ (15) منٹوں بعد اسی کوہ مری پہنچ گئے۔ ڈرائیور لاری اڈے کول کھلیا روتی تے سارے نڈے باہر نکل پئے۔ مری وچ کافی ٹھڈ ہی۔ اسوں اپنے اپنے کوٹ تے سویٹراں کڈھ گدھیاں تے مال روڈنی چڑھائی چڑھ گئے۔ مال روڈ، مری نی سبھ توں سوہنی تے سترھی سڑک تے سبھ توں وڈا بازار اے۔ مال روڈ نے دوہاں پاسے وڈیاں دکاناں، عالی شان ہوٹل تے ریسٹوران اُن۔ خاص طور تے گرمیاں وچ مال روڈنی صفائی ستھرائی ناخیال رکھیا وینا اے۔

کوہ مری نا سبھ توں مزید موسم مئی جون وچ شروع ہو کے 14۔ اگست نے وڈے تہاڑے مک وینا اے۔ 14۔ اگست نے تہاڑے مری وچ رنگ رنگ پروگرام تے ادبی سنگت نے اکٹھے ہونے ون۔ دسمبر، جنوری وچ اتھے برف پینی اے تے موسم از حد ٹھڈا ہو وینا اے۔ جنوری، فروری وچ اتھے نادر جہ حرارت منفی اٹھ (8) درجہ سینٹی گریڈ تک بی ریکارڈ کیتا گیا اے۔

”پنڈی پوائنٹ“ جتھوں اسلام آباد تے راول پنڈی نے جگ مک کرینے شہر نظری آئے ون۔ پنڈی پوائنٹ کول ”باغ شہیداں“ ملک نی آزادی تے جان قربان کردیوں والے جواناں نی یادگار اے۔ پنڈی پوائنٹ توں واپسی تے اسوں گھوڑیاں تے سواری بی کیتی۔ مری روڈ تے سواری کرن واسے گھوڑے کرائے تے لہو وینے اُن۔

کوہ مری وچ لکڑ تے پتھر نے بنے ہوئے کھڈونے، کڈھائی والے کپڑے تے غالیچے بوؤں ستے مل ویے اُن۔ مری نی ایہہ دستکاری چھڑی پاکستان وچ ای نہیں پوری دُنیا وچ مشہور اے۔ خاص کر بھٹیڈاں بکریاں تے لومڑے تے ان نال بنائے ہوئے دستاں، ٹوپیاں، جیکٹ تے پیزار مری نی خاص دستکاری اے۔

ساڈے ویکھنیاں بدل تله آگئے ہر پاسے ہیرا بوؤں پے گیا۔ ایہہ تک کے اسی جھٹ پٹ نکلے جے ریسٹوران وچ بہہ گئے تے اپنے نال آندا ہو یا کھانا کڈھ کے کھا داپیتا۔ اتنی دیروچ آسمان ہک واری وِت صاف ہو گیا۔

کوہ مری پھر نیاں ٹرنیاں اسوں وائے پیا لگنا ہیا جیوں اسوں پریاں نے دیس وچ پھر نے ہو وائے۔ برے اسوں شام تیکر اسلام آباد بی پر تہا ہیا۔ ایہہ سوچ کے اسوں استاد صاحب توں وعدہ گھدا کہ اک واری وِت کوہ مری آسوں، تے اس توں بعد اسی پرت پئے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
تڑکے	سویرے سویرے	نڈے	چھوٹے مُنڈے	واٹ	رستہ
پھلاہی، کاہوتے زیتون	درختاں دے ناں	ساوا کچوچ	ڈہڈاساوا	آکھنے ون	کیہندے نہیں
صنوبر تے چیڑھ	درختاں دے ناں	سرھئی	صاف ستھری	اچت	اُچی، بلند
آوینے ون	آؤندے سن	لکھ وینااے	گزر جاندااے	ہانیاں دوستاں	سنگی ساتھیاں
شورکارا	ڈاہڈاشور	خجل	شرمندہ	دق سل	ٹی۔ بی دی بیماری
اکسیر	شفادین والی دوا	کھلیار دتی	کھڑی کر دتی	ٹھڈ	ٹھنڈ
وسنیک	رہن والے	جاگھ	جگہ	مک وینااے	ختم ہو جاندااے
وینے ہاں	جاندے پئے آں	بوؤں	بوہت	پیزار	جتیاں
پرت پئے	واپس ہو گئے	ہانی	ہم عمر ساتھی		

مشق

- 1- کوہ مری ٹوں ”پہاڑاں نی ملکہ“ کیوں آکھیا جاندااے؟
- 2- کوہ مری دے لاگے کیہڑی جگہ اے جتھے دق سل دا علاج ہوندااے؟
- 3- کوہ مری دیاں دستکاریاں کیہڑیاں نیں؟
- 4- کوہ مری دے پہاڑی علاقے وچ کیہڑے کیہڑے درخت ملدے نیں؟
- 5- ”باغ شہیداں“ توں کیہ مراد اے؟

امریکہ وچ لاہور

امریکہ جا کے ایہہ دیکھیا پئی لوک سیر سپاٹے دے بوہت شوقی نیں۔ اوتھے ہفتے وچ (5) پنج دن زور نال کم وچ لگے رہندے نیں تے باقی دو دن پھرن ٹرن وچ صرف کردے نیں۔ جوان ہون یا وڈیری عمر دے لوک، جمعے والے دن کارتوں و پہلے ہونداں ای اپنیاں موٹراں اُتے ملک دے دو جیاں حصیاں ول ٹر پیندے نیں۔ عجائب گھر، چڑیا گھر، قدرتی نظارے، بزرگاں دیاں نشانیاں، پرانے قلعے، پرانے زمانے دے شہر تے قبے، آزادی دی جنگ دے میدان تے اجیہاں ہورتاریخی تھاواں اُتے چھٹی دے دناں وچ چوکھا اکٹھ ہندا اے خربوزے ٹوں ویکھ کے خربوزہ رنگ بدلدا اے۔ اسیں وی چھٹی والے دن سوچیا پئی واشنگٹن شہر چوں باہر نکل کے امریکہ دے پینڈ و علاقے دل جھات پاؤنی چاہیدی اے۔ امریکہ بڑا لہما چوڑا ملک اے۔ وڈیاں تے چھوٹیاں سڑکاں دے جال وچھے ہوئے نیں تے جانوں توں جانوں امریکی ٹوں وی اپنے علاقے چوں باہر سفر کرن لئی نقشے دی لوڑ پیندی اے۔ اسیں وی ریاست ورجینا دا نقشہ کھولیا۔ نقشے اُتے اک تھاں داناں ویکھ کے اسیں حیران رہ گئے۔ ایس داناں لاہور سی۔ سانوں امریکہ وچ لاہور دیکھن دا جنہاں چاء ہو سکدا سی، اوہدا اندازہ کرنا مشکل نہیں۔ میرے تن (3) پٹر احسن، عاطف تے آصف کار وچ میرے نال بہہ گئے تے اسیں لاہور ول ٹر پئے۔ امریکہ دے مشرقی ساحل ول اک وڈی سڑک جنوب توں شمال ٹوں جاندی اے، جیہدا نمبر پچانوے (95) اے۔ اسیں سڑک اُتے اسی (80) کلومیٹر فی گھنٹے دی رفتار نال جنوب ول کار چلائی تے لگ بھگ دو (2) گھنٹیاں وچ اوس چونک وچ جا پینچے، جتھوں اک چھوٹی سڑک ریاست ورجینا ول جاندی اے۔ ہُن اسیں ریاست دے پینڈ و علاقے وچ ساس۔ نقشے دی مدد نال اسیں دو سڑکاں ہور بدلیاں تے لاہور ول ودھدے رہے۔

”ابو اوہ دیکھو!“ احسن نے رولا پایا اوہ سڑک دے اک بورڈ ول اشارے کر رہی اسی جیہدے تے لکھیا سی۔ ”لاہور“

اسیں سمجھ گئے پی منزل کول آگئی اے۔ جیہڑے پاسے بورڈ دا رخ سی، اسی اوس پاسے سڑک تے کار پاؤتی۔ ایس سڑک دے دوہیں پاسیں مکئی دے کھیت سن۔ پندرہاں منٹاں دے بعد سانوں اک پٹرول پمپ نظر آیا تے اوہندے نال ای اک پکی کندھ اُتے لاہور داناں۔ ہُن اسیں ریاست ورجینا دے موضع لاہور وچ ساس۔ کارنوں اک پاسے کھڑی کر کے اسیں پٹرول پمپ دے پچھے اک سٹور دے اندر گئے تے اوتھے لوکاں کولوں پتا چلیا پئی لاہور وچ ویہہ بائی (20، 22) گھر نیں۔ فیروی ایہدا ٹیلیفون آپکچھج تے ڈاک دانمبر اے۔ سٹور اندر ڈاک خانہ وی سی تے سٹور دے بڈھے مالک دی گھر والی پوسٹ ماسٹری۔ ایس

سٹور دے مالک نال گل کیتی تے پتا چلیا پئی 1860ء تک ایس آبادی دا کوئی ناں نہیں سی۔ ایس بندے دے دادے نے انگلستان چوں آؤن والے کسے رسالے وِچ ساڈے لاہور دا ذکر پڑھیا تے اوہنے ایس آبادی دا ناں لاہور رکھ دیتا۔ احسن ہوراں نے سٹور توں مرامر الیا تے ایس باہر آگئے۔ سٹور دے باہر امریکی بال کھیڈ دے سن۔ اوہ سانوں پچھن لگ پئے۔ ”دتسیں کتھو آئے او“ احسن نے اوہناں توں دسیا جے ایس لاہورتوں آئے آں، جیہڑا پاکستان دا دوجا ڈا شہراے۔ اک گڑی اگا نہہ ودھ کے بولی ”تھاڈے لاہور دا ڈاک خانہ کڈا اے“ احسن نے جواب دیتا۔ ”تھاڈے پورے لاہور جڈا“ ایس گل اُتے چوکھا ہاسا پیا تے ایس وی ہسدے کھیڈ دے لاہوروں واپس واشنگٹن دارخ کیتا۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
سیر سپاٹا	سیر	شوقی	شوقین	واشنگٹن	امریکہ دا دار الحکومت

مشق

- 1- امریکہ وِچ لاہور کویں آباد ہو یا؟
- 2- امریکہ دے لاہور دی کل کئی آبادی اے؟
- 3- امریکہ دے لاہور وِچ ڈاکخانے وِچ پوسٹ ماسٹر کون سی؟
- 4- امریکہ وِچ لوک ہفتے وِچ کنے دن کم کردے نیں؟
- 5- تھلے دتے ہوئے لفظاں توں فقیریاں وِچ ورتو:
لاہور، کم کار، قصبے، واشنگٹن، نقشہ بورڈ، ٹیلیفون، انگلستان

ہک بوٹا

ہک بوٹا گھل مگھلا
 سرنے بنے راہیاں کی
 جھولے پکھی نی پتراں
 کتنے چیرے کتنے صافے
 ہاڑے جیٹھے نی دھپاں وچ
 دُنیا نی نظراں توں اوہلے
 اس بوٹے نی چھاویں بہہ کے
 بولے دلاں نی بولی بولے
 آن مسافر، جان مسافر
 ایہہ پتراں نی وتھاں وچوں
 ہر راہی آں بٹ بٹ تکے
 کوئی اس نا راز نہ سمجھے
 پھرولے کوئی نہ دل
 ایہہ بوٹا پینگھاں نا جھوٹا
 کوئی اس نے پتر ڈھائے
 کوئی اس نیاں ٹہنیاں کپے
 فیر وی ایہہ انملا سنگی
 ساریاں تے رت ڈولھے

ہک بوٹا گھل مگھلا
 سڑنے بلنے راہیاں کی
 پٹراں نی پکھی جھولے

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
ہک	اک	گھل مگھلا	اکلا	راہیاں	مسافراں
رت	خُون	پتے	وڈھے	سنگی	ساتھی

مشق

- 1- ایس نظم نوں زبانی یاد کرو۔
  - 2- بوٹے دی کہانی جویں شاعر نے بیان کیتی اے، اپنے لفظاں وچ لکھو۔
  - 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے فقیریاں وچ ورتو۔
- پکھی، صافے، ہٹ، ہٹ، تکے، جھوٹا، پتر، ٹہنیاں، رت، راہیاں

دب کے واہ تے رَج کے کھا

ساڈے دیس دی پچاسی (85) فیصد آبادی پنڈاں وِچ تے پنڈراں (15) فیصد شہراں وِچ وسدی اے۔ پنڈاں دے وسنیکاں دا گزارہ عام طور تے واہی نیجی تے ہوندا اے۔ پنجاب مڈھوں ای واہی نیجی دا علاقہ اے تے مڈھوں ای ایہدی زمین سونا گاندی رہی اے۔ ساڈے مضمون دا سرناواں پنجابی دا اک مشہور اکھان اے۔ جیہدے وِچ زمیندارنوں واہی نیجی وِچ ڈھیر اڈم تے محنت کرن دی تعلیم دتی گئی اے۔

کم کوئی وی ہووے، اڈم بناں توڑ نہیں چڑھدا۔ واہی نیجی تے ہے ای اڈمیاں دا کم۔ کم کوس تے آہلک داماں یا بندہ واہی نیجی دے نیڑے نہیں ڈھک سکدا۔ ایسے کر کے پنجاب دے جوان مشہور نہیں۔ ایہہ سخت توں سخت کم کردے نیں تے کھاندے پیندے کسرتی جٹیاں دے مالک ہوندے نیں۔ چڑی چوکدی نال ای ہالی ہل لے کے اپنیاں پیلیاں نوں چلے جاندے تے چڑھی دوپہر تیکر ہل واہندے نیں۔ چھاہ ویلا وی پیلیاں دیاں آڈاں کھالیاں دا فکر ہوندا اے، تاں جے پانی چھیتی تے چنگے طریقے نال لایا جاسکے۔ جیہناں علاقیاں وِچ نہراں نیں او تھے زمین دے موجب واریاں مٹھیاں ہوندیاں نیں۔ زمینداراں نوں اوہناں واریاں تے پانی لانا ہوندا اے۔ حتیٰ دیر تک پانی گدرا ہووے، ایہہ کہیاں لے کے پیلیاں و لے رہندے نیں۔ جتھے نہراں نیں، او تھے کھوہاں کولوں کم لیا جاند اے یا فیر ٹیوب ویل لگ گئے نیں۔ ایہناں کماں کا جاں وِچ تر کالان ہو جاندیاں نیں۔

اک واہی وان ایسے رتھیو یاں دے ہوندیاں وی حیاتی دے دو جے کماں وِچ پوری پوری دلچسپی لیند اے تے خاندان دے سارے جیاں نوں خوش رکھدا اے۔ ایہہ وی سارے اوہدے نال اوہدے کم وِچ ہتھ پواندے نیں۔ تیویں چھاہ ویلا لے کے کھیتیاں وِچ جاندی اے۔ دھی چیز وسست سانجھدی اے پتر سکولوں آکے کھوہ دی گاہدی تے بہندا اے یاں بھرا نال ہلاں تے جاند اے تے پوکھوہ تے بیٹھا وان ای وڈا اے۔

سیانے آہندے نیں واہ ہل تیرے گھر وِچ چاکری جیہدی اپنی چنگی بھلی زمین ہووے اوہنوں ہور نوکریاں کرن دی تے غلام بنن دی کیہ لوڑاے۔ اوہ ہل واسے تے انڈلے۔ واہی نیجی ساریاں نوکریاں تے سارے دھندیاں دی سرداراے۔ پنجابی دا اکھان اے ”اٹم کھیتی مدھ پپار، نکھد چاکری بیکھ ندر۔“ مطلب ایہہ کہ سبھ توں چنگی واہی نیجی، وچکار لا میل، پپا، نوکری بُری تے مستگنا اصلوں ای بُرا۔ واہی نیجی وِچ موجاں ای موجاں ہوندیاں نیں۔ کم تے کرنا پیندا اے پر اوس کم دا پھل بڑا مٹھا ملدا اے۔ کاشت کار دا جیون بڑا ای بھاگاں والا ہوندا اے تے جے ایہہ وی کہہ دتا جاوے پنی کاشت کار رب توں بعد اُن داتا ہوندا اے تے کوئی جھوٹ نہیں ہوئے گا۔ کیوں جے ایہہ محنت کر کے سارے ملک وِچ غذا دا بندوبست کردا اے۔

سچ اے کہ اُدَم سر پھل ہوندا اے۔ کھیتی وچ ایہہ گل بڑی چچا نویں ایں کیوں اے ایہدے وچ جنہاں کولوں کم لیا جا سکدا اے۔ بل دی تھاں ٹریکٹر ورتیا جاسکدا اے۔ انج ایہہ نرا بل داکم نہیں دیندا سگوں ہور مشیناں لا کے ایہدے نال کٹائی، گھبائی تے پسائی وی کیتی جاسکدی اے۔ کھوہ دی تھاں ٹیوب ویل لا کے زمین دی تریہہ بھائی جاسکدی اے۔ فیر محکمہ زراعت دے مشورے نال چنگے بی تے کھاد وغیرہ دے ورتن نال فصلاں دی پیداوار ودھ سکدی اے۔ یعنی جتنی محنت کیتی جائے اوئی ای پیداوار ودھے گی۔ کاشت کار تے زمیندار دی مالی حالت ٹھیک ہووے گی تے ملک خوشحال دے گا۔ اوہنوں خوراک لئی دوسرے مکاں آگے جھولی نہیں اڈنی پئے گی۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وسنیک	وسن والے باشدہ	کسرت	ورزش	ازلی	مڈھتوں	رحمیں	رحمت نال
اُدَم	آہر، کوشش	ترکالاں	ڈونگھیاں شاماں	رچھیاں	مصروف رہنا	اُتَم	اُچی (پہلے درجے دی)

مشق

- 1- پنڈاں دے جوان زیادہ طاقت والے کیوں ہوندے نیں؟
- 2- واہی بیجی لئی ورتیاں جان والیاں چیزاں دے ناں لکھو۔
- 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے فقریاں وچ ورتو۔
وسنیک، اُدَم، ترکالاں، رُجھ جانا
- 4- ”پنڈ دی زندگی“ اُتے مضمون لکھو۔

پیلوں

خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ دا ہک شعراے۔

آچٹوں رل یار
پیلوں پکیاں نی وے

مطلب:

اے سنگتی! پیلوں پک گنین تے پکیاں ہو یاں ہن۔ آتوں تے میں رل کے انہیں کون چڑن کراہیں اکٹھا کروں۔
خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ ہک صوفی شاعر ہن تے انہاں تصوف دے بریک مسئلیاں کون سوکھے انداز نال آپنی شاعری
وچ بیان کیتے۔ حضرت خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ دا سراہیکی دا کلام سابقہ ریاست بہاولپور دے علاقے ”چولستان“ (جیکوں اتھوں
دے واسی ”روہی“ آہدن) دی عوامی حیاتی دی دل کھسویں مورت چھلکیندن۔ پیلوں اتھوں دا ہزاراں سال پرانا ہک پھل ڈیون
آلا وں اے۔ ریتڑے علاقے دا ایہہ ون اتھوں دے وسنیکاں کیتے بہوں فیدے وند تے کم ڈیون آلا اے۔ ایس ون دے پھل
کوں دی ”پیلوں“ آہدن، جیہڑھا سراہیکی لوکیں تے روہیلیاں دامن بھاندا کھا جا اے۔ خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ نے آپنی ایس کافی
وچ ایہنے دے فائیدیاں، عام لوکاں وچ ایندی بھاند تے خاص کر تریمتیں دی ایندے پھل کون چنٹن دے حوالے نال جڑت دا
ہک خاص انداز وچ ذکر کیتے۔ پہلی نظر وچ ڈیکھوں تاں ایس شعر وچ ریتڑے میوے دی (جیکوں جنتی میوہ وی آکھیا ویندے)
ہک کیفیت جا پدی اے پر پاک دل لوک جیڑھے اندر دی اکھ کھول تے ڈیہدن تاں جتھاں روہی دے ریتڑے وچ انہاں گوں
عرب شریف دے ریتڑے دا اولوں نظر وے اتھاں پیلوں دے میوے وچ اوہ اسلام دا میوہ ڈیہدن۔

پیلوں دا ون اتھوں دے وسنیکاں کیتے بہوں فائدے وند تے کم ڈیون آلا اے۔ ایہہ اجٹن سر دا ودا ہوندے تاں
بھید، بکریاں تے آنجھے زناور ایکوں منہ مار جلدن۔ وڈا تھیندے تاں ریتڑے دا جہاز ”اٹھ“ ایہہ پتریں دا پانی ملکم دا کم
ڈیندے۔ ریتڑے ٹبیاں تے کھڑا ویلے تے موسماں دا مقابلہ کریندا، چھتراں ماری، گھائی چھاں ڈیون آلا ایہہ ون پانی باجھ ای
وڈا تھیندا ویندے۔ جتھ ایہہ ہنلے وچ وگ دے پاندھیاں تے رڑہ واہی کرن آلیاں کیتے منبوں دی کار چھاں اڈ کھڑدے۔
اتھ سیالے وچ پیندے مارن آ لے ایندے گھٹے وچ رات وھاوٹ تے پالے کنوں بچن دا کارا کریندن اتے جرڑیاں راتیں وچ
ایندے سکیاں چڑاٹھاں دابل بال کراہیں تا پیش گھندن۔ پیلوں دا ون کہیں کھبے بندے دی ملک نی ہوندا۔ جیہڑھا چاہندے،
پیلوں چٹن تے کھایا وچ وٹ سگدے۔ غریب لوک پیلوں چٹن تے ہٹیاں بزاراں اُتے وچ اُن برابر تول تے ڈیندن اُتے روٹی
روزی دا حیلہ کریندن۔

جیہڑھے پیلوں دے ون کوں میوہ لگدے تاں ایندی سچ دھج ڈیکھن آلی ہوندی اے۔ اپریل تے مئی دے مہینیاں وچ ایس قدرتی تے جنتی میوے دے داٹے کئی ویہاں رنگیں دے چمکنے موتیاں دی کارچمک تے اکھیں کوں چندھا کر ڈیندن۔ پکے ہوئے پیلوں دے رنگ ڈیکھن آ لے ہوندن۔ کئی چٹے، ساوے تے پیلے رنگ دے ہوندن، کئی بھورے، کئی پھلے، نیلے رنگ دے، کئی اودے جموں رنگ دے، کئی انار دے رتے پھل وی کارگلناری ہوندن۔ ایہہ دکھرے دکھرے رنگ ریتڑے دے ایس من بھانوٹے میوے دے سُنہڑپ کوں ودھا ڈیندن۔

اُدکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے
زناور	جانور	جرڑیاں راتیں	بہوٹھنڈیاں راتیں
پاندھی	مسافر	گریڑے	گھاس پھونس دے چھوٹے گھر
مَلَم	مرہم	رڑہ واہی	کھیتی باڑی
تریمتیں	عورتاں	چڑاٹھاں	خشک لکڑیاں
اولوں	عکس	سُنہڑپ	خوبصورتی
تصویر	مورت	چھا تراں مار	درخت دے سائے دا گھیرا ودھنا
نی، وے	سڈ مارن کیجے آبدن	روہیلیاں	روہی دے رہن والے
جنتی میوے	جنت دا پھل	چنوں	کٹھا کروں
اُٹھ	اُونٹ	من بھاندا	دل نوں چنگا لگن والا
ساوے	ہرے، سبز	پیلوں	جال دے ون کوں لگن آلا پھل

مشق

- 1- خواجہ فرید رحمۃ اللہ علیہ کیہڑی قسم دے شاعر ہن؟
- 2- پیلوں دے پھل دے کیا کیا فیدے ہن۔
- 3- پیلوں دا پھل کیہڑے کیہڑے رنگاں وچہ تھیندے۔
- 4- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
چولستان، تریمتیں، من بھاندا، بھیدیاں بکریاں، ساوے

پھلاں دا مشاعرہ

- کردار : گلاب دا پھل
 چمبیلی دا پھل
 سورج مکھی دا پھل
 رات دی رانی دا پھل
 کنول دا پھل
- گلاب : میں آں پھل گلاب دانالے گلشن میرا رارے
 رنگاں داشہزادہ، مینوں سجدے کرے بہارے
- چمبیلی : میں آں سولہ ملوک کلی تے میراناں چمبیلی
 میں پھلاں دی محفل اندر رہندی وانگ سہیلی
- سورج مکھی : میراناں اے سورج مکھی مینوں روپ سہاندا
 روز سویرے سورج میرا مکھڑا ویکھن آندا
- رات دی رانی : میں شہزادی، میں اک ملکہ، میں آں رات دی رانی
 جنگل میری مہک توں مہکے، ہووے رات سہانی
- کنول : میراناں پھل کنول دا سچیاں میریاں گلاں
 لہراں نال محبت مینوں، سجن میریاں چھلاں
- گلاب : ونڈاں میں خوشبوئیاں مینوں سبھناں نال پیارے
 میرے ناں دی مالا چپ دے باغاں دے پھرے دارے
- چمبیلی : سارے باغ دے اندر جا پاں ہر دم نوں نیلی
 مینوں ویکھ کے چاننیاں نوں آؤندی عجب تریلی

- سورج مکھی: چانن دادروازہ رہناں راتناں نُون کھڑکاؤندا
میں جاگاں تے چڑیاں جاگن چانن آوے گاؤندا
- رات دی رانی: باغ دی رکھوالی کر کے ساری رات لنگھانی
فطرت پہرے داری تے جگرتے ہین نشانی
- کنول: مینوں سینے لا کے رکھن سوہنیاں جھلاں ڈالاں
آؤندے جان دے طوفاناں نُون سینے اُتے ٹھلاں
- گلاب: میں تے از لوں کھڑنا سکھیا کنڈیاں دے وچکاراے
میرے باہجوں سنجاسنجا، لگدا ایہہ گلزاراے
- چمبیلی: چانن وانگر لشکاں مارے میرا بھولا مکھڑا
سارے باغ دا دکھڑا سمجھاں اپنے من دا دکھڑا
- سورج مکھی: جیوں جیوں سورج گردش کھا کے اگے قدم ودھاؤندا
میں وی اوبدا پلہ پھڑ کے گوڑھیاں رنجھاؤندا
- رات دی رانی: میری خشتبو، راتیں بھلے راہی رستے پاوے
دن دا چانن گھر گھر میری سو بھا کر داجاوے
- کنول: ملا حواں نُون رستے دساں، دکھڑے جتے جھلاں
لہراں ہتھیں پیار سینہڑے نت دیہاڑی گھلاں
- گلاب: اُونچ نیچ دا میں نہیں قائل دسناں نال پیاراں
کھڑ کھڑ ہسن پاک وطن دیاں شالا ایہہ گلزاراں
- رات دی رانی: مہر، محبت، پیار، وفاواں بھر دیاں میرا پانی
میرا سوہنا پاکستان اے، میرے دل داجانی
- کنول: میں پانی داشہزادہ واں، رکھنا تاج سجا کے
میرے دیس نُون دین سلامی سپیاں موتی آ کے

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
گلشن	باغ	چھلاں	لہراں	تریلی	پسینہ	جُٹّہ	جسم
سو بھا	تعریف	سولھ	نازک، ملوک	ٹھلاں	روکاں	مالا چپنا	تسبیح کرنا، یاد کرنا
نویں نویلی	تازہ، سجری	دُکھڑا	دُکھ	گوڑھا	گہرا	سنجا	ویران

مشق

- 1- شاعر نے پُھلاں دی زبانی کیہ پیغام دتا اے؟
- 2- گلاب تے کنول دے پُھل دی کیہ کیہ خاصیت اے؟
- 3- اپنے دیس پاکستان بارے پُھلاں نے کیہ آکھیا اے؟
- 4- طالب علم پُھلاں دے روپ وچ ڈرامہ پیش کرن۔

ساڈ اپنڈ

شہر دیاں منڈیاں ٹوں پنڈ دے لوکاں دی حیاتی بارے کجھ معلوم کرن دا بڑا چاءہا۔ ایہناں اپنے پنڈ و جماعتی نوشیر خاں کولوں پنڈ بارے پچھیا۔ اوہنے اپنے پنڈ دا حال دس دیاں ہونیاں آکھیا ”جے ساڈ اپنڈ پنج (5) پانیاں دی دھرتی تے وگن آ لے دریا راوی دی کدھی تے آباد اے۔ ایتھوں دیاں وسنیک تو ماں تے خاندان صدیوں توں ایسے پنڈ وچ وسدے آؤندے ہین۔ ساڈے پنڈ دے آ لے دوالے ہزاراں ورہیاں پرانی سندھ وادی تہذیب تے وسیبے دیاں نشانیاں کھلریاں ہونیاں لہدیاں ہین۔ ایتھوں دیاں لوکاں دی تاریخ نوں سونیاں مہماں نال بھری اے۔ باہر لے دھاڑواں دی نت نوں چڑھتل تے لٹ مارا ایہناں ٹوں غیرت مند، جی دار تے اکھی بنا دیتا اے۔ ہراوڑ تے اوکھت ٹوں ہس کے ٹھلا گھستن دا حوصلہ تے وطن نال پیار دا جذبہ ایہناں دے روں روں تے رگ رگ وچ کٹ کے بھریا ہویا اے۔ ایتھوں دے واسی وعدے دے پکے تے ہک دوجے دے دکھ درد تے شادی غمی وچ ودھ ودھ کے حصہ لیندے ہین۔ ہک دوجے نال پرانے میل ملاپ تے وڈکیاں دی سلام علیکی تے بھائی چارے ٹوں قائم رکھن وچ کوئی کسر نہیں چھڈ دے۔

پوپھڈی، چڑی چوبکدی تے لکڑ دی بانگ نال اکٹھ کھلے تاں پنڈ وچ ہر پاسیوں گھرٹ (ہتھ پچی) دی تے کھراس تے آٹا پھین آ لے دانداں دیاں ٹلیاں تے گھنگھرواں دی جھنکار دے نال نال ددھ رڑکدی مدھانیاں دی گھکار کنیں پوندی اے۔ دوجے پاسے پنڈوں باہر وگدے کھو ہاں دی روں روں ہالیاں واڈھیاں تے لادیاں دے گاؤن، ڈھولیاں، ماہیاں تے دوہڑیاں دے سُر دل نوں ہک چھک جیہی گھندیاں ہین ایس طرح ایہناں لوکاں دے دل دیاں سدھراں، پیڑاں تے ارمان گیت بن کے اوہناں دے بُلھاں اُتے آجاندے ہین۔ گھر دے کم کاج توں دیہلیاں ہو کے دیہنہ چڑھے سوانیاں مربیاں وچ کمیں رجھے مرداں کارن چھاہ ویلا لے کے جان دیاں ہین۔ ہر سوانی دے سُر اُتے گھاٹی کنگ نال بھری ہوئی چاٹی، تازیاں روٹیاں تے اوہناں دے اُتے سجرے مکھن دے پیڑے ہوندے ہین۔

کجھ ورہے پہلے تائیں ایتھے ہر پاسے کرمی، ون، جنڈ، مکر، بیر تے اکا نہہ (پھر واٹھہ) دے گھاٹے جنگل ہوندے سن۔ ہُن ایہہ جنگل صاف کر کے زمیناں ٹوں واہی نیچی دے قابل بنا دیتا گیا اے، پر حالے وی ایہہ جھاڑیاں نظر آؤندیاں ہین۔ ساڈے پنڈ دے بوہتے لوکی واہی نیچی داکم کردے ہین۔ جتھوں تائیں نگاہ جاندی اے ہریاں بھریاں واہیاں نظر پوندى ہین۔ ساڈ اپنڈ کنک، کپاہ کماد تے چول اگاؤن وچ علاقے بھرتوں اگے اے۔ واہی توں اڈ ساڈی وڈی دولت ڈھور ڈنگر ہین۔ لوکاں کول جھیں تے گائیں دے وگ، اٹھاں دے چھیڑ تے بھیدیاں بکریاں دے ایڑ ہین۔ کھلیاں جوہاں، ہریاں بھریاں چراگا ہواں تے پیلیاں وچ ہر پاسے شاماں تائیں ڈھور چردے تے موجاں مار دے رہندے ہین۔ پنڈ دے مکان زیادہ تر کچے، صاف ستھرے تے بڑے شوق نال لپے پوچے ہوئے ہین۔ کھلیاں گلیاں وچ نم دے بوٹیاں دیاں قطاراں ہک عجیب سماں لایا ہویا

اے۔ شہر وچ جیہڑا کم سوئی گیس یا مٹی دے تیل توں لیا جاندا اے، اوہ کم ساڈے پنڈ وچ گوہیاں توں لیا جاندا اے۔
پنڈ دیاں ٹیاریاں دیاں قطاراں توں گھٹیں تے دو گھٹیں سرائیں تے چاکے پنڈوں باہر وگدے کھوہاں توں پانی بھر کے
لے آؤندیاں ہین۔ کپڑے لپڑے دادھوان وگدے کھال اتے کر لیا جاندا اے۔

ایتھوں دے لوکاں دی خوراک بڑی سادہ تے خالص ہوندی اے۔ دُدھ لسی، مکھن، ساگ، گوشت، مکی تے کنگ دی مکی
ایہناں داروز دا کھاج اے۔ جنگل دے میوے تے سبزیاں پیلوں، ڈیلیھے، بیر تے چھلی گناوی بڑے شوق نال کھاندے ہین۔
لوکاں دے پہناوے وچ بزاری کپڑے دے نال نال گھردا بٹیا کھدر بوہتا ورتیا جاندا اے۔ مرد لنگی، چادر گرتا تے پگڑی (صافہ)
ہنڈیندے ہین۔ ذرا چیرے لوک لنگی، چکن، کلاتے کھسا پھندے ہین۔ سوانیاں وچ بوہتا چادراں تے سادہ قمیضاں دارواج
اے۔ سرتے دوپٹہ، پھلکاری تے سلاری ہوندی اے۔ کجھ سوانیاں گھگھرے تے شلو اراٹوں پسند کردیاں ہین۔

ٹوہناں دارواج سوانیاں وچ اے۔ کنواریاں کڑیاں بندے تے ویاہیاں ہوئیاں والیاں کنیں پوندیاں ہین۔ ایس تو
اڈتھ، ٹکا، کڑے، کنگن، جھانجراں، تختیاں، ہار تھیلیاں تے بازو بند پھندیاں ہین۔

جمنے، پرنے تے مرنے دیاں ڈیہر ساریاں پرانیاں رسماں کیتیاں جانندیاں ہین، جیہناں وچوں جھنڈ لہائی، نختن بٹھانا، مگنی،
مائیوں بٹھانا، گانا، مہندی، گھوڑی، کھارا، سہرا، جنج، ڈولی، چوکاٹھ پھدھائی تے گھنڈ لہائی بوہت مشہور ہین۔ ایتھوں دے پرانے وسنیکاں وچ
وٹے سٹے دے رشتے دارواج حالیں وی اے۔ ایہہ لوک ویاہ بڑیاں دھال نال کردے ہین۔ ویاہ آ لے گھر کئی دیہاڑے ڈھول تے
جھمر، ککلی گدا، سہی تے باہندا دے نال نال ویاہ شادی دے دو جے گاؤن گاؤندے رہندے ہین۔ ساڈے پنڈ دے پیشہ ورتے دستکار
لوکاں وچ ترکھان، لوہار، موچی، نائی، کمہار، للاری، وگاری، قصابی، ماچھی مصلیٰ تے مراٹی ہین۔

ایتھوں دا وسیب حیاتی دے ہک پرانے اصول آپودے وچ رل مل کے زندگی گزارن تے ہک دو جے دی مدد تے ورت
تے قائم اے۔ وسا کھ، جیٹھ، ہاڑ، ساون، بھادوں تے اسو وچ اتھتے سخت گرمی پوندی اے۔ مکھر، پوہ، ماگھ تے پھلکن دے مہینے
ٹھنڈ ہوندی اے۔ مینہ ساون بھادوں دے مہینیاں وچ پوندے ہین۔ سیالاں وچ وی جھڑیاں لگ جانندیاں نیں۔

ساڈے پنڈ وچ کڑیاں تے مُنڈیاں دے دکھرے دکھرے سکول ہین۔ زیادہ لوک بالڑیاں توں صرف قرآن مجیدی
تعلیم دلواندے ہین۔ ایس پنڈ دیاں سوانیاں کدی وی سرتوں دوپٹہ نہیں لائندیاں، بھانویں اوہ گھر وچ ویلہیاں پیٹھیاں ہوون یا
کماں کا جاں وچ رھیاں ہوں۔ پنڈ وچ کسے مردوں ننگے سر پھرن دی اجازت نہیں ہوندی، کوئی بندہ پنڈ وچوں گھوڑی یا اٹھ تے
سوار ہو کے نہیں لنگھدا۔ ایہہ لوکی اپنے جھگڑے جھیرے پرہیا وچ ای نیٹر لیندے ہین۔ پنڈ دے گھبر و میلیاں تے عرساں وچ پیر
پیادے کوہاں دے پنڈے مار کے بڑے شوق نال شامل ہوندے ہین۔

صاف تے تازہ ہوا، ہر شے خالص، بے طبع محبتاں، بوہڑاں تے پچھاں دی چھانویں ہسدے کھیڈ دے ترنجناں وچ چرنے
دیاں گھوکراں، راتیں پنڈ دے چوکاں اتے مال ڈنگر دیاں بہکاں تے قصے کہانیاں تے بھارتاں دے نال نال بیت بازی دے مقابلے
ساڈے پنڈ دی رہتل دا ہک وڈا حصہ ہین۔ سوہتھر رسہ تے سرے تے گنڈھ سانوں تاں ساڈا پنڈ جنت دا ٹوٹا لگدا اے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
چڑھتل	چڑھائی	اوکڑتے اوکھت	مشکل	جوه	علاقہ
واڈھے، لاڈے	فصل کٹن والے مزدور	سوانی	عورت، زنانی	چھاہ ویلا	ناشتہ
ایڑ	ریوڑ، مال ڈنگر	کھر اس	ڈھگیاں نال چنن والی چکی	واسی	باسی (باشندہ) رہن والا
وڈکے	آباؤ اجداد	گوہے	پاتھی	سوہتھ رتہ سر ے تے گنڈھ	مکدی گل
رہتل	معاشرہ (وسوں)	ٹونب	زیور	ترو گھڑیں	تن گھڑے
پنچ	پنچ پانیاں دی دھرتی، پنجاب دی زمین	رُجھنا	مصروف ہونا	کنگ	لسی
دھاڑو	حملہ آور	ون سونیاں	طراں طراں دیاں		

مشق

- 1- سبق وچ پنڈ دے لوکاں دیاں جیہڑیاں اخلاقی صفتاں تے قدراں دسیاں گئیاں ہین اوہ دسو؟
- 2- پنڈ وچ سویر ویلے جیہڑا سماں ہوندا اے بیان کرو۔
- 3- پنڈاں دے لوکاں دے لباس تے خوراک بارے تسمیں کیہ پڑھیا اے؟
- 4- ویاہ شادی تے کیہڑیاں رسماں کیتیاں جاندیاں ہین؟
- 5- پنڈ دی سیر تے اک صفحے دا مضمون لکھو۔

سائنس دیاں برکتاں

دُنیا وچ جو چیزاں موجود تے نظر آؤندیاں نیں، ایہناں تُوں دو حصیاں وچ ونڈیا جاسکدا اے۔ اک اوہ جنہاں دے بارے صرف جانیاں جاسکدا اے کہ ایہہ کیہ تے کیوں؟ دو جیاں اوہ چیزاں جیہناں تُوں جانن دے نال نال ایہناں تُوں فائدہ وی اٹھایا جاسکدا اے۔ پہلیاں چیزاں تُوں جانن داناں علم تے دوجیاں تُوں عملی فائدہ اٹھان داناں سائنس اے۔ سائنس دا علم اوہدوں ای پیدا ہو گیا ہونا اے جدوں حضرت آدم علیہ السلام دُنیا وچ آئے ہون گے پر جویں جویں انسانی نسل ودھدی تے انسان ترقی کردا گیا توں توں سائنس وی ودھدی تے ترقی کردی رہی۔ اخیر اک ویلا آیا جدوں لوکاں نے پہاڑاں دیاں کھوہاں وچ رہنا چھڈ کے چھوٹے چھوٹے جھونپڑے تے مکان بنائے، تن ڈھکن لئی کپڑا تیار کیتا تے کھان پین لئی سبزیاں تے اناج اُگائے۔ لکڑی تے لوہے دے ہتھیار تے دوسرے سامان بنائے۔

ایس طراں سائنس دا علم دنوں دن ترقی کرداتے ودھدا پھلدا رہیا۔ آج دا زمانہ بالکل سائنس دا زمانہ اے۔ سائنس دا علم آج کل اپنی ترقی کر رہیا اے کہ ایس تُوں پہلاں تاریخ وچ ایہدی مثال نہیں ملدی۔ سائنس دیاں نت نیاں ایجاداں تے کرشمیاں تُوں ویکھ کے انسانی عقل حیران ہو رہی اے۔ ایک ویلا سی کہ جدوں انسان لئی لاہورتوں کراچی تیک سفر کرنا موت نظر آؤندا سی پر آج اسیں دن وچ دوواری کراچی آجاسکدے آں۔ کدی اک دوجے شہر تے ملکاں دی خبر مہینیاں وچ نہیں سی پہنچدی، پر ہن ریڈیو، ٹیلی ویژن، ٹیلیفون تے وائرلیس دی برکت نال گھر بیٹھے لوک جگہ جگہ تے ملک ملک دیاں خبراں سن رہے سن۔ اک دوجے دے حالات تُوں واقف ہو رہے نیں۔ کتے کوئی جلسہ ہووے۔ کوئی گڑبڑ ہو جائے یا کوئی ہور واقعہ پیش آوے، ایہدی خبر پلاں وچ ساری دُنیا تے کھنڈ جاندی اے۔ سائیکلاں، موٹراں، ریلاں تے جہازاں نال جتھے ورہیاں تے مہینیاں دے پنڈھ دناں تے پلاں وچ مُک رہے نیں۔ اوہ تھے ایہناں چیزاں دے کارن تجارت، صنعت تے زراعت تُوں وی بڑی ترقی تے فائدہ پہنچ رہیا اے۔

لوک جیہڑے کم کدی ہتھیں کر دے سن آج اوہ مشیناں کر رہیاں۔ ہلاں دی تھان ٹریکٹر، کھوہاں دی تھان ٹیوب ویل، دستی کھڈیاں دی جگہ بجلی دیاں کھڈیاں تے انجن کم کر رہے نیں۔ اگے انسان تیر، تلوار، نیزے، برچھیاں تے بندو قان نال دشمن دا مقابلہ کرداسی، پر ہن ٹینک مشین گناں، توپاں تے دور تیک مار کرن والے راکٹاں نال دشمن تُوں زیر کردا اے۔

پہلاں جے گرمی توں بچن لئی ہتھ نال پکھی جھلنی پندی سی تے ہن بجلی دے کولر، ایرکنڈیشن آپے ہوا تے ٹھنڈ پہنچاؤندے نیں۔ ڈاکٹری علاج دے ایسے طریقے تے آلات ایجاد ہو گئے نیں۔ جنہاں نال ہر بیماری تے روگ تُوں دور کیتا جاسکدا اے۔ جسم دیاں اجیہیاں تکلیفاں تے بیماریاں جیہڑیاں کسے طراں نظر نہیں سی آؤندیاں، ایکسرے نال ایہناں دافوٹو کھچ لیا جاندیاں تے دوجیاں مشیناں دے ذریعے ایہناں دی حقیقت معلوم کر کے ٹھیک علاج کیتا جاندیاں اے۔

بجلی، بھاپ تے دو جیاں مادی طاقتاں دی مدد نال سائنس نے اچھے کلاں پرزے تے آلات ایجاد کیے نیں، جیہڑے دن رات نوکراں وانگوں انسان دی ٹہل سیوا تے خدمت وچ لگے رہندے نیں۔ ایہہ آلات بھوچال، مینہ، ہنیری، سردی گرمی تے ہڑجیہیاں چیزاں بارے وقتوں پہلاں ٹھیک پتا دسدے نیں۔ ذرا ڈبکی کشتی ول دیکھو کہ آدمی اوہدے وچ بیٹھ کے کئی مہینے سمندراں دی تہہ وچ چھی وانگوں پھر دار ہندا اے تے اوہدا کوئی وی نقصان نہیں ہوندا۔ آج سائنس اپنی ترقی کر گئی اے کہ انسان چن تیک اپڑ گیا اے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
کھنڈنا	کھلرنا، اپڑنا	آلات	ہتھیار	موت نظر آؤندی سی	بوہت مشکل نظر آؤندی سی
ڈبکی کشتی	غوطے لان والی کشتی	بھوچال	زلزلہ	ٹہل سیوا	خدمت

مشق

- 1- انسان مکانات توں پہلاں کتھے رہندا سی؟
- 2- ریڈیو، ٹیلی ویژن تے وائرلیس کولوں کیہ کم لیا جاندا اے؟
- 3- پہلاں انسان دشمن دامقابلہ کیہڑے ہتھیار نال کردا سی تے ہن کیہڑے ہتھیار ورتن وچ آؤندے نیں؟
- 4- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے لکھو تے اوہناں اُون اپنے فقریاں وچ ورتو۔
جھونپڑے، کھنڈ جانا، ٹریکٹر، راکٹ، بھاپ کلاں پرزے، ٹہل سیوا
- 5- خالی تھاواں اُون پُر کرو۔
ڈاکٹر دے۔۔۔ ایسے ایسے طریقے تے۔۔۔ ایجاد ہو گئے نیں جیہناں دے نال ہر۔۔۔ تے۔۔۔ اُون
کیتا۔۔۔ تے جسم دیاں۔۔۔ تکلیفاں تے۔۔۔ جیہڑیاں کسے طراں نظر نہیں آؤندیاں۔۔۔ نال اوہناں
دانو ٹوچ لیا جاندا اے تے دو جیاں۔۔۔ دے ذریعے ایہناں دی حقیقت معلوم کر کے ٹھیک۔۔۔ کیتا جاندا
اے۔

ہرن مینار

مغل خاندان دے بادشاہاں نُون عمارتاں بناون دا بڑا شوق سی۔ پاکستان دیاں کنیاں تھانواں اُتے آج وی اوہناں دیاں بنائیاں ہویاں تاریخی عمارتاں موجود نیں۔ پنجاب وچ ایہناں تاریخی عمارتاں دا اک لمبا چوڑا سلسلہ ملدا اے۔ پنجاب دے دل لاہور دے گوانڈھی ضلع شیخوپورہ نُون ایہہ فخر حاصل اے کہ اتھے قلعہ شیخوپورہ تے ہرن مینار جیہی تاریخی عمارت موجود اے جس نُون دیکھن لئی لوک دوروں دوروں آندے نیں۔

ہرن مینار جہانگیر بادشاہ دے راج ویلے دی اک یادگیری عمارت اے۔ ایس بادشاہ دا اصل ناں نور الدین محمد جہانگیر اے۔ ایہہ شہنشاہ محمد جلال الدین اکبر دا کلا پتر سی، جیہدے لئی اکبر بادشاہ نے خواجہ معین الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ دے دربار تے کئی واری حاضری دتی سی۔ ایسے پاروں اکبر بادشاہ نے اپنے پتر داناں شیخ سلیم چشتی دے ناں تے محمد سلطان سلیم رکھیاتے ایسے نسبت نال ایہنوں شیخووی آکھدے سن۔ جہانگیر نے شہزادگی دے ویلے لاہور دے نال ای اک پنڈا اپنے ناں اُتے اُساریا جیہدا نال شیخوپورہ رکھیاء۔ تے ایس دے آسے پاسے تے نیڑے نیڑے دے علاقے نُون اک شکار گاہ بنایا۔

جہانگیر بادشاہ شکار دا ڈاڈا ڈاڈا شوقین سی۔ اوہدے کول اک عجوبہ ہرن سی، جیہدا ناں منسراج سی۔ ہرن نُون شکاریاں نے بڑی چھیتی سدھا لیا۔ جہانگیر ایس منسراج ناں والے ہرن نال دو بے ہرناں دی لڑائی دیکھداسی، نالے جنگل بیلیاں تے ریت دے ٹہیاں توں اوہدی مدد نال دو بے ہرناں دا شکار کرداسی۔ ایس ہرن دیاں عاداتاں تے کماں نُون دیکھ کے جہانگیر بادشاہ نے ایہہ حکم دتا کہ کوئی بندہ ایس بیلے وچ ہرناں دا شکار نہ کرے۔ منسراج نُون سارے شاہی ہرناں دا سردار بنا دتا گیا سی۔

منسراج جہانگیر دا بڑا لاڈلا ہرن سی تے اوہدے مرن تے بادشاہ نے ایہدی قبر ہرن دی شکل وانگوں بنوائی تے اپنے عمارتاں بنان والے ارادت خاں نُون حکم دتا کہ ایس ہرن دی یاد وچ اک مینار وی تعمیر کیتا جاوے۔ جہانگیر بادشاہ دے ایسے آکھے موجب ایہہ ہرن مینار اُساریا گیا۔ اوہناں ویلیاں وچ ایس عمارت اُتے اک لکھ پنجاہ ہزار روپے خرچ آئے سن۔ ایہناں ساریاں گلاں دا ذکر جہانگیر نے اپنے ہتھیں لکھی کتاب ”توزک جہانگیر“ وچ کیتا اے۔

ہرن مینار شیخوپورہ شہر دے شمال مغرب ول ایس توں چار کلومیٹر دے فاصلے اُتے موجود اے۔ ہرن مینار پانی والے وڈے تلاتوں لہندے ول تقریباً چھ ہتر (76) کلومیٹر دور واقع اے مینار نینہہ ولوں تقریباً دس (10) میٹر تے اُتے جا کے تقریباً ست (7) میٹر راجا اے۔ ایہہ مینارہ اک اُچے چبوترے اُتے بنایا گیا اے۔ جیہڑا تقریباً دو (2) میٹر اُچا اے۔ ایس چبوترے

دے چڑھدے پاسیوں مینارنوں چڑھن دارستہ اے۔ گولائی وچ ایہدیاں پوڑیاں دی گنتی اک سو (100) اے۔ ایہدے وچ چانن واسطے ایک سو چھتر (176) روشن دان بنائے گئے نیں، تے ایس مینار دی کل بلندی تقریباً اسی (80) میٹر اے۔ بعض تاریخ دانان دا خیال اے کہ ایہہ مینار آج دی بلندی نالوں اک منزل ہو اُچا سی، پر پنجاب وچ سکھاں دی حکومت ویلے کسے زمیندار نے ایہدی اک منزل ڈھا دتی سی۔

ایس ہرن مینار دے چڑھدے پاسے اک بڑا اوڈ اتلا اے، جیہدے وچ کار اک بارہ دری بنائی گئی اے۔ ایس تلانوں چار چوڑیاں نے چوہاں پاسیوں گھیریا ہویا اے۔ ہر چوڑہ بیٹھلے چوڑے نالوں تقریباً ڈیڑھ میٹر اُچا اے۔ ایس تلا دیاں چوہاں نگر اٹے چار کمرے اُسارے گئے نیں، تے ایہناں کمریاں نوں چوہاں پاسیوں کھلا رکھیا گیا اے۔ ایس تلا وچ ہر پاسے اک ڈھلوانی رستہ جانوراں نوں پانی پلان لئی بنایا گیا اے۔ تلا وچ پانی دا بند و بست نہراں وچوں کیتا گیا اے۔ آج کل ایہنوں شیخوپورہ راجباہ وچوں پانی دیتا جاندا اے۔

ایس تلا وچ پہلی بارہ دری نوں ڈھا کے جہانگیر دے پتر شا جہاں نے اسی (80) ہزار روپے دی لاگت نال اک نویں بارہ دری بنوائی، جیہدے نال ایس شکار گاہ دا حُسن ہو رو دھ گیا۔ جہانگیر تے شا جہاں توں بعد ہو رکنی بادشاہاں نے ایس شکار گاہ نوں سلاہیا اے۔

آج کل ایس ہرن مینارنوں اک سیر گاہ بنا دیتا گیا اے۔ ملکی تے غیر ملکی سیاحاں دی سہولت لئی شیخوپورہ شہر توں ہرن مینار تک پکی سڑک بن گئی اے۔ تے تھہرن واسطے اک بنگلہ وی بنایا گیا اے۔ ایہہ کم سابق صدر ایوب خاں دے ویلے ہو یا سی۔ لوکاں دے کھان پین لئی فروٹ تے چاء کیک دی اک دکان وی موجود اے۔ تلا وچ آج کل کشتیاں چل دیاں نیں۔ ایہدے وچ کئی قسم دیاں مچھلیاں وی موجود نیں، جنہاں نوں سرکار ولوں ٹھیکے تے پھرن دی اجازت دتی گئی اے۔ ہُن ایس تلا دے نال چنگے بھلے گھاہ دے میدان وی بنے ہوئے نیں، جنہاں وچ بالوں دے کھیڈن دا انتظام کیتا گیا اے۔

ہرن مینار دے انتظام نوں چنگا بناون لئی ایہہ عمارت آثارِ قدیمہ دے محکمہ کول اے جیہنے سیر کرن والیاں لئی باقاعدہ ٹکٹ وی لادتی اے۔ آج کل ہرن مینار اک چنگی بھلی سیر گاہ اے۔ چھٹی والے دن دور درازے شہراں دے طالب علم تے دوجے لوکی اتھے سیر تفریح لئی آوندے نیں۔ ہرن مینار ساڈے ملک دی بہترین سیر گاہاں وچوں اک اُپے درجے دی سیر گاہ اے، جیہدا تعلق مغلاں دے دور نال اے۔ ہُن لوڑا اے کہ ایس نوں ہو ر چنگا بناون لئی اتھے اک چڑیا گھر وی بنا دیتا جاوے تے ایس طراں لوکی اتھے ہو روی خوش ہو سکے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
فروٹ	پھل	سلاہنا	تعریف کرنا	آثار قدیمہ دا محکمہ	اک سرکاری محکمہ جیہڑا پرانیاں عمارتاں دی دیکھ بھال کردا اے
شوقین	شوق رکھن والی	چونہاں	چاروں پاسیوں	تلا	تالاب

مشق

- 1- ہرن مینار کئے میٹر اُچا اے؟
- 2- ہرن مینار کیہڑے بادشاہ نے بنوایا سی؟
- 3- بادشاہ دے ہرن داناں کیہ سی؟
- 4- بادشاہ ہرن کولوں کیہ کیہ کم لیدیا سی؟
- 5- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
عمارت، شکار، ہرن، گولائی، چانن، مُغل، تلا

ماں

جنت جیہدے پیر دی چھاں اے
اس رشتے دا ناں ای ماں اے

ایڈا پیارا سوہنا مٹھا
دوجا ساک کوئی نہیں ڈٹھا

ٹھنڈے تتے موسم سہندی
ترس ایہہ بال تے کھاہندی رہندی

ایہہ اولاد دے مرنے مر دی
دکھ ذرا نہیں ادہا جر دی

ایہدے نیڑے آپ خُدا اے
ایسے دی منظور دُعا اے

بالو جیکر نیکی لوڑو
ماں دی گل کدی نہ موڑو

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
ساک	رشتہ	ٹھنڈے تتے	سرد گرم	جرنا	برداشت کرنا

مشق

نظم نوں زبانی یاد کرو۔

ساڈی زمین

ساڈا پیارا ملک پاکستان واہی نیچی دا ملک اے۔ ایہدی بوہتی آبادی پنڈاں تھانواں وچ اے تے پنڈاں وچ وسن والے بوہتے لوک واہی نیچی دا کم کردے نیں، جیہناں ٹوں واہی وان آکھیا جاندا اے۔ اک کامیاب کسان اوہ ای ہوسکدا اے جیہڑا زمین ٹوں چنگی طراں جاندا ہووے۔ اوہنوں چنگی ماڑی زمین دا پتا ہونا چاہیدا اے۔ زمین دے کئی پرت نیں تے سبھ توں اُتلے پرت اُتے واہی نیچی کیتی جاندی اے۔ جس طراں اک ڈاکٹر لئی ضروری اے جے انسان دے جسم دے ہر حصے ٹوں چنگی طراں جاندا ہووے تاں ای اوہ کسے بیماری دا صحیح اندازہ لاسکدا اے تے علاج وی تاں ای ٹھیک ہوسکدا اے۔ ایسے طراں اک کسان ٹوں زمین دا چنگی طراں جانوں ہونا چاہیدا اے۔ زمین دے کسے ٹکڑے وچ جے کوئی زمین دی بیماری ہووے گی تے اوہنوں دور کرن لئی جیہڑا ڈاکٹر بلا یا جاوے گا اوہ وی کسان ای ہووے گا۔ جس کسے واہی وان ٹوں زمین دی بیماری دا پتا نہ لگے تے اوہدے لئی سرکارولوں اک وکھرا محکمہ بنایا گیا اے، جیہڑا زمین دی کھوج وچ لگا رہندا اے چنگی گل تے ایہہ وے جے ہر واہی وان زمین دیاں بیماریاں ٹوں جاندا ہووے تے اوہدا علاج وی آپ ای کرے، پر جے کوئی بیماری اوہدے وسوں باہر ہووے تے فیئر اوس محکمے کولوں مدد لے کے زمین دی بیماری دور کرے۔

ساڈے ملک وچ موسم دی ادلا بدلی ہوندی رہندی اے۔ کدی مینہ، کدی ہنیر تے کدی پانی دی وادھ گھاٹ۔ ایس لئی واہی وان ٹوں فصل نیچن لگیاں چنگی زمین لبھنی چاہیدی اے۔ ساڈے کئی واہی وان ایس پاسے اُگا دھیان نہیں دیندے۔ جیہڑی زمین چولاں لئی چنگی اے اوہ تھے کپاہ بیج دیندے نیں تے جیہڑی اُتے کنک چنگی ہووے اوہ چولاں لئی رکھ لیندے نیں۔ مکدی گل ایہہ وے کہ واہی وان ٹوں زمین دا چنگا جانوں ہونا چاہیدا اے۔

سیانیاں زمین دیاں موٹیاں موٹیاں بیج قسماں دسیاں نیں:

روہی: ایس زمین ٹوں چیکنی مٹی والی زمین وی آکھیا جاندا اے۔ ایہدے وچ اسی (80) حصے چیکنی مٹی تے ویہہ (20) حصے ریت ہوندی اے۔

ٹیپار: ایس زمین وچ سٹھ (60) حصے چیکنی مٹی تے چالی (40) حصے ریت ہوندی اے۔

میرا: ایس زمین وچ پنجابہ (50) حصے چیکنی مٹی تے پنجابہ (50) حصے ریت ہوندی اے۔

تیلی میرا: ایس زمین وچ چیکنی مٹی نالوں ریت بوہتی ہوندی اے۔ مطلب ایہہ پئی ایہدے وچ چالی (40) حصے چیکنی مٹی تے

سٹھ (60) حصے ریت ہوندی اے۔

ریتلی: ایہنوں ریتاوی آکھیا جاندا اے۔ ایس زمین وچ چیکنی مٹی ویہہ (20) حصے تے ریت اسی (80) حصے ہوندی اے۔ زمین دیاں ایہہ پنج موٹیاں موٹیاں قسماں نیں۔ ایہناں توں دکھ کراٹھی یاں شورہ زمین ہوندی اے۔ جیہڑی زمین خراب ہون لگ پوے اوہدے وچ کلر یا شور پیدا ہون لگ پیندا اے۔ جیہڑی زمین وچ کلر شروع ہون لگ پوے اوہدا علاج چھیتی توں چھیتی کرنا چاہیدا اے۔ زمین ٹوں بیماریاں توں بچان لئی سیانیاں نے ایہہ علاج دے نیں۔ زمین ٹوں خالی نہیں چھڈنا چاہیدا۔ اوہدے وچ واہی نتیجی کردیاں رہنا چاہیدا اے۔ اوہدے وچ کھاد تے روڑی پائی جاوے، فصلوں وٹا وٹا کے بیجیاں جان، گھاہ تے جھاڑیاں اگایاں جان، زمین دی وٹ بندی کیتی جاوے، تے جتھے لوڑ ہووے او تھے پیلی وچ پانی کھلاریا جائے۔ سیم دی ماری ہوئی زمین وچ ٹیوب ویل لاکے اوہدی سیم ٹوں دور کیتا جاوے، پر زمین دیاں ساریاں بیماریاں دا اصل علاج زمین ٹوں واہنا ہی اے۔ سیانے سچ آکھدے نیں: ”دب کے واہ تے رج کے کھا“

مشق

- 1- زمین دیاں قسماں دستو؟
- 2- زمین ٹوں بیماریاں کولوں بچان لئی کیہ علاج کرنا چاہیدا اے؟
- 3- چنگے واہی وان دیاں خوبیاں دستو؟
- 4- تھلے دتے گئے لفظاں دے معنے دستو تے نقرے بناؤ۔
واہی وان، روہی، میرا، چیکنی مٹی، کلراٹھی، پیلی، جھاڑیاں

چن دی سیر

21 جولائی 1969ء نوں جدوں امریکہ دے خلا باز چن دی سُنجی دھرتی اُتے اُترے تاں لوکاں نوں چن دی اصل حقیقت داپتا لگا۔ ایس توں پہلاں ایہہ ای سُن دے آئے ساں پئی چن وِچ اک بڑھی مائی بیٹھی چرخہ کت رہی اے۔

جدوں بالاں نے امریکہ دے خلا بازاں دے چن اُتے اترن دی خبر سنی تے اوہ بڑے ای خوش ہوئے۔ کجھ بال ایہہ گل کہن لگے پئے ہُن اسی وی اپنے چن مامے نوں مل سکاں گے۔

اِج توں کجھ ورہے پہلاں بندے دا چن اُتے پہنچنا اک اوپری گل سمجھی جاندی سی۔ گھٹ پڑھے لکھے لوک نہیں، سگوس اچھے خاصے پڑھے لکھے لوک وی ایہہ گل کہندے سن کہ چن اُتے بندہ نہیں اپڑسکدا۔

چن نوں سبھ توں پہلاں سائنس دان گلیلیو نے دور بین نال سولھویں (16) صدی وِچ تکیا۔ چن اُتے پہنچن دا سفنا بندے نے بوہت پہلوں ویکھیا سی۔ ایس گل نوں کوئی سو (100) ورہے توں وی ودھ ویلا ہو گیا اے۔

مشہور سائنس دان جولس نے اپنی کتاب وِچ ایہہ گل لکھی سی پئی اوہ وقت آن والا اے جدوں بندہ صحیح سلامت چن دی دھرتی اُتے اپڑ جائے گا۔ راکٹ دی ایجاد نے جولس ور دے خیال وِچ رنگ بھرنا شروع کر دتا۔

روس دے اک سائنس دے اُستاد سیوکلوفسکی نے 1935ء وِچ اپنی کتاب ”چن داسفر“ وِچ چن اُتے پہنچن لئی اک خلائی جہاز دی تیاری بارے اپنا نظریہ دسیا۔ ایس توں پچھوں امریکہ، روس، جرمنی تے آسٹریا دے سائنس دانان نے بندے نوں چن اُتے گھلن لئی سوچ وچا شروع کر دتی۔

4 اکتوبر 1957ء نوں روس ایس کم وِچ بازی لے گیا تے اوہنے سپوٹنگ نمبر 1 دے نال اپنا پہلا راکٹ خلا وِچ چھڈیا۔ اوہدے وِچ خلا باز یوری گگارین بیٹھا ہو یا سی۔ روس دی دیکھا دیکھی امریکہ نے وی اپنا راکٹ خلا وِچ چھڈیا تے فیر روس تے امریکہ دے وچکار راکٹاں دی اک دوڈ لگ گئی۔ آخر 16 جولائی 1969ء نوں امریکہ نے اپنا راکٹ ”اپالو یاراں (11)“ خلا وِچ چھڈیا۔ ایہدے وِچ خلا باز نیل آرمسٹرانگ، ایڈون ایلڈرن تے مائیکل کولنز بیٹھے ہوئے سن۔ ایہہ راکٹ 21 جولائی 1969ء نوں چن دی دھرتی اُتے جا اتریا۔ خلا باز نیل آرمسٹرانگ اپنی چن گڈی ”شناہین وچوں سبھ توں پہلوں نکلیا تے اپنا پیر چن دی دھرتی اُتے رکھیا۔

چن اُتے اتر دیاں نال ای جیہڑا سنیہا خلا باز آرمسٹرنگ نے زمین اُتے گھلایا اوہ ایہہ سی:

”اک حقیر بندے دا معمولی قدم آؤن والے ویلے لئی باجے آدم دی اولاد تائیں اک وڈا تے اُچا قدم ہووے گا“

اوس پچھوں آرمسٹرنگ نے اک پتھر چکیا تاں جے اوہناں نُوں کسے وجہ نال واپس جانا پوے تے اوہ پتھر دا نمونہ اپنے نال لے جان۔ ایہدے توں اڈا اوہناں نے چن دی دھرتی اُتے امریکہ دا جھنڈا گڈیا، پلیٹ لائی، ریفلیکٹر لایا تے اک ایریل وی گڈیا تاں جے چن دیاں تصویراں لوکی زمین اُتے وی دیکھ سکسن۔

ویہاں (20) منٹاں پچھوں آرمسٹرنگ دادو جابیلی ایبلڈرن وی چن دی دھرتی اُتے اُتریا۔ اوہنے تصویراں لئیاں تے اک خاص ڈبے وچ مٹی تے چٹاناں دے نمونے اکٹھے کیتے۔ اوہناں نے چن دی دھرتی اُتے زلزلے دے آؤن دی خبر دین والا آلہ وی لایا۔ ایس طراں چن دی دھرتی اُتے تن (3) گھنٹے گزارن توں پچھوں دونوں خلا باز چن گڈی وچ بہہ گئے۔ تھوڑی دیر آرام کرن توں پچھوں زمین ول اپنا سفر شروع کر دتا۔ چن دی دھرتی اُتے اوہناں نے اگی (21) گھنٹے پہنچی (35) منٹ تے اکتالی (41) سیکنڈ گزارے تے 25 جولائی 1969ء نُوں دونوں خلا باز امریکہ دے سمندر وچ اتر گئے۔ اوتھوں اوہناں نُوں بحری جہاز وچ بٹھا کے خلائی مرکز وچ لے جایا گیا تے ایس طراں اوہناں نے چن دا سفر مکمل کیتا۔ تاریخ وچ ایہہ واقعہ رہندی دُنیا تیک یاد رہوے گا۔

چن وی زمین دی طراں دا ای اک گولا اے تے ایہدی گولائی 2027,72 کلومیٹر اے۔ ایہہ زمین دے چوتھے حصے دے برابر اے تے ایہدا وزن زمین کولوں وی گھٹ اے۔

شمسی نظام وچ چن ای اجیہا سیارہ اے جیہڑا زمین توں سبھ نالوں نیڑے اے۔ زمین توں ایہہ تقریباً چار (4) لکھ بیچ (5) ہزار اٹھ سو یاراں (811) کلومیٹر دور اے۔ ایہہ ستائی (27) دنوں ست (7) گھنٹیاں تے ترتالی (43) منٹاں وچ لہندے توں چڑھدے ول زمین دے آلے دوالے گھمدا اے۔

چن دے اُتے ادھے مہینے دی رات تے ادھے مہینے دادن ہوندا اے۔ رات نُوں چن دے اُتے اپنی کوٹھنڈ ہوندی اے پئی ہر شے جم جاندی اے۔ ایہدا مطلب تے ایہہ ہو یا پئی چن اُتے کوئی وی بندہ جیوند نہیں رہ سکدا۔

بندے دا زمین اُتے وزن ڈیڑھ سو (150) پونڈ ہووے تے چن اُتے ایہدا وزن 25 پونڈ ہووے گا۔ اسیں ایہہ سمجھنے آں پئی چن رات نُوں سانوں چانی دیندا اے پر اصل وچ تے ایہہ آپ ای بے نور اے، کیوں جے ایہہ آپ سورج کولوں چانی لئیندا اے۔

چن دی دھرتی ٹوں وڈے وڈے آتش فشاں پہاڑاں نے لاواسٹ سٹ کے بالکل سنبجنا دیتا ہو یا اے۔ ایہدی دھرتی اُتے خشک چٹاناں، پہاڑاں تے غاراں توں دکھ ہور کجھ وی نہیں۔ ہواتے پانی دا بالکل کوئی نشان ای نہیں لھدا۔ چن اُتے ساریاں ٹوں اُچے پہاڑی اُچائی تقریباً یاراں ہزار میٹر اے۔

اوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے
سُنجی	ویران	سُنہیا	پیغام

مشق

- 1- چن اُتے سبھ توں پہلاں کیہڑے ملک دے آدمی گئے؟
  - 2- چن زمین توں کناں دوراے؟
  - 3- چن اُتے اپڑکے خلا باز نے زمین ول کیہ سنبہا گھلیا سی؟
  - 4- امریکہ دے خلا باز چن اُتے کیہڑی کیہڑی چیز چھڈ کے آئے سن؟
  - 5- امریکہ دے خلا بازاں چن اُتے کناں چرگزاریا؟
  - 6- خالی تھاں نوں پرکرو:
- ویہاں مٹھاں۔۔۔۔۔ آر مسٹرانگ دا دوجا۔۔۔۔۔ ایلڈرن وی چن۔۔۔۔۔ اُتے اُتیا۔
 اوہنے۔۔۔۔۔ لہیاں اک خاص۔۔۔۔۔ وچ۔۔۔۔۔ تے چٹاناں دے۔۔۔۔۔ اکٹھے کیئے۔ اوہناں۔۔۔۔۔ دی
 دھرتی اُتے۔۔۔۔۔ دے آؤندا۔۔۔۔۔ وی لایا۔

پکھی واسن

دیکھو پکھی واسن آئی
دیکھو پکھی واسن آئی

پاٹا جھگا، لمکن لیراں پھر دی دیکھو واسن آئی
بھکھی بھانی تے ترہائی دیکھو پکھی واسن آئی
وسپدی پھر دی آلے بھولے لے لو بھیناں گھگو گھوڑے
رنگے پیڑھے ہیر بھائی دیکھو پکھی واسن آئی
مٹی لیا کاغذ دا ڈولا پپو پاندا رہ گیا رولا
اک بھنبھیری ونڈے آئی دیکھو پکھی واسن آئی
ڈگ ڈگ ڈٹھرو پئی کھڑکاوے اُچیاں اُچیاں ہیکاں لاوے
پچھے ڈنڈ ایانیاں پائی دیکھو پکھی واسن آئی
مار پھسکڑ بہہ گئی آکے مَس مَس ہسے بال روا کے
ویہلی آن بھسوڑی پائی دیکھو پکھی واسن آئی
دادی اماں گرتا دتا روٹی دتی بھڑتھا دتا
رُس رُس بیٹھے مسان منائی دیکھو پکھی واسن آئی

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے
جھٹکا	گرتا	رنگے	رنگدار
ہیکاں	آوازاں	جھکھی بھانی	جھکھی
پکھی واسن	خانہ بدوش و نجاران	پھسکڑ	چوکڑی
ڈنڈ	شور	ایانیاں	بالاں، بچیاں

مشق

- 1- پکھی واسن کہہنوں آکھدے نیں؟
- 2- پکھی واسن کیہ کیہ ویسپدی اے؟
- 3- خالی جگہ پُر کرو:
 ویسپدی-----آلے بھولے۔
 مئی لیا-----داڈولا۔
 کچھے ڈنڈ-----پائی۔
 دادی اماں-----دیتا۔
 رُس رُس پیٹھے-----منائی۔

روہی

ساڈے ماماں سائیں بہاول پور رہندے ہن۔ بہاول پور جنوبی پنجاب دا چھیکڑی ڈویژن اے۔ گرمیاں دیاں چھٹیاں تھیاں تاں ماماں سائیں لاہور آئے تے اسماں ساریاں گھر والیاں کول نال جلن دا آکھو نے جو امب وی کھا گھنسو تے ٹر پھرو گی گھنسو۔ اسماں لاہور رات والی گاڈی تے روانہ تھیو سے۔ سویلے سحر ویلے میڈی جاگ تھی تاں گاڈی دریا ستیج دا جنگلے نماپل ٹپدی پئی ہئی۔ دریادی بن دے نال نال ساویاں چُچُ فصللاں تے پرے کنوں لشکارے مریندے ریت دے بٹے خوبصورت منظر پیش پے کریندے ہن۔ ریت دے بٹے میں اج تائیں نہ ڈٹھے ہن۔ مامے سائیں تُوں چُچُہم۔

”ماماں سائیں! اوسا ہمنے چھوٹیاں چھوٹیاں پہاڑیاں کیہاں ہن؟“

ماماں سائیں میڈی گالھ سٹ تے تھل پے تے آکھو نے:

”پتر اوہ پہاڑیاں نہیں ریت دے بٹے ہن۔ اتھوں کجھ پنہد تے پاکستان دا سبھ توں وڈا ریگستانی علاقہ چولستان ہے جیکوں اتھوں دے لوک ”روہی“ اکھیندے ہن۔“ روہی داناں میں پہلی واری سٹ دا پیاہاں۔ میں وڈی سک نال چُچُہیا:

”ماماں سائیں! روہی کیوں دی ہوندی اے۔“

ماماں سائیں اسماں ساریاں بھینیں بھراواں کول کٹھا کر بلہا یا تے آکھن لگے:

”بالو! آپاں ہنہ جیہڑا دریا دا پل تے ہیں اتھوں بہاول پور دی حد شروع تھی ویندی اے۔ انویں تاں بہاول پور ہک زرخیز علاقہ ہے تے ایہہ کنگ، کپاہ، گنا، جوار، باجھری، اعلیٰ قسم دے امب تے خوش ذائقہ پنڈ واسطے بہوں مشہور ہے پر ایندا مشرقی حصہ ہندوستان دے بنے تک ریتلا تے غیر آباد ہے۔ ایہہ تقریباً ترائے سو میل لمبی پیٹی ہے جیندے وچ جاہ جاہ تے لکی ریت دے بٹے، لائی، لائے، جالیں، کریںہاں نال سنگریاں بھٹوں تے شیشے وانگوں لشکارے مریندے ڈہر ہن۔ بہوں پہلے روہی وچ ”ہکڑا“ یا ”ہاکڑا“ ناں دا ہک دریا و ہندا ہئی اوندی گذرگاہ دے آسوں پاسوں وڈیاں وڈیاں آبادیاں ہن۔ انہاں آبادیاں دی گواہی ڈیندے اُچے اُچے ”ٹھیڑ“ آج وی روہی وچ موجود ہن:

”ماماں سائیں! ٹھیڑ کیا ہوندن؟“ میں حیرانگی نال چُچُہیا:

”پرانے وقتاں دے لوک دریاواں دے کول کول رہندے ہن تے چھل دے ڈرکنوں اُچے ٹھیاں اُتے وستیاں آباد کریندے ہن۔ دریا سک گیا تے روہیلے ڈوجھے علاقیاں کول لڈگئے تاں گھر وچ ورتن دیاں چیزاں جو گھڑے دَورے، مٹیاں

مٹورے تے ماتراں دے ٹوٹے پھیکریاں تے بھڑتھئے گھراں دیاں پُرانیاں سلھاں دے روڑے نشان دے طور تے باقی رہ گئے۔ وٹیاں پھیکریاں والی اُون جاہ کون ٹھیرا کھیندن“

”ماماں سائیں کیاہن روہی وچ لوک کا مینی وسدے؟“ میں مامے کنوں پچھیا۔

”کیوں نہیں وسدے۔ پانی دی کمی دے باوجود وی روہی وچ ہزاراں لوک آبادہن۔ کجھ کول تاں باقاعدہ وستیاں دی شکل وچ رہندن جیویں جوڈیر اور، بجنوٹ، نہاں، رکن پور، نوال کوٹ تے دین گڑھ وغیرہ تے کجھ لوک پکھی واساں وانگوں ٹر پھر تے وقت گزریندن“

”میں ماماں، اول غیر آباد روہی وچ لوکاں دے روزگار دا ذریعہ کیاہا؟“ چھوٹلے بلی پچھیس۔

”پتر! اولوک مال دارہن۔ مال مویشی پالن اتھوں دا سبھ توں وڈا ذریعہ ہے۔ لوک اٹھ، گائیں، بھید بکریاں پلیندن تے انہاں دا کھیر، گھیوتے لیلاد چھاو وچ کے گزارہ کریندن۔“

”ماماں! روہی وچ پانی تاں ہے کا میناں ول روہی دے لوک تے انہاں دے جانور پانی کتھوں پیندن تے انہاں واسطے گاہ کتھوں آندے؟“ صائم جیہڑی ہُن تک چپ بیٹھی ہئی، پچھیس۔

”چنگ سوال کیتی بی بی! ایہہ ٹھیک ہے جو روہی وچ کوئی دریا، نہر یا ٹوب ویل کا مینی پرروہیلے وڈے سیانے تھیندن۔ ہر قوم تے قبیلے اپنے اپنے ٹوبھے کھٹے ہوئے ہن۔ مینہ وسدے تاں ٹوبھے پانی نال بھرتج ویندن۔ بندے جانور انہاں ٹوبھیاں توں پانی پیندن۔ باقی رہیا گھاہ دا مسئلہ مینہ دے پانی نال ساری روہی وچ اتنا ڈھیر سارا گھاہ جم آندا ہے جیکوں انہاں دے جانور سارا سال کھاندے رہندے ہن“

”ماماں سائیں روہی دے بارے کجھ بیاوی ڈساؤ“ بالال پچھیا۔

”بالو! روہی ہک ریتلا علاقہ ہے۔ سینکڑاں میلاں تائیں ہر پاسے ریت ای ریت پھیلی ہوئی اے۔ ایہا وجہ اے جو اتھاں گرمیاں وچ سخت گرمی تے سردیاں وچ سخت سردی پوندی اے مگر روہی دی دھرتی اپنے اندر بہوں کشش رکھیدی اے۔ پیلوں نال لڈیاں جالیں کھپوں تے لائی لائے ایندے سٹہپ دی وجہ ہن۔ ساوٹن بدر وچ روہی دی رونق ڈیکھن لائق ہوندی ہے۔ ٹوبھے تے ڈہر پانی نال تار متاراں ہوندن۔ ہر پاسے ساوٹن ہوندی اے۔ جانور، انسا، پکھی سبھ خوش ہوندن۔ روہی ہک پُرسکون تے آلودگی توں پاک خطہ ہے۔“

روہی دے لوک بہوں سدھے سادے تے مہمان نواز ہوندن۔ آئے مہمان دی مہمان داری کھیر، لسدی، مکھن تے گھیو شکر نال کریندن۔ روہی وچ تازہ سبزی نہیں پج سگدی ایس پاروں کرینہ دا بانا، سنگریاں، پگھوسی، کھمبیاں تے سیٹوں سبزی دے طور تے پکائے ویندن۔ روہی دے لوکاں دالباس بہوں سادہ ہوندے۔ مرد چولا، چادر، پٹکا تے مونڈھے تے سلاری رکھیندن۔

ذالیں گھگھرا، چولی، چُٹی تے سونے چاندی دے زیورات پیندن۔ عام زندگی وچ انہاں دے اخراجات، بہوں گھٹ ہوندن پر شادی تے فوتگی تے کافی رقم خرچ کریندن۔ روہیلے بہوں ملاوڑے لوک تھیندے ہن۔ اپٹیاں پرانیاں دی غمی خوشی وچ شریک تھیون اپنا فرض سمجھدے ہن۔ روہیلے میلیاں دے وی بہوں شوقین ہوندے ہن۔ ذالیں مرد میلے تے ویندن تے منتاں منیندے ہن۔ روہی داسبھتوں وڈا میلا ”چنٹن پیر دامیلا“ ہے۔ ایہہ فروری مارچ دے مہینیاں وچ ست جمعے لگدن۔ ہزاراں لوک اس میلے وچ شرکت کریندن۔“

”ماماں سائیں ول تاں اسماں وی روہی ویسوں تے میلا ڈیکھسوں“ صائمی تے بلی ہک آواز تھی تے بولے۔
 ”بابالو! وعدہ تھی گیا۔ روہی وی جلسوں، میلا وی ڈیکھسوں تے پیلوں وی کھاسوں“

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
پندھ	سفر	چھل	سیلاب	ماتراں	آٹا پینے والی چکی	مٹورے	مٹی دا برتن
ساویاں پُچھ	سرسبز	پنڈ	کھجور	ٹو بھا	تالاب	آسوپاسو	اردگرد
شنگریاں	سبزی دانان	ورتن دیاں	استعمال دیاں	بھٹوں	ٹیلے	ٹھیڑ	ٹیلہ، ٹبہ

مشق

- 1- روہی پاکستان دے کیہڑے ڈویژن وچ ہے؟
- 2- روہی وچ چیہڑا دریا و ہندا ہا اوندا ناں کیا ہا؟
- 3- ٹھیڑ کیوں اکھیندے ہن؟
- 4- روہی دے لوکاں دا ذریعہ روزگار کیا ہا؟
- 5- روہی دے لوکاں دا طرز زندگی کویں ہے؟

ایکا

چوہیاں دی اک بیٹھک سی جیہدے وچ اوہ بلی کولوں اپنے آپ توں بچان دا کوئی حل سوچ رہے سی۔ اک آکھ رہیاسی پئی اوہناں دی ویرن روز ساڈے کسے نہ کسے بھرائوں بے خبری وچ نپ لیندی اے۔ ایس اُتے اک سیانا چوہا کھن لگا۔

”فیر سانوں ایڈاوی بے خبر نہیں ہونا چاہیدا پئی بلی سانوں بے خبری وچ نپ لوے۔ ایہہ نہ بھلو کہ ایتھے ہر کوئی داء لان لئی بیٹھا ہویا اے تے ایتھے اوہواوی اپنے آپ توں بچا سکدا اے جیہڑا ہر ویلے ہوشیار رہوے“

اک ہور چوہا آکھن لگا۔ ”ہر ویلے ہوشیار تے کوئی وی نہیں نارہ سکدا۔ ایہدا حل ایہہ وے کہ سانوں بلی دے گل وچ ٹلی بندھ دینی چاہدی اے تاں جے ٹلی دی آواز سن کے اسیں اپنے آپ توں لکا لیا کریں تے ایسراں بلی کولوں اپنے آپ توں بچالیا کریں“

ایس حل اُتے چوہے واہ واہ کرن لگ پئے پر سیانا چوہا کھن لگا۔

”واہ واہ فیر کریو۔ پہلاں تسیں مینوں ایہہ دسو پئی بلی دے گل وچ ٹلی بندھے گا کون؟“

ایہہ سن کے چوہیاں دے مونہہ لک گئے۔ اوہ سے سیانے چوہے نے مڑ پھریا۔

”فرض کرو تسیں بلی دے گل وچ ٹلی بندھ ای دیندے جے پر تہانوں ایہدا فائدہ کیہ ہووے گا؟“

”ایہدا فائدہ ایہہ ہووے گا کہ ٹلی دی آواز سن کے اسیں سمجھ جایا کراں گے پئی بلی آرہی اے۔ فیر اسیں چھیتی نال اپنے

آپ توں لکا لیا کراں گے“۔۔۔۔۔۔ اک چوہے نے جواب دتا۔

”پر اپنے ویری کولوں اپنے آپ توں لکا لینا تے ایہدا کوئی حل نہیں تے نہ ای ایہہ عقل مندی یاں بہادری اے سگوں

بُرد لی اے تے ساڈی ایہو بُرد لی بلی توں شیر بنائی جا رہی اے“۔۔۔۔۔۔ اوہ سیانا چوہا آکھن لگا۔

”فیر ایہدا حل کیہ ہووے؟“۔۔۔۔۔۔ کجھ چوہے پچھن لگے۔

”ایہدا حل تے ایہو اے کہ اسیں بلی نال انج ٹکر لئے کہ اوہ ساڈیاں راہواں وچ آون ولے لکدی سوچ وی نہ سکے“

”پر ایہہ ساڈے وس وچ نہیں“۔۔۔۔۔۔۔۔ چوہیاں مایوسی نال کہیا

”ایہہ ساڈے وس وچ کیوں نہیں۔ جے اسیں سارے بھرایا لگا کر لئے نالے ہمت تے جرأت توں کم لئے تے فیر بلی

دی کیہ مجال اے کہ اوہ ساڈے ول اٹھ پٹ کے تک وی سکے۔ بلی ٹوں ویکھ کے ڈرنال ساڈا اوتھوں نسنای بلی ٹوں شیر بنائی جارہیا اے“

تے بالو! اوہ سے رات ایہناں چوہیاں ہتھوں اک بلی دی موت او تھے ہوئی پئی سی۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
ویرن	دشمن	نپ لوے	پھڑ لوے	ایکا	اکھ

مشق

- 1- ایس کہانی توں سانوں کیہ سبق ملدا اے؟
- 2- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
بیٹھک، ٹلی، ہوشیار، بزدلی، ٹکر

پیار

سوہنیو بچیو! اُٹھو ہُن نہ دیر کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

پیار محبت سبھ توں اُچی دولت اے
پیار محبت نال ای عزت شہرت اے

پیار محبت ہر اک دے نال ڈھیر کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

پیار محبت سبھ دُکھاں دا نُسخہ اے
پیار محبت لکھ سکھاں دا نُسخہ اے

ہتھ ملا کے پکا وعدہ فیرو کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

سوہنیو بچیو! اُٹھو ہُن نہ دیر کرو
پیار محبت نال زمانہ زیر کرو

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
زیر کرنا	شکست دینا، ہرا دینا	شہرت	مشہوری	ڈھیر	بوہتا

مشق

- 1- ایہہ نظم زبانی یاد کرو۔
  - 2- ایہہ نظم تہانوں کیہ سکھاندی اے؟
  - 3- ایہناں لفظاں دے فقرے بناؤ:
- محبت، عزت، زیر، وعدہ، زمانہ، پیار
- 4- ’دکھاں‘ نال ملدی جلدی آواز ’سکھاں‘ دی اے۔ ایس طراں دے دو لفظ ہو رکھو۔

تحریک پاکستان وچ عورتاں دا حصہ

اسلام نے عورت نوں وسوں وچ بڑا وڈا مقام دتا اے۔ ساڈے دین نے نیک عملوں دے اجر وچ مومن مرداں تے مومن زنانیاں نوں برابر جانیایا اے۔ زنانیاں نوں وراثت وچ حصہ دتا۔ مرد دے زنانی اُتے تے زنانی دے مرد اُتے حق حقوق مقرر کیئے۔ ماں دی عزت تے خدمت نوں سبھ توں وڈی نیکی دسیا۔ بچیاں نال چنگے سلوک دی تاکید کیئی۔ زنانیاں دی عصمت دی حفاظت لئی بڑیاں اُچیاں، سچیاں ہدایاں دتیاں۔

ایہناں اسلامی اصولاں دی روشنی وچ مسلمان زنانیاں ہمیشہ عملی زندگی وچ بھلائی دے کم کیئے۔ گھر تہن دی بنیاد اے۔ ایہناں نے گھراں نوں جنت دانمونہ بنایا۔ پنجاب دی زنانی دے رہن سہن وچ دینی اصول رچے ہوئے نیں۔ اتھے زنانی اپنے بچپن تے جوانی وچ حیا دی پابندی ہندی اے۔ ایہدا بڑھا پابزرگی دی نشانی بن جاندا اے۔ ساڈی وسوں وچ زنانی اپنی تعلیم تے تربیت دی وجہ توں اپنے سوہریاں دے گھر نوں سنواری تے اتھے اپنے لئی عزت دی تھاں بناؤندی اے۔

پنجاب دی زنانی دی رہتل تے اوہدی ساری حیاتی ول دھیان ماریئے تے ایہہ سبھ گلاں نکھر کے ساہمنے آجاندیاں نیں جے ہر زمانے وچ اتھے دیاں زنانیاں نے مرداں دا پورا پورا ساتھ دتا۔ دین دیاں گلاں تے عمل کیئا۔ ایہدے اصولاں دی حفاظت کیئی تے ایہدیاں سنہری تے انملیاں گلاں نوں اگلیاں نسلاں دے سپرد کیئا۔

دینی تعلیم اُتے عمل کر دیاں ہو یاں زنانیاں نے پاکستان دی تحریک وچ ودھ چڑھ کے کم کیئا۔ ہر زنانی نے اپنی ہمت دے مطابق ایس تحریک وچ قربانیاں دتیاں۔ کجھ زنانیاں نوں ایس تحریک دی رہنمائی داوی فخر حاصل ہو یا۔ آزادی دی جنگ تے پاکستان دی تحریک دیاں بنیاداں پکیاں کرن لئی ہر قسم دیاں قربانیاں دین والیاں زنانیاں وچ سرفہرست جیہڑے عظمت والے ناں ساہمنے آؤندے نیں اوہناں وچوں کجھ زنانیاں دے ناں ایہہ نیں۔ بی اناں بیگم محمد علی جوہر، محترمہ فاطمہ جناح، جہاں آرا شاہنواز، محترمہ نصرت عبداللہ ہارون، بیگم رعنا لیاقت علی خاں، بیگم اقبال حسین ملک، انجمن آرا، راجیل خاتون شیروانی، قیسرہ انور علی، بیگم سلمیٰ تصدق حسین، گیتی آرا بشیر احمد، بیگم نواب اسماعیل خاں، خورشید عبدالحفیظ، عفت الہی علوی، بیگم زاہد قریشی، محترمہ ہدایت رضا اللہ، بیگم ذکیہ نقوی، پاشا صوفی، بیگم جی۔ اے خان، بیگم نسیم الطاف، بیگم خاور سلطانہ تے دو جیاں بے شمار زنانیاں نے وی آزادی حاصل کرن دی تحریک تے سماجی بھلائی دے اداریاں وچ بڑیاں خدمات انجام دتیاں۔ پاکستان تے ہندوستان وچ خاص طور تے مسلمان زنانیاں بوہت کچھ رہ گئیاں سن۔ ایہناں دے حالات بڑے ای مندے سن۔ ایہناں دی بھلائی تے

بہتری لئی ایہناں زنانیاں نُوں بڑی ان تھک محنت کرنی پئی تے بے شمار قربانیاں دی دینیاں پیاں۔ ایہناں دیاں محنتاں دے نال ای آج پاکستان دی زنانی نُوں اُچا مقام حاصل اے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
اجر	صلہ	سلوک	ورتارا	حفاظت	دیکھ بھال	زنانی	عورت

مشق

- 1- اسلام نے زنانی نُوں جیہڑا مقام دتا اے اوہندے بارے دسو۔
- 2- پنج زنانیاں دے نال لکھو جیہناں پاکستان دی تحریک وچ حصّہ لیا۔
- 3- ایہناں لفظاں نُوں فقریاں وچ ورتو:
مومن، زنانیاں، جنت، مقام، تحریک، بھلائی، ان تھک

اُچیاں لمبیاں ٹاہلیاں

درختاں تے انساناں دلپب پونجے داسا تھ اے۔ انساناں اُنوں سبھ توں پہلاں درخت نال ای واہ پیا۔ حضرت آدم علیہ السلام تے مائی حوا جنت وچ رہندے ہوندے سن۔ او تھے اک درخت وی لگا ہو یا سی۔ اللہ تعالیٰ دا حکم سی کہ ایس درخت دے نیڑے نہ جایا جائے۔ پر ہونی ہو کے رہندی اے۔ انجھول مائی حوا شیطان دے کہن اُتے اوس درخت ول ودھیاں تے درخت انسان اُنوں جنت وچوں کدھن دا موجب بنیا۔ انسانی جیون دے شروع وچ جدوں انسانی قافلے روٹی نگر دا بھال وچ اک تھان توں دو جی تھان تے جان دے سن تے اوہ اپنا سر لکا ون لئی درختاں دا ای سہارا لبیدے سن، جیہڑے اوہناں اُنوں دُھپ چھاں توں بچاوندے سن۔ انسان اُنوں جدوں اپنے ننگ دا احساس ہو یا تے اوہنے سبھ توں پہلاں درختاں دی چھاں تے پتر ای اپنے آلے دوالے لپیٹ کے اپنے ننگ اُنوں لکایا۔ ڈھڈ دے تنور اُنوں درختاں دے پھل پھل تے پتر کھا کے بھریا۔ انسان جدوں تک دھات توں واقف نہیں سی۔ اوہ بھانڈے ہتھیار تے ہور دو جیاں لوڑ دیاں چیزاں درختاں دیاں ٹاہلیاں وڈھ کے بناؤندا سی۔ درختاں وچ زندگی دیاں علامتاں موجود نیں۔ مثال دے طور تے:

- (الف) ساہ لینا
(ب) خوراک حاصل کرنا
(ج) ودھنا پھلنا
(د) باہر دیاں چیزاں توں اٹھ لینا
(د) اپنی نسل اُنوں اگے ودھانا

درخت دی لوڑا آج وی انسان اُنوں اوئی ای اے جتنی پہلاں سی۔ آج جدوں انسان چن اُتے چھاپے مار رہیا اے۔ سمندراں دی تہہ توں پھرول رہیا اے، درخت اوہدیاں کئی قسم دیاں لوڑاں پوریاں کر دے نیں۔ انسان درختاں دے پھل کھاندا اے تے درخت دی لکڑی اُنوں عمارتاں وچ استعمال کردا اے۔ وادھوتے ہوئی لکڑی اُنوں بالن وچ لیا یا جاندا اے۔ پاکستان وچ عمارتی لکڑی دا کاروبار بوہت زیادہ اے۔

پاکستان وچ اللہ دے فضل و کرم نال درخت اپنے آپ وی اگدے نیں تے لوڑ موجب تھان تھان تے لائے جان دے نیں۔ ملک دی لوڑ اُنوں پورا کرن لئی درخت لاون دے ہفتے منائے جان دے نیں۔ ایس سلسلے وچ حکومت و لوں اوہناں علاقیاں وچ جتھے جنگل گھٹ نیں، سرکاری زمین زمینداراں اُنوں دتی جاندی اے تاں جے اوہ زیادہ توں زیادہ درخت اگان۔ ایس لئی اوہناں اُنوں بی تے قلمان وی دتیاں جاندیاں نیں۔ محکمہ جنگلات وی تھان تھان تے درخت لا رہیا اے۔ ایہدے توں وکھ

واپڈامنگلاتے تربیلاوی اُچی زمین اُتے درخت لارہیا اے۔

درخت انسان دا ازیلی ساتھی اے۔ انسان جدوں اک تھاں توں دوجی تھاں اُتے جاندا اے۔ تے اوہ سبھ توں پہلاں رہن سہن توں وکھ درخت وی لاؤندا اے تے اوہدی پوری طراں پالنا کر کے اوہنوں پھل تے چھاں لئی تیار کردا اے۔ جنگاں تے لڑائیاں وی ازل توں انسان دے نال نیں۔ درخت جنگاں وچ وی انسان دا ساتھ دیندا اے۔ انسان دشمن کولوں چن لئی درختاں داسہارا لیندا اے درختاں دی آڑ لے کے دشمن اُتے حملہ کردا اے۔ گوریلا قسم دیاں جنگاں وچ درخت بڑا کم دیندے نیں۔ پاکستان وچ امرود، آنب، کھجور، انار، ناشپاتی، سنگترہ، مالٹا، جامن، آڑو، شہتوت، خرمانی، اخروٹ، لوکاٹ تے ہور کئی پھل دار درختاں توں وکھ لکر، نم، دھریک، جنڈ، بوہڑ، پیپل، ون، شربہ، پھلاہ تے ٹاہلی خاص طور تے مشہور نیں۔ ایہناں ساریاں وچوں ٹاہلی دا درخت زیادہ قیمتی تے کم آؤن والا اے۔ ٹاہلی عمارتاں بنان وچ کم آؤندی اے۔ ایہدا فرنیچر بن دا اے۔ ٹاہلی دی لکڑی نال کھیڈاں داسامان وی تیار کیتا جاندا اے۔ جیہڑا ملکی لوڑنوں پورا کرن توں بعد پاکستان توں باہر وی گھلیا جاندا اے۔ ٹاہلی دی لکڑ سبھ توں زیادہ مضبوط ہوندی اے۔ ٹاہلی لئی اچھی تے صاف ستھری زمین دی لوڑ ہوندی اے۔ ٹاہلیاں اپنے آپ وی اگدیاں نیں، پر ٹاہلی ٹوں زمیندار اپنی زمین دیاں پیلیاں دے بنیاں تے وی لاؤندے نیں جیہدے نال پیلی دی حفاظت وی ہوندی اے تے پیلیاں دی رونق وی ودھ جاندی اے۔

- 1- درخت حضرت آدم علیہ السلام تے مائی حوا ٹوں بہشتوں کڈھن دا سبب کسراں بنیا؟
- 2- شروع شروع وچ انسان درختاں دی چھاں تے پتیاں کولوں کیہ کم لیندے سن۔
- 3- پنج پھلدار تے پنج دوجے درختاں دے نال لکھو۔

ہالیا

ترے ہتھوں دے وچ ہالیا
 میرے سوہنے دیس دی لُج
 توں زری گناں دی گنڈھڑی
 تینوں لکھ ہزاراں پیج
 تینوں کدی نہ آؤن تروٹکاں
 تینوں اللہ دیوے رج
 رہے بھری تیری کارھنی
 تیرے کلے بجھی مجھ
 سدا رہن دھالاں پاؤندے
 تیرے دانے چھٹدے چھج

اُوکھے لفظاں دے معنے

معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ
گھاٹے	تروٹکاں	طریقہ، ڈھنگ	پیج	عزت	لُج

مشق

- 1- ایس نظم نوں زبانی یاد کرو۔
- 2- گناں دی گنڈھڑی توں کہیہ مراد اے؟
- 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
 لُج، رج، کارھنی، کلے، مجھ، دھالاں، دانے

حلال دی روٹی

شیر و بد ماش پھاہے لگاتے سارا محلہ اوہدی لاش و پکھن ڈھک پیا۔ گڈ و نواں دساں (9، 10) ورہیاں دا بال سی، اوہ لاش ویکھ کے ہفیا ہفیا گھر بھجاتے آؤندیاں ای ماں ٹوں آکھن لگا:

”امی! امی! اوہ شیر و سی نا۔۔۔۔۔“

”کیہڑا شیر و؟“ اوہدی ماں نے حیران ہو کے پچھیا۔

”اوہ تے مئے دی قتل و بچ بچھ گیا سی۔ کیہ پھاہے لگ گیا اے؟“

”آہوامی! اوہدی لاش آگئی اے۔ میں اپنی آکھیں ویکھ کے آیاواں۔ اوہ دارنگ ایوں بگا پانی ہو یا سی جو میں کسے نے اوہدے پنڈے دی ساری دی ساری رت نچوڑ لئی ہووے۔ بڑی دُنیا ڈھکی اے اوہدی لاش و پکھن ٹوں“

”بھیڑے کماں دا انت ہمیش بھیڑا ہوندا اے پتر۔ شیر و دی تے حلال دی تھاں حرام مال کھا کھا کے پھٹ گیا سی“ اوہدی

امی نے آکھیا۔

”ایہہ حرام تے حلال کیہ ہوندا اے امی؟ شیر و دے گھر کول وی کجھ بندے ایہو جیہیاں گلاں کر رہے سن“ گڈ و پچھن لگا۔

”ہراوہ شے جیہدے توں ساڈے نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے ہکلیا اے اوہ حرام اے۔ جو میں چوری چکاری، کھیسے کتنا، جو اکھیڑ نا، شراباں پینا، ذخیرہ اندوزی کرنی، ملاوٹ کرنی تے رشوت لینی، حلال اوہ دے جیہنوں حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے پسند فرمایا۔ مثلاً ہڈ بھن کے حق حلال دی روٹی کھاؤ تے کسے حق دار دا حق نہ مارو“

”ایہہ حلال دی روٹی کیہ ہوندا اے امی؟“ گڈ و نے ماں ٹوں سوال کیتا۔

”اپنے ہتھی تے نیک نیتی نال کمائی ہوئی روٹی ایہنوں رزق حلال آکھدے نیں پتر! تے ایہدے و بچ بڑی برکت

ہوندا اے۔ ایسے لئی مسلماناں ٹوں حلال رزق کمان دی کپی کیتی گئی اے تے حرام دی کمائی توں سختی نال ہوڑیا گیا اے۔“

نبی پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا فرمان اے:

”اوہ جنت و بچ نہیں وڑے گا جیہنوں حرام دی کمائی نال پالیا گیا“ اک ہور حدیث و بچ آیا اے جے کسے بندے دے

جئے اُتے دس درہم دا لیڑا ہووے تے وچوں اک درہم حرام دی کمائی دا ہووے تے جدوں تک اوہ لیڑا جئے توں نہ لتھے گا، اوہدی نماز قبول نہیں ہووے گی ایسے لئی حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دا فرمان اے جے اوہ منکھ بے دین اے جیہدے و بچ دینت داری نہیں۔ مگر، دکھاکھاتے خیانت کرن والا دوزخی اے“ انج اک ہور حدیث و بچ آیا پئی ”جیہدا ماس تے لہو حرام مال نال ودھے، اوہ جنت

و بچ نہیں وڑے گا“ حضور اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اک وار غلہ منڈی تشریف لے گئے۔ او تھے کنکاں دے ٹھیر لگے پئے سن۔

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اک ڈھیر ٹوں انگلاں نال ٹوہیا جیہڑا کہ اتوں تے سکا سی پرتھلوں گلا سی۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا:

”ایہہ بے ایمانی اے، ہمیشہ حق حلال دکھاؤتے اوہوای ویچو جوگا ہک نوں دکھاؤ“ ایسے لئی ایہہ حدیث وی فرمائی:
 ”اوہ جینے ملاوٹ کیتی اوہ ساڈے وچوں نہیں“

گڈو بڑے وچار نال ماں دیاں گلاں سن رہی سی۔ اوس پچھیا:

”اُمی! ساڈے ماسٹر جی نے وی اک واری حلال دی روٹی بارے اک واقعہ دسیا سی پر میں ہُن اوہ بھُل گیاواں۔ اصل واقعہ کج اے؟“

”اوہ واقعہ انج اے گڈو پتر! کہ حضور نبی اکرم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے زمانہ نبوت توں ڈھیرا گوں دی گل اے جدوں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یثرب جا کے تجارت کر دے ہوندے سن۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے نیک سجاتے سپیائی توں لوکاں آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم توں صادق تے امین متھ لیا سی تے ایہہ وی گل اوہناں دے دلاں وچ بہہ چکی سی جے آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دے سودے وچوں کدے گھانا نہیں پے سکدا۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اک واری اُوٹھاں تے کھجوراں لد کے لے جا رہے سن کہ راہ وچ مینہ ورھن لگ پیا، جیہدی وجہ نال کھجوراں اُتوں بھج گئیاں۔ آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جدوں منڈی پہنچے تے پپاری آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دامال لین لئی بھجے آئے۔

آپ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اوہناں توں فرمایا ”جے کجھ صبر کرو، راہ وچ مینہ پین نال کھجوراں بھج گئیاں نیں۔ اوہناں توں وکھریاں کر لو اں کیوں جے گلگیاں کھجوراں دا بھاؤ وکھرا ہووے گا تے سکیاں کھجوراں دا بھاہور ہووے گا“۔ پپاریاں آکھیا ”جے سانوں انجے ای سودا منظور اے۔“ پر حضور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا:

”مینوں ایہہ سودا منظور نہیں کیوں جے میں خراب تے کھرے مال دا اک مل نہیں وٹنا“

اک وار حضرت امام ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ ہی اُتے نہیں سَن۔ اوہناں دے پچھے اک یہودی گا ہک آیا۔ ملازم نے اوس توں سودا دے دتا۔ جدوں اوہ یہودی ٹر گیا تے مگروہ آپ رحمۃ اللہ علیہ وی آگئے۔ ملازم نے دسیا ”جے میں مال دے وچ جیہڑا خراب تھان سی اوہ وی دے چھڈ یا اے“ آپ رحمۃ اللہ علیہ نے پچھیا: ”توں اوس گا ہک توں تھان دے خراب ہون بارے دسیا؟“ ملازم نے انکار وچ سر ہلایا۔ آپ نے اوس یہودی دا پتا پچھیا تے آپ جا کے اوہدے کولوں معافی منگی جے میں آپ ہٹی تے نہیں ساں، ملازم نے تہانوں بھلکھے نال اک خراب تھان دے چھڈ یا اے جدوں کہ تہاڈے نال کھرے مال دا سودا ہو یا سی۔ تسیں اوہ تھان پرتا کے پیسے واپس لے لوو، یاں سارا سودا موڑ دیو“

اوہ یہودی آپ رحمۃ اللہ علیہ دی سچائی تے ڈاڈھاراضی ہو یا۔

جدوں حضرت غوث اعظم پیر دستگیر عبدالقادر جیلانی رحمۃ اللہ علیہ تیری عمر دے ہوئے تے اوہ علم حاصل کرن لئی بغداد شریف جان لئی تیار ہوئے تے اوہناں دی اُمی جی نے ایہہ نصیحت کیتی سی:

”پتر جھوٹھ نہیں بولنا۔ اوہناں ایہو ای کپی کیتی جے ہمیشہ حق حلال دی کمائی کر کے روٹی کھانی آ۔“

”اُمی! ماسٹر جی تے ایہہ وی آکھدے سن پئی جنہاں دے ماں پیو حق حلال دی روٹی نہیں کھلاؤندے اوہناں دے پچھے

وی بھیڑے ہوندے نیں، گڈو نے اپنے ماسٹر جی دی گل دہرائی۔

”ہاں پتر! حرام دی کمائی دا پچیاں تے ڈاڈھا اثر پیندا اے تے بچے عام طور تے نالائق، نافرمان، تے بھیڑے کردار دے ہوندے نیں۔ جے توں اپنے ماں بیو داناں جگ تے زندہ رکھنا چاہناں ایں تے میرے نال وعدہ کر جے ہمیش حلال دی روٹی کھائیں گاتے حرام دے لاگے وی نہیں جائیں گا“

”میں وعدہ کرنا آئی! جے ہمیش حلال دی روٹی کھاواں گاتاں جے دُنیا وچ تہاڈا ناں وی روشن ہووے اپنی اخیر وی چنگی ہو جاوے“

گڈو دے مکھڑے اُتے سچائی دا عزم نور بن کے لاٹاں مارہیسی۔ اوہدی آئی نے بڑے فخر نال اپنے پتر ول تکیا تے اوہدا متھا چم لیا۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
وَرہا	سال	پھاہے	پھانسی	ڈھکنا	پہنچنا	ہفیا ہویا	ساہ پھلپھلایا ہویا	تھلے	نیچے، پیٹھاں
پرار	پچھلے ورہے	ایوں	طراں	جُشہ	جسم	رت	خون	ٹوہنا	چنگی طراں دیکھنا
انت	اخیر	بھیڑا	بُرا	ہٹلنا	منع کرنا	ہوڑنا	منع کرنا	نیڑے	نزدیک، کول
لیڑا	کپڑا	منکھ	آدمی	اگوں	پہلے	دکھرا	الگ	نیک سبھا	چنگا سلوک
پاری	بیوپاری	بھا	مل	لاٹاں	روشنیاں	پھٹنا	پھٹ جانا	لاگے نہ پھٹلنا	قریب نہ جانا

مشق

- 1- ایس کہانی کولوں تہاںوں کیہ سبق ملدا اے؟
- 2- ایس کہانی وچ جیہڑیاں حدیثاں دا ذکر کیتا گیا اے، اوہناں ٹوں زبانی یاد کرو۔
- 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ۔
ورہا، جُشہ، ہٹلنا، پاری، لاٹاں، منکھ۔

صحت نہیں تے کجھ نہیں

ماسٹر جی جماعت وچ بیٹھے بالائے نون سبتی پڑھا رہے سن۔ اچن چیت اک زنائی کمرے دے بوہے کول آن کھلوتی۔ اوہدے نال اک بال سی جیہدی عمر کوئی اٹھ دس (8، 10) سال سی۔ اوس بال دی صحت بڑی ماٹھی سی۔ کانے ورگا جسم تے اتوں اوہنے تنگ کپڑے پائے ہوئے سن۔ اوس ول ویکھدیاں اک بال نے آواز لائی تے ساری جماعت دے منڈے کھڑ کھڑا کے ہسن لگ پئے۔ ماسٹر ہوراں اوہناں نون دیکھا ماریا تے سارے منڈے چپ کر گئے اوس زنائی نے ماسٹر ہوراں نون آکھیا۔ ”ماسٹر جی میں اپنے بال نون سکول وچ داخل کروانا چاہنی آں۔ ماسٹر ہوراں آکھیا ”بی بی جا ایس جاتک دے پیو نون نال آنا چاہیدا سی۔ اوہ کتھے وے۔“ زنائی بولی ”جی اوہ اپنے دفتر گئے ہوئے نیں“۔ ماسٹر ہوراں آکھیا ”بی بی تسی بال نون جماعت وچ بٹھا دیو تے کل ایہدے پیو نون سکول گل دینا“۔ اوس بی بی نے بال نون بٹھا دتا تے آپ چلی گئی۔ جس ویلے اوہدی ماں ٹر گئی تے ماسٹر ہوراں آکھیا جیہنے آواز لائی سی اوہ اٹھ کے کھلو جاوے۔“ سارے منڈے اک دو جے دے مونہہ ول ویکھن لگ پئے۔ اخیر اک موٹا جیہا منڈا اٹھیا جیہنے نیویں پائی ہوئی سی۔ جیہڑا منڈا داخل ہون آیا سی، اوہنے اوہدے ول ویکھدیاں اک دم آکھیا ”دریائی گھوڑا“ ماسٹر ہوراں ادھر ادھر ویکھدیاں ہو یاں آکھیا ”کتھے وے“ اوہ بولیا۔ ”میرے پچھے“ تے اک وار فیر ساری جماعت دے منڈے کھڑ کھڑا کے ہس پئے۔ ماسٹر ہوراں آکھیا ”بھئی توں بڑا پکا نکلیا ایں۔ آؤندیاں ای اپنا بدلہ لے لیا ای۔“

ماسٹر ہوراں منڈیاں نون آکھیا آج پڑھائی دی تھاں میں صحت بارے جان کاری دینا چاہناں واں۔ آج دی گل بات دا سرنا نواں ہووے گا۔ ”صحت نہیں تے کجھ نہیں“ ماسٹر ہوراں آکھیا ”پتر و سنو! جے بندہ ماڑا تے لسا ہووے تاں سمجھو اوہدی صحت خراب اے۔ تے جے بوہت موٹا ہووے تاں وی اوہنوں صحت مند نہیں آکھیا جاسکدا۔ صحت دی خرابی نال لسا ہو جاوے تے جگتاں کرنے والے نہیں چھڈدے جویں کوئی پتلا ہووے تے لوکی کہن لگ پیندے نیں اوئے بانس دا پتر جا رہیا اے تے جے کوئی موٹا ہووے تاں اوہنوں آکھدے نیں ویکھو گینڈا یاں دریائی گھوڑا جا رہیا اے“

صحت چنگی ہووے تے ہر شے چنگی لگدی اے۔ صحت نون چنگا رکھن لئی سانوں چاہیدا اے پی اسیں چنگی تے صاف ستھری غذا کھائیے۔ چنگلے تے صاف ستھرے ماحول وچ رہیے تے بڑی صحت توں بچئیے بدن دی حفاظت کریے جے اسیں ہر ویلے کھاندے رہواں گے تے ساڈی صحت خراب ہو جاوے گی تے اسیں موٹے ہو جاواں گے۔ جے اسیں ہر ویلے دوڑدے بھجدے رہیے تے کھائیے وی گھٹ اتوں خوراک وی چنگی نہ ہووے تے فیرووی ساڈی صحت خراب رہوے گی تے اسیں سڑکے تیلے

ورگے ہو جاواں گے۔ ایس لئی صحت مندر بہن لئی نہ تے ویلے کویلے بوہتا کھانا چنگا اے تے نہ ای بوہت گھٹ خوراک ہونی چاہیدی اے۔ صحت دا چنگا ہونا ساڈا حق اے تے صحت دی حفاظت کرنا ساڈا فرض اے۔ ایس فرض نوں پورا کرن لئی سانوں چاہیدا اے پئی اسیں اپنے آپ نوں چُست تے تروتازہ رکھن لئی پوری پوری کوشش کریئے۔ کیوں جے اسیں چست ہوواں گے تے ہر کم نوں بڑے چنگے ڈھنگ نال کر سکاں گے۔ جسم نوں چُست رکھن لئی سانوں چاہیدا اے جے مناسب خوراک دے نال نال سویرے اُٹھ کے ہلکی پھلکی ورزش ضرور کریئے۔ کیوں جے ورزش کرن نال ساڈے اعضاء مضبوط ہوندے نیں۔ ورزش دے نال نال سویرے مسواک یا ٹوتھ پیسٹ دا کرنا وی بڑا ضروری اے۔ مسواک کرن نال دند صاف ہو جاندا اے۔ دنداں وچ پھسی ہوئی خوراک کئی قسم دے جراثیم پیدا کردی اے جیہدے نال انسان بیماریاں وچ پھس جاندا اے۔ ایسے طراں ناختاں دا ویلے سرکٹنا وی بڑا ضروری اے۔ ودھے ہوئے ناخن وی کئی بیماریاں دا سبب بن سکدے نیں۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
اچن چیت	اچانک	ماٹھی	کمزور	جاتک	بال	لِسا	کمزور	جگتاں	مذاق

مشق

- 1- صحت نوں چنگا رکھن لئی سانوں کرکھ کرنا چاہیدا اے؟
  - 2- سویرے ورزش کیوں کرنی چاہیدی اے؟
  - 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ:
- دریائی گھوڑا، جگتاں، مسواک، ورزش، ناخن

گڈی

ہر مذہب ہر قوم دے بندے
ون پونے چنگے منڈے

گبھرو مانو، بال ایانے
آلے بھولے تے پردھانے

چٹ کپڑیئے تے حال بے حالے
کجھ مانگت کجھ سفران والے

اچی نیویں ذات دے لوکی
سوگی تے بارات دے لوکی

ہنیر سویرے چڑھدے لہندے
آؤندے جانڈے اٹھدے بہندے

گڈی ہر دم ٹر دی جانڈی
نمھے نمھے ساز و جانڈی

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے
گبھرو	جوان	مانگت	فقیر
سوگی	اُداس	ون پونے	قسم قسم دے، طراں طراں دے

مشق

- 1- ایس نظم نوں زبانی یاد کرو۔
  - 2- ایس نظم توں کیہ سبق ملدا اے؟ اپنے لفظاں وچ دسو۔
  - 3- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے فقرے بناؤ:
- مذہب، قوم، گبھرو، مانگت، ذات، بارات، ہمیر، ساز

سائنس دی ترقی

خرم سلطان دے وڈے بھرا داناں غلام حسین اے۔ انج تے دونوں بھرا بوہت لائق نیں پر خرم سلطان ہر وار اپنی جماعت وچ اوّل آندا اے۔ پڑھن دے نال نال غلام حسین نوں کھیڈن دا وی بوہت شوق اے۔ اوہ اپنے سکول دی کرکٹ ٹیم دا کپتان اے۔ خرم سلطان کھیڈن کڈن وچ بالکل دلچسپی نہیں لیندا۔ پراوہنوں طراں طراں دیاں کتاباں پڑھن تے اپنے نکلے جیھے کمپیوٹر اُتے کم کرن دا بوہت شوق اے۔ اپنا گھر داکم مکا کے اوہ کوئی نہ کوئی چنگی کتاب ضرور پڑھدا اے تے فیر کمپیوٹر اُتے وی کم کردار ہندا اے۔

اک دن غلام حسین دی طبیعت ٹھیک نہیں سی۔ اُس دن اوہ اپنے سکول توں وی چھٹی کیتی تے پچھلے پہر کھیڈن لئی محلے دی گراؤنڈ ول وی نہ جاسکیا۔ اپنے نکلے ویرنوں پڑھدیاں ویکھ کے غلام حسین بولیا ”میرادل کردا اے کہ آج میں وی کوئی ودھیا جیہی کتاب پڑھاں پر ڈاکٹر صاحب نے مینوں مکمل آرام کرن دا مشورہ دیتا ہویا اے۔“

ایہہ گل سن کے خرم سلطان کہن لگا ”بھاء جی! فکر کرن دی کوئی ضرورت نہیں۔ تسیں جس طراں دی وی کتاب پڑھنا چاہندے او، میں تہانوں پڑھ کے سنادیواں گا۔“

غلام حسین نے دسیا کہ اوہ آؤندے ویلیاں وچ سائنس دے میدان اندر ہون والیاں ترقیاں بارے جانکاری حاصل کرنا چاہندا اے۔ خرم سلطان اُٹھ کے کتاباں دی الماری ول گیا۔ تھوڑی دیر بعد اوہ واپس آیا تے اوہدے ہتھ وچ کجھ رنگ برنگیاں کتاباں سن۔ اوہناں وچوں اک کتاب اپنے وڈے بھرا نوں دکھا کے خرم سلطان نے آکھیا کہ میں ایس کتاب نوں دو (2) وار پڑھیا اے تے ایہہ مینوں بوہت پسند آئی اے۔ آؤن والے زمانیاں وچ سائنس دی ترقی اُتے ایس کتاب وچ چانن پایا گیا اے۔ ایہدے وچ ساری جانکاری میں ہُن زبانی وی دس سکناں واں۔

غلام حسین دی دلچسپی ہور وی ودھ گئی تے اوہ پورے دھیان نال خرم سلطان دیاں گلاں سنن لگ پیا۔ خرم سلطان نے آکھیا ”کہ آج دا انسان ریڈیو، ٹیلی ویژن، ٹیلی فون، ہوائی جہاز، راکٹ تے کمپیوٹر وغیرہ نوں بوہت اہم سمجھ رہیا اے۔ پراوہ ویلا آؤن والا اے جدا ایہہ ساریاں شیواں پرانے زمانے دیاں سادہ جیہاں ایجاداں اکھوان گئیاں۔ انسان لئی بوہت زیادہ آسانیاں پیدا کرن والیاں جو ہور بے شمار شیواں بنن گئیاں، اوہناں بارے ایس ویلے صحیح اندازہ نہیں لایا جاسکدا۔“

غلام حسین نے پچھیا ”کیہ او دوں کوئی بندہ بیمار نہیں ہووے گا؟“ ایہدے جواب وچ خرم سلطان نے دسیا ”ایہدے بارے تے میں اسجے کجھ نہیں کہہ سکدا پر ایہہ ضرور آکھ سکنا کہ انسانی زندگی نوں دکھاں تکلیفاں توں بچاؤن لئی میڈیکل دے شعبے وچ چوکھی ترقی ہووے گی۔ ہر طراں دی بیماری دا علاج لہسن دا پوری اُمید اے۔“

ایس توں بعد خرم سلطان نے آؤندے ویلیاں وچ ہون والیاں سائنسی ایجاداں بارے اوہ اوہ گلاں دسیاں کہ غلام

حسین اپنے نئے بھرا دے علم توں بوہت حیران ہو یا، اوہ کہن لگا ”تندرست ہو کے میں وی کتاباں تے کمپیوٹر اہیں اپنی جانکاری وچ وادھا کرن دی ضرور کوشش کراں گا۔“

خرم سلطان بولیا۔ ”صحت مند دماغ دے نال جسم داتندرست ہونا وی بوہت ضروری اے۔ میں اپنا زیادہ وقت کتاباں پڑھن تے کمپیوٹر اُتے کم کرن تے ای لانداریاں۔ جسم نوں مضبوط بناون والیاں کھیڈاں وچ وی مینوں ضرور دلچسپی لینا چاہیدی اے، ایہہ جانکاری وی مینوں معلوماتی کتاباں تے کمپیوٹر نے ای دتی اے۔“

فیر دونوں بھرا ہسن لگ پئے۔ غلام حسین نے محسوس کیتا کہ اوہدا بخارا تر گیا اے۔

ایس توں بعد دوہاں بھراواں نے ایہہ عادت بنائی کہ گھر داکم مکا کہ اوہ کھیڈاں کھیڈ دے نالے خوب ورزش کردے تے فیر تروتازہ ہو کے طراں طراں دیاں کتاباں پڑھدے تے رل کے کمپیوٹر اُتے وی کم کردے۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
ودھیا	اعلیٰ	چانن	روشنی	چوکھی	بوہت زیادہ
جانکاری	علم، معلومات	مکا کے	ختم کر کے	میڈیکل	طب، علاج معالج

مشق

- 1- غلام حسین نوں کاہدا شوق اے؟
- 2- خرم سلطان کول اپنے وڈے بھرا غلام حسین کولوں زیادہ معلومات کیوں نہیں؟
- 3- آج دا انسان کیہڑیاں ایجاداں نوں بڑا اہم سمجھدا اے؟
- 4- معلوماتی کتاباں پڑھن تے کمپیوٹر استعمال کرن دا کیہ فائدہ ہوندا اے؟
- 5- سائنس دی ترقی نال انسانی زندگی اُتے کیہ اثر پوے گا؟

دیس دے بچے

دیس مرے دے وارث بچیو
عزم دے پکے قول دے سچیو

علم دی دولت حاصل کریو
محنت کولوں مول نہ ڈریو

محنت دے سبھ راج نیں ایتھے
محنت دے کم کاج نیں ایتھے

پیار خلوص نون سینے لاکے
نفرت دی ہر کندھ نون ڈھاکے

دیس دی شان ودھاندے رہنا
تسیں او دیس مرے دا گہنا

دیکھیو سبھ دی عزت کریو
کمزوراں دے نال نہ لڑیو

عزت، شہرت، مان تُسیں او
 آن تُسیں او، شان تُسیں او
 قائد تے اقبال تُسیں او
 دیس مرے دی ڈھال تُسیں او

تُسیں امانت دیس مرے دی
 تُسیں ضمانت دیس مرے دی

اتر دی گل پے بنھیو
 دیس دا جھنڈا اچا رکھیو

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
کم کاج	کم	کندھ	دیوار	گہنا	زیور

مشق

تھلے دتے ہوئے سوالاں دے جواب لکھو:

- 1- ”عزم دے پئے“ توں شاعر دا اشارہ کدھراے؟
- 2- ”قول دے سچے“ توں شاعری دی کیہ مُراد ہے؟
- 3- ”محنت دے راج“ توں تسیں کیہ سمجھدے او؟
- 4- شاعر نے پچیاں اُون ”قائد“ تے ”اقبال“ کیوں آکھیاے؟
- 5- وارث، عزم، کم کاج، ڈھال، پئے بنھنا دے معنے لکھو۔

منخوس

پرانے وقتاں دی گل اے، کسے ملک دابادشاہ بڑا رحمدل سی، اوہ اپنی رعایا اُتے بڑا مہربان سی۔ رعایا دے حال احوال معلوم کرن لئی اوہنے اپنے خاص بندے چھڈے ہوئے سن، جیہڑے اوہنوں پل پل دی خبر دیندے سن۔ بادشاہ نوں جدوں وی کسے بندے دی تکلیف دا پتا چلدا، اوہ چھیتی اوہدی مدد کرن دا جتن کردا۔ بادشاہ چنگا سی، ایس لئی اوہدی رعایا وی خوشحال سی تے ہر ویلے اوہدے لئی دعاواں کردی رہندی سی۔

بادشاہ انج تے بڑیاں خوبیاں دا مالک سی، پر اوہدے وچ اک بڑا نقص وی سی۔ اوہ لائی لگ سی تے نجومیاں تے جوتشیاں اُتے بڑا اعتبار کرداسی، اوہ جدوں وی کسے مہم اُتے جان لگدایاں باہر جا کے شکار کھیڈن دا ارادہ کردا، پہلاں اپنے جوتشیاں نوں بلاؤندا تے اوہناں کولوں سفر اُتے جان لئی تاریخ وار پچھدا۔ جس دن جوتشی آکھدے اوہ سفر کردا تے جس دن بارے جوتشی اوہنوں صلاح نہ دیندے، اوہ سفر تے نہ جاندا۔

بادشاہ شکار دا بڑا شوقین سی۔ اک دن اوہنے شکار دا پروگرام بنایا تے اپنی عادت دے مطابق جوتشیاں نوں بلایا۔ اوہناں شکار لئی جان اُتے کوئی اعتراض نہ کیتا۔ تیاریاں مکمل ہون مگروں رات نوں بادشاہ دے شکار تے جان دی منادی کروائی گئی۔ بادشاہ اگلے دن سویرے سویرے شکار لئی ٹریپا۔ سارا لام لشکر بادشاہ دے نال سی۔ بادشاہ آپ ہاتھی اُتے سواری تے اوہدے سچے کعبے وزیر امیر تے دو بے سرکاری اہلکار گھوڑیاں اُتے سوار سن۔ چار گھوڑیاں دی نگھی وچ جوتشی نال نال جا رہے سن۔ ڈھول دی آواز نال بادشاہ سنگیاں ساتھیاں نال شہروں نکلیا ای سے بے اک لکڑ ہارا جنگل ول جاندا مل گیا۔ لکڑ ہارا وچا راسدھے سادے لباس وچ سی۔ اوہنے موڈھے اُتے کہاڑی رکھی ہوئی سی۔ ایہہ دیکھ کے جوتشی اگے ودھے تے بادشاہ نوں دسیا کہ سویرے سویرے لکڑ ہارے دا ملنا چنگی گل نہیں۔ ایہہ بڑا منخوس نظر آریا اے۔ خطرہ اے کہ بادشاہ سلامت دادن چنگا نہ گزرے۔ بادشاہ نوں جوتشیاں دی گل سن کہ بڑا غصہ آیا۔ اوہنوں شکار دا پروگرام خراب ہوندا نظر آیا۔ اوہنے حکم دتا کہ ایس لکڑ ہارے نوں پھڑ کے جیل وچ بند کر دتا جائے۔

لکڑ ہارا ایس انہونی مصیبت اُتے بڑا پریشان ہو یا۔ اوہنوں سمجھ نہیں آ رہی سی کہ کیہڑے جرم دی سزا وچ اوہنوں قید کر دتا گیا اے۔ اوہ جیل دی کل مکلی کوٹھڑی وچ بیٹھار ب اگے رو رو کے اپنے گناہواں دی معافی تے اپنی رہائی لئی دعا منگدا رہیا۔ دو بے پاسے بادشاہ سارا دن شکار کھیڈدا رہیا۔ اوہدا سارا دن ہسدیاں کھیڈ دیاں گزریاں۔ اوہ شامیں بڑا خوش خوش گھرنوں پرتیا۔

گھرا پڑ دیاں ای بادشاہ نوں اوس لکڑ ہارے دا خیال آیا۔ اوہنے سپاہیاں نوں حکم دتا کہ لکڑ ہارے نوں رہا کر دتا جاوے۔ سرکاری اہلکار گئے تے اوہناں لکڑ ہارے نوں رہائی دا حکم سنایا۔ لکڑ ہارے نے رہائی دا حکم سنیا تے رب دا شکر ادا کیتا۔ اوہنے سپاہیاں نوں آکھیا کہ اوہ بادشاہ نوں ملنا چاہندا اے۔ سپاہی اُونوں بادشاہ کول لے آئے۔ لکڑ ہارے نے بادشاہ نوں جھک کے سلام کیتا تے کجھ عرض کرن دی اجازت منگی۔ بادشاہ نے گل کرن دی اجازت دے دتی۔

لکڑ ہارا: بادشاہ سلامت مینوں کس گناہ وِج قید کیتا گیا سی؟

بادشاہ: جو تھیاں دے کہن موجب توں بڑا منحوس ایں تے سویرے سویرے میرے متھے لکن نال میرا شکار دا پروگرام خراب ہو سکدا سی۔

لکڑ ہارا: بادشاہ سلامت جے میں منحوس آں تے فیر مینوں چھڈیا کیوں گیا اے؟

بادشاہ: ایس لئی کہ میرا سارا دن بڑا اچھا وقت گزریا اے۔

لکڑ ہارا: بادشاہ سلامت جان دی امان پاواں تے کجھ عرض کراں۔

بادشاہ: گل کرتوں کیہ چاہنا ایں؟

لکڑ ہارا: جناب والا! میں سویرے سویرے رب داناں لے کہ اپنے بال بچے دی روٹی داسر بندھ کرن جا رہیا ساں۔ سبھ توں پہلاں تسیں ای میرے متھے لگے ساؤ۔

بادشاہ: اگے بول۔

لکڑ ہارا: حضور! میں تہاڈے متھے لگاتے تہاڈا وقت بڑا سوہنا لنگھیا۔ پرتھیں میرے متھے لگے تے میں سارا دن جیل وِج گزریا۔ جناب فیر آپ ہی انصاف کرو میں منحوس آں یا تھیں؟

بادشاہ لکڑ ہارے دی گل سُن کے اک دم سوچیں پے گیا۔ اہلکاراں دا خیال سی کہ بادشاہ لکڑ ہارے دی ایس گل اُتے ناراض ہو کے اوہدا سر قلم کر دین دا حکم دے دیوے گا۔ پروہ سارے حیران رہ گئے، بادشاہ نے سپاہیاں نوں حکم دتا کہ لکڑ ہارے نوں انعام کنام دے کے رخصت کیتا جائے۔

لکڑ ہارا جان لگیاں کہن لگا۔ حضور! اجازت ہووے تے اک عرض ہو کر ایں۔

بادشاہ: گل کر:

لکڑہارا: بادشاہ سلامت! جے میری منوتے ایہناں جوتشیاں نوں چھٹی کرا دیوتے جتھے جانا ہووے اللہ داناں لے کے ٹرپیا کرو۔ جیہڑا کم اللہ داناں لے کہ شروع کیتا جائے اوہ بڑا برکت والا ہو جاندا اے۔

بادشاہ نوں لکڑہارے دی گل بڑی چنگی لگی۔ اگلے دن جدوں شاہی دربار لگاتے بادشاہ نے سبھ توں پہلاں جوتشیاں نوں دربار وچوں نکل جان دا حکم دتا۔ ایہدے توں بعد بادشاہ نے جنہاں چر حکومت کیتی، سارے کم رب توکل کردا رہیا۔

اُوکھے لفظاں دے معنے

لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے	لفظ	معنے
لام لشکر	عملہ	جتن	چارا، کوشش	توکل	بھروسہ	انعام	انعام	لائی لگ	دوجیاں دیاں گلاں تے لگن والا

مشق

- 1- بادشاہ رعایا نال کس طراں دا سلوک کردا سی؟
- 2- لکڑہارے نوں کیوں قید کیتا گیا سی؟
- 3- لکڑہارے دی گل سن کے بادشاہ نے کیہ کیتا؟
- 4- ایس کہانی توں کیہ سبق ملدا اے؟
- 5- تھلے دتے ہوئے لفظاں دے معنے دستوتے ایہناں دے سوہنے سوہنے فقرے بناؤ۔
شکار، لکڑہارا، اہل کار، بندوبست، عرض